

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ С.І. Сидоренко
« _____ » _____ 2022 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР

**ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ (ПЕРЕКЛАД
ВКЛЮЧНО), ПЕРША – АНГЛІЙСЬКА»**

**Тема: «МЕТАФОРІКА М. ДОЧИНЦЯ В АНГЛІЙСЬКОМУ
ПЕРЕКЛАДІ ЙОГО ТВОРУ «МНОГІЇ ЛІТА, БЛАГІЇ ЛІТА»**

Виконавець: студент групи ФЛ-201«М» Васильєв Кирило Володимирович

Керівник: канд. філол. наук, доцент ЛИНТВАР ОЛЬГА МИКОЛАЇВНА

Нормоконтролер: _____ (Кондратенко Юлія Вікторівна)

Київ 2022

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій

Кафедра англійської філології і перекладу

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація Германські мови та літератури (переклад включно), перша–англійська

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри

_____ Л.Г. Буданова

«_____» _____ 2022 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання дипломної роботи

Васильєва Кирила Володимировича

(прізвище, ім'я, по батькові випускника в родовому відмінку)

1. Тема дипломної роботи: «Метафорика М. Дочинця в англійському перекладі його твору «Многії літа. Благії літа»

затверджена наказом ректора від «_____» _____ 2022 р. № _____

2. Термін виконання роботи: з _____ по _____

3. Вихідні дані роботи: Розглянути метафору у науково-практичному дискурсі, виокремити особливості перекладу метафор та метафоричних символів у творі М. Дочинця «Многії Літа, Благії Літа»

4. Зміст роботи:

Розділ 1. Метафора у дискурсі науково-практичного жанру.

Розділ 2. Методологія дослідження поняття метофори у дискурсі науково-практичного жанру.

Розділ 3. Способи перекладу метафор та метафоричних символів у творі М. Дочинця «Многії літа, благії літа».

5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: Додаток А, Способи перекладу метафор у творі «Многії літа. Благії літа» за класифікацією Т. Казакової: кількісні показники.

Додаток Б, Стратегії перекладу метафор у творі М. Дочинця "many years. Blessed years".

Додаток В, Переклад метафор з точки зору наявності / відсутності семантичних та структурних перетворень.

Додаток Д, Переклад метафор зі збереженням образності.

Додаток Е, Переклад метафор без збереження образності.

6. Календарний план-графік

№ з/п	Завдання	Термін виконання	Підпис керівника
1	Підготувати та узгодити розширений план-конспект дипломної роботи.	до 16.09	
2	Підготувати чорновий варіант роботи	до 17.10	
3	Урахувати рекомендації наукового керівника, опрацювати та внести результати додаткових досліджень, що проводилися під час переддипломної практики, підготувати чистовий варіант роботи.	до 24.10	
4	Оформити чистовий варіант роботи та подати його науковому керівникові для підготовки відгуку та організації рецензування.	до 28.10	
5	Подати роботу до комісії з попереднього захисту дипломних робіт.	до 05.11	
6	Подати остаточний варіант роботи в оправі, а також повний пакет супровідних документів на випускову кафедру.	за тиждень до початку роботи ЕК	

7. Консультація з окремого(мих) розділу(ів):

Назва розділу	Консультант (посада, ПІБ)	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв

8. Дата видачі завдання: « ____ » _____ 2022 р.

Керівник дипломної роботи

_____ (підпис керівника)

_____ (П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання

Васильєв Кирило Володимирович

РЕФЕРАТ

Дипломна робота «МЕТАФОРІКА М. ДОЧИНЦЯ В АНГЛІЙСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ЙОГО ТВОРУ «МНОГІЇ ЛІТА, БЛАГІЇ ЛІТА»: 100 с., 3 рис., 2 табл., 102 літературних джерела.

Об'єкт дослідження: метафора у науково-практичному дискурсі в оригіналі і перекладі.

Мета роботи: Необхідність розглянути метафори у науково-практичному дискурсі, а також виокремити особливості перекладу метафор та метафоричних символів у творі М. Дочинця «Многіі Літа, благіі Літа»

Методи дослідження: дедукційне та індукційне опрацювання матеріалу, аналіз матеріалу, за логікою якого ми розкладали частини, що є складовими цілого тексту. Синтез, а саме метод наукового пізнання, що сприяє поновленню цілісності досліджуваного об'єкта, явища чи процесу в розмаїтті проявів. Метод абстрагування використовували там, де потрібно уявно виділити конкретні ознаки та властивості об'єкта, явища або процесу. Завдяки абстрагуванню стало можливим з всієї сукупності ознак метафор і властивостей виокремити загальні та найбільш важливі. Конкретизація, щоб наблизитися від абстрактного до конкретного з метою виокремлення функціональних зв'язків між складовими частинами досліджуваного об'єкта, явища чи процесу. Системний підхід, який полягав у комплексному дослідженні метафор, дослідженні їх як єдиного цілого із узгодженим функціонуванням усіх елементів і частин. При цьому підході ми часто застосовували декомпозицію, а саме розподілення системи об'єктів на підсистеми, які досліджуються окремо з обов'язковим урахуванням подальшого узгодження цілей кожної підсистеми із загальною метою.

Результати магістерської роботи рекомендується використовувати під час практичного застосування на заняттях з теорії перекладу, з курсу порівняльної стилістики, порівняльної лексикології, при написанні наукових робіт із суміжної тематики та в практичній діяльності фахівців-філологів.

ХУДОЖНІЙ ТЕКСТ, МЕТАФОРІКА, МЕТАФОРА, МЕТАФОРІЧНИЙ СИМВОЛ, МЕТАФОРА-БІБЛЕЇЗМ, ПЕРСОНІФІКОВАНА МЕТАФОРА, ПЕРЕКЛАД МЕТАФОР.

ЗМІСТ

ЗМІСТ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. Метафора у дискурсі науково-практичного жанру	10
1.1. Метафора та її функції	10
1.2. Типи та види метафор	18
1.3. Жанрова особливість творів М.Дочинця	45
РОЗДІЛ 2. Методологія дослідження поняття метофори у дискурсі науково-практичного жанру	52
2.1.Класифікація способів перекладу метафор	52
2.2. Методологія перекладу метафори	60
РОЗДІЛ 3. Способи перекладу метафор та метафоричних символів у творі М. Дочинця «Многії літа, благії літа»	63
3.1.Типи та види метафор та метафоричних символів у творі М. Дочинця «Многії літа, благії літа»	63
3.2 Переклад основних метафор та метафоричних символів у творі М. Дочинця «Многії літа, благії літа»	77
ВИСНОВКИ	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	92
ДОДАТКИ	101

ВСТУП

Ця робота присвячена аналізу, виявленню та перекладу метафор і метафоричних символів у творі «Многії літа, благії літа» М. Дочинця.

В даній роботі в основі перекладознавчого аналізу використовується зіставлення оригінального тексту з текстом перекладу Кароліни Томпсон та Ірини Головачової, що дозволяє отримати дані про ступінь близькості змісту та структури оригіналу і перекладів, способи досягнення адекватності перекладу та перекладацькі трансформації, застосовані під час перекладу метафор.

Актуальність роботи зумовлена зростаючою тенденцією людей до прагнення урізноманітнити мову, увиразнити її, збагатити стилістичними засобами, в тому числі, за рахунок метафори. Багато людей, а саме письменники, прозаїки, або ті, хто має справу з мовою, а також перекладачі у своїй роботі мають справу з цим завданням. Вони допомагають зближенню української та англійської, або будь якої літератури, у тому числі і в плані стилістики художніх творів. Збереження метафори без спотворення змісту є основним завданням перекладача. Фактично, діапазон співзвучностей англійської та української літератури досить вузький, оскільки у своєму розвитку мови пройшли більше не схожих один на одного і самостійних етапів. Перекладна література розглядається у даній роботі як необхідна складова частина загальнонародної словесної культури. У різних мовних стилях, особливо в художній літературі, широко використовуються мовні засоби, наприклад, різні експресивно-емоційні відтінки, а вони в свою чергу підсилюють дієвість висловлювання.

Мова є основною формою набуття знань навколишнього світу. Є врегульований тісний зв'язок між значенням слова та когнітивними процесами сприйняття інформації, що зумовлено певним сигналом відображених у мисленні елементів об'єктивного світу, результатів пізнавальної та продуктивної діяльності людини. Якщо мова – це засіб набуття знань, в такому випадку треба поставити питання про роль метафори в процесі формування, подання та систематизації результатів діяльності досліджень людини. Як зазначають багато дослідників, зараз у лінгвістиці відслідковується перегляд питань співзалежності мови і мислення та мовного відображення дійсності. Протягом декількох століть метафора була і залишається

одним з ключових способів передачі інформації про картину світу. Саме тому метафора може передати будь-яку інформацію в художньому стилі.

Художня мова відрізняється від усіх інших перш за все тим, що вона виконує естетичну функцію та додає експресивного забарвлення тексту. Реалізація такого плану означає подання навколишньої дійсності в образній, або деколи в символічній чи конкретно – чуттєвій формі. Слова, типові для художньої літератури, не просто інформативні, а й описові, тобто мають здатність давати характеристику певного предмету, додаткову до ознак, які візуально закріплені за даною словниковою одиницею і зафіксовані в словниках.

У даній роботі було здійснено аналіз особливостей перекладу метафор у творі М. Дочинця «Многії літа, благії літа». Лексичний аналіз було здійснено на синтаксичному рівні. Посилення виразності мови досягається різними засобами, в першу чергу використанням тропів – так званих лексичних засобів створення образності. Одним з найбільш розповсюджених видів тропів є метафора. Нам вдалося знайти художні засоби, які автор використовує, надаючи порадам певної експресивності, виразності. Прикладом, який підтверджує це, є найбільш поширене використання такого художнього засобу як метафора.

Мета дослідження полягає у необхідності розглянути метафори у науково-практичному дискурсі, а також виокремити особливості перекладу метафор та метафоричних символів у творі М. Дочинця «Многії Літа, Благії Літа»

Виходячи з поставленої мети, тема зумовлює виконання таких **завдань**:

1. Розглянути метафору і її функції;
2. Розібрати типи та види метафор;
3. Визначити жанрову особливість творів М.Дочинця;
4. Класифікувати способи перекладу метафор;
5. Дослідити методологію перекладу метафор;
6. Визначити переклад основних метафор та метафоричних символів у творі М. Дочинця «Многії літа, благії літа»;

Об'єкт дослідження: метафора у науково-практичному дискурсі в оригіналі і перекладі, а **предметом дослідження** слугують способи перекладу метафор у творі «Многії літа, благії літа» М. Дочинця.

Під час проведення дослідження роботи використано такі **методи:** дедукційне та індукційне опрацювання матеріалу, аналіз матеріалу, за логікою якого ми розкладали частини, що є складовими цілого тексту. Синтез, а саме метод наукового пізнання, що сприяє поновленню цілісності досліджуваного об'єкта, явища чи процесу в розмаїтті проявів. Цей метод ми використовували тісно пов'язуючи з індукцією у різних практичних проявах системного дослідження. Метод абстрагування використовували там, де потрібно уявно виділити конкретні ознаки та властивостей об'єкта, явища або процесу. Завдяки абстрагуванню стало можливим з всієї сукупності ознак метафор і властивостей виокремити загальні та найбільш важливі. Конкретизація, щоб наблизитися від абстрактного до конкретного з метою виокремлення функціональних зв'язків між складовими частинами досліджуваного об'єкта, явища чи процесу. Системний підхід який полягав у комплексному дослідженні метафор, дослідження їх як єдиного цілого із узгодженим функціонуванням усіх елементів і частин. При цьому підході ми часто застосовували декомпозицію, а саме розподілення системи об'єктів на підсистеми, які досліджуються окремо з обов'язковим урахуванням подальшого узгодження цілей кожної підсистеми із загальною метою.

Практичне значення роботи полягає в тому, що, отримана під час дослідження інформація, може бути використана під час практичного застосування на заняттях з теорії перекладу, з курсу порівняльної стилістики, порівняльної лексикології, при написанні наукових робіт із суміжної тематики.

Апробація отриманих результатів. Підсумки роботи були оприлюднені на науково-практичній конференції: Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ» (м. Київ, 18-20 травня 2022 р.) та II Міжнародній науково-практичній онлайн конференції «Корпус та дискурс», м. Київ, 23-го листопада 2022 р.)

Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та п'ятьох додатків, додаток А, додаток Б, додаток В, додаток Г, додаток Д.

Публікації. Результати роботи висвітлено у статті, опублікованій у збірнику наукових праць:

Vasyliiev K.V. TYPOLOGY OF METAPHORICAL TRANSMISSIONS IN TRANSLATION. – ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XXI Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених: [у 2-х т.]. – Т. 1 (м. Київ, 18-20 травня 2022 р.) / [ред. кол.: Н.В.Ладогубець, А.М.Кокарева та ін.]; Національний авіаційний університет. – К.: НАУ, 2022. – 269 с.

Vasyliiev K.V. (2022, November) MYROSLAV DOCHYNETS` WEALTH OF METAPHORS IN THE ENGLISH TRANSLATION OF HIS WORK “MANY YEARS, BLESSED YEARS”. In: II Всеукраїнська науково-практична онлайн конференція з прикладної лінгвістики «Корпус та дискурс».

РОЗДІЛ 1. Метафора у дискурсі науково-практичного жанру.

1.1. Метафора та її функції

Якщо заглибитися в саму суть, то сам термін походить від грецьких слів "meta" – «після, позаду» і "phérein" – «нести, принести». Метафора слугує засобом отримання нового знання про світ за допомогою образів і символів.

Як визначає «Словник-довідник лінгвістичних термінів» Д.Е. Розенталя та М.А. Теленкової, метафора з грецької («metaphora» – перенесення) – це вживання слова у переносному значенні з урахуванням подібності у якомусь відношенні двох предметів чи явищ [97].

Як показала велика кількість досліджень, метафора є не тільки мовним явищем, а ще й способом пояснення існування у світі. Сфера дії метафори не обмежена лише мовою і пізнанням людини, вона поширюється від його ставлення до буття. Отже, метафора є способом відображення знань у мовній формі, певною точкою повсякденної концептуальної реальності.

У своїй праці під назвою «Поетика» Аристотель визначив метафору як перенесення імен з роду на вид, або з виду на рід, або з виду на вид, і так далі за тим самим принципом [3, с. 112].

У європейській філософії нового часу склалося суто негативне ставлення до використання метафор, оскільки твердження, що включали їх, не могли бути оцінені з точки зору їх істинності або хибності. Уявлення тогочасних мислителів про філософію і науку як засоби отримання та вираження абсолютно істинного знання про навколишню дійсність зумовило сприйняття метафор як непотрібне прикрашання мови, що породжує лише помилки та непорозуміння. Пізніше люди бачили у ній якесь перенесення виразів з людського тіла на неживі речі, а також підкреслювали, що поети ніби створювали з опису міфи, і кожна метафора виявляється маленьким міфом.

Починаючи з 1960-х років, від трактування метафор як важливого та цікавого, але досить специфічного елемента мови, дослідники переходять до розуміння їх фундаментальності та універсальності. Одна з перших робіт, безпосередньо присвячена зв'язку метафори з інтелектуально-пізнавальною діяльністю людей, – книга американського філософа М.Блека «Моделі та метафори». У ній послідовно і

чітко обґрунтовувалася позиція, протиставлена концепції метафори як «скороченого порівняння» відповідно до якої, прибравши з речення «пункт 1 подібний до пункту 2» або «1 схоже на 2» слова «подібно» і «схоже», можна отримати метафору "перше є друге". Блек справедливо зазначав, що у такому разі метафоричний вираз завжди можна буквально «перекласти» на звичайну мову, внаслідок чого він стає непотрібним [55, с. 154].

Е. Маккормак визначив, що метафора є когнітивним процесом, що виражає та формулює нові поняття та культурні процеси, за посередництвом яких і змінюється сама мова [54, с. 356].

Згодом метафору вивчали у контексті стилістики – як певне практичне мовлення, тобто у образній функції. Метафора є мовленнєвим, індивідуально реалізованим прийомом мовця чи письменника, який мовець застосовує з дотриманням певного правила і використанням певних мовних засобів, оскільки метафора функціонує саме у мовленні. Мовлення є індивідуальним, а ці два поняття залежать від мови мовців, згідно яких мовлення містить індивідуальні комбінації і акти голосоутворення, необхідні для здійснення таких комбінацій [10, с. 256].

Хосе Ортега-і-Гассет надавав метафорі саме таке важливе значення: «Від наших уявлень про свідомість залежить наша концепція світу, а вона в свою чергу визначає нашу мораль, нашу політику, наше мистецтво. Виходить, що вся величезна споруда Всесвіту, сповнена життя, лежить на крихитному та легкому тільці метафори» [57, с. 68-82]. Такі абсолютно протилежні позиції здаються надто категоричними. Справді, точність вираження думки є необхідною в комунікативному процесі, і, навіть, в науково-технічному, проте не варто виключати метафору з мовлення, та одночасно неможливо вважати цю фігуру єдиним способом пізнання. Думка Х. Ортега-і-Гассета стосується також метафоричного мислення. Науковець розрізняв ці дві метафори за такими функціями, що вони виконують:

Функція, що дає найменування новим поняттям, які складно пояснити словами в прямому значенні у результаті перенесення завдяки певним ознакам у вузькому сенсі. А інша полягає у тому, що метафора слугує мисленню, допомагає придумати та назвати об'єкт так, щоб він був зрозумілим для інших [53, с. 81].

Дослідниця І. В. Арнольд прийшла до висновку, що метафора є прихованим порівнянням, яка утворюється за допомогою використання назви одного предмета стосовно іншого, і також виявляє певну ознаку іншого. Використання метафори в текстових матеріалах допомагає приваблювати увагу читача і викликає в нього позитивні емоції, а також економить мову, називає поняття чи дію точніше [4, с. 47].

У літературознавстві під метафорою розуміють різновид тропу, у якому слова поєднані з урахуванням подібності деяких ознак у предметів, позначених цими словами («серп місяця» чи «пожежа зорі»).

Мовна і мовленнєва одиниця у вигляді метафори виконує кілька різних функцій, та залежно від них її розглядають як стилістичний прийом чи спосіб образного вираження змісту, а також як спосіб пізнання і номінації нових понять чи спосіб мислення.

Автор використав метафори у процесі створення нових переносних значень, запозичивши старі слова з метою виконання нових функцій, завдяки чому ми зменшуємо кількість лексичних засобів мови, але урізноманітнюємо увесь текст. Метафора не дуже часто трапляється в наукових роботах, але частіше вона утворюється із понять інших галузей знань. Метафори це частина опису через які формулюється додатковий коментар, який пояснює складні фрагменти тексту, що в свою чергу спрямовує увагу читача на змістові фрагменти, які здаються особливо важливими авторові. Процес метафоризації у тексті веде до нових знань про світ через використання уже існуючих в мові назв. Метафора утворює зв'язок між матеріалом лінгвістики та особистим досвідом читача, вона наче міст між просторами, що відрізняються відтінками у значеннях самого автора і читача. Метафори у науково-популярному дискурсі є одним із способів пристосування тексту до сприйняття невідготовленим читачем завдяки тому, що вони пояснюють ту інформацію, спрямовану на полегшення їх сприйняття та розуміння адресатом. Таким чином відбувається смисловий перехід із однієї теоретичної реальності в практичну, та забезпечує розуміння метафор аналогій. Використовуючи метафори в мові науки, сприйняття наукового дискурсу стає легшим, і тому дозволяє розглянути речі під

кількома кутами і, порівнюючи з іншими явищами, це дозволяє побачити динаміку їх розвитку.

Рікер почав вивчати метафору на рівні дискурсу у своїй книзі «Правило метафори», опублікованій у 1975 році. Він вивчає метафору на основі семантики, яка бере слово або назву як її основну одиницю. У його книзі перехід від однієї дисципліни до іншої відповідає змінам мовної сутності, обраної для розгляду установок: слова, речення та дискурсу. Але він ніколи не проводить систематичних досліджень автентичного дискурсу. Тобто він не досліджує, як метафора працює в дискурсі [65, с. 106].

Пізніше Гіббс досліджує текстову функцію метафори у своїй книзі «Поетика розуму» (1994). Він стверджує, що застосування метафор у дискурсі сприяє згуртованості тексту, оскільки метафора працює в дискурсі, надаючи яскравий контекст. Дослідник також наполягає, що «метафора може бути використана, свідомо чи підсвідомо, для структурування розвитку тексту, як організаційний принцип, який надає тексту лексичну зв'язність», що свідчить про те, що вивчення метафори вийшло на новий етап дослідження та застосування. На цьому етапі деякі вчені починають помічати важливість аналізу метафор на рівні дискурсу [86, с.120].

Кемерон починає розглядати метафору з точки зору тексту та інтеракцій. Вона опублікувала свої думки щодо текстової функції метафори в *Metaphor in Educational Discourse*, де показує, як різні тексти та епізоди взаємодії можуть мати не лише різні типи метафор, але й різні моделі розподілу. Вона робить наголос на концептуальній метафорі, що використовується в дискурсах у класі, і не досліджує, як концептуальні метафори гарантують згуртованість дискурсу [85, с. 121].

Перш ніж досліджувати метафору у дискурсі літератури та перекладу, треба спочатку розуміти сам концепт терміну. Термін концептуальна метафора описує концептуальну структуру метафори. Це результат проєкції думки, відображення вихідного домену, або також базового домену на цільовий. Концептуальні метафори визначають особливості використання мови та в.

Понтеротто стверджує, що концептуальна метафора виконує когезійну функцію в дискурсах і розмовах. Його дослідження зосереджено на концептуальних

метафорах, що стоять за ідіомами, і його дослідження спрямоване на вивчення того, як стратегії розмови пов'язані з концептуальними уявленнями та що визначає інтеграцію знань під час швидкого, складного обміну в розмові. Але його дослідження зосереджуються лише на ідіомах, що обмежує його розуміння. А увага переноситься на фактичне використання метафор, розширення теми та організацію речень. Однак виявлено, що більшість досліджень зосереджується на ідейній та міжособистісній ролі метафори. Обраний матеріал здебільшого обмежений комунікативними контекстами та літературними текстами. Це нагальна потреба підтвердити теорію багатшими матеріалами[92, с. 89].

Частково вивчити структуру та зміст концептів різних метафор дозволяє аналіз мовних засобів їх об'єктивації: «Вважається, що найкращий доступ до опису та визначення природи концептів забезпечує мову» [92, с. 91].

Концепти як ментальні одиниці змістовно, структурно та функціонально неоднорідні; деякі з них відіграють важливу роль у процесах категоризації дійсності. Для утворення концептуальної системи метафори необхідно припустити існування деяких вихідних, чи первинних концептів, з яких потім розвиваються всі інші, вони організують саме концептуальний простір і виступають як головні рубрики його розділення на частини[92, с. 93].

Концепти існують у свідомості людей у взаємозв'язку та взаємодії з іншими концептами; сукупність концептів утворює концептосферу, концептуальний простір чи концептуальну систему: «Сукупність усіх концептів, даних розуму людини, їх упорядковане об'єднання називається концептуальною системою».

Здатність до концептуалізації дійсності – природна властивість людського мислення, що має свої закономірності; процеси концептуалізації протікають під впливом життєвого, зокрема. мовного, досвіду людей: «Слід припустити, що здатність до утворення концептів є вродженою, що частиною цієї здібності є знання деяких правил утворення концептуальних структур і що одночасно розвиток цих структур залежить певною мірою від людського досвіду, у тому числі й мовного» [92, с. 95].

Система концептів починає формуватися у свідомості людини до оволодіння мовою, на етапі невербального мислення, що вкотре підтверджує їх ментальну природу і доводить необхідність опису концептів як розумових утворень: «Конструювання концептуальної системи, як вважають багато хто, відбувається ще на домовній стадії існування індивіда і вся вона набуває невербального характеру, чому й має розглядатися у термінах ментальних репрезентацій (уявлень)» [92, с. 97].

Виявлення когнітивних ознак, що становлять зміст концепту, є результатом когнітивної інтерпретації, яка передбачає узагальнення результатів опису значень – як лексикографічних, і психологічно реальних – мовних одиниць, які вербалізують концепт. «Когнітивний диференціальна ознака (або просто – когнітивна ознака) – це окрема ознака об'єкта, усвідомлений людиною та відображений у структурі відповідного концепту як окремий компонент його змісту» [92, с. 99].

За М. Джонсоном та Дж. Лакоффом метафори чи поняттєві метафори у мові є мовними виразами, що виникли через метафоричне мислення і вкорінилися у мові як сталі вирази і словосполучення [51, с. 46]. Отже, завдяки метафорі слова набувають нового лексико-семантичного значення, і це дає розвиток мові. Роль метафори у мові і мовленні є значною, зокрема стосовно всіх абстрактних понять і явищ, тому що їх важко пояснити словами у прямому значенні. Метафора бере участь у мові і мовленні, виконуючи пояснювальну, номінативну, семантичну, емоційно оцінну і прагматичну функції. Метафора – це не лише ресурс образного або поетичного мовлення, а й джерело нових значень слів, що виконують описову і номінативну функції, яке закріплюється за індивідом в якості його назв. В даному випадку метафоризація може призвести до заміщення одного значення іншим [42, с. 6]. Цей троп необхідний для фіксації знань, особливо у випадках, де немає загальноприйнятого чи хоча б якогось значення, яке влаштувало б автора. Таку метафору використовують з метою створення найменування реалії або явища і цю функцію метафори називають номінативною. Одна з найважливіших, комунікативна функція, яка передбачає передачу інформації. Ця функція означає, що метафора дозволяє представляти інформацію адресату у короткій і доступній формі, передати інформацію у багатьох випадках, яку автор через певні причини вважає за потрібне не зазначити прямо.

Виділяють популяризаторську функцію, яка є різновидом комунікативної функції. Ця функція означає, що метафора дозволяє у доступній формі передати складну ідею для слабо підготовленого адресата. Прагматична функція дозволяє впливати метафорі на адресата, яка є сильним засобом формування потрібного емоційного стану. Наука визначає метафору не лише найменуванням. Більш суттєвою функцією метафори в пізнанні є те, що метафора є важливим засобом мислення і формою наукового міркування. Ось чому залучення науковцями метафори в процес наукового пізнання видається природним та неминучим [21, с. 73].

Інструментальна функція допомагає суб'єкту думати та формувати світоуявлення за допомогою власного роздуму і аналізу з будь-якої сторони.

Зображальна функція полягає у видозміні певного повідомлення. Вона робить його більш образним, яскравим та робить акцент на важливості тієї думки, яка була змінена метафорою. В текстах публіцистичного жанру метафорична заміна вважається закономірною, тому що на сторінках журналів і газет – це гарний спосіб показати експресивність.

А когнітивна функція проявляється в метафоричному мисленні у сучасній лінгвістиці. Вчені розглядають це не менш ретельно, аніж раціональне мислення. [31, с. 64]. Відповідно метафору можна назвати основним ментальним процесом, або способом пізнання й структуризації нашого світу. Аналогія відіграє у процесі мислення не меншу роль, ніж спосіб спрощення раціонального мислення. Звертаючись до чогось нового, складного, людина часто намагається використати для розуміння елементи певної зрозумілої і знайомої сфери [31, с. 68].

Когнітивний погляд на аналіз приділяє багато уваги функціональній системі та когнітивним стратегіям цієї лінгвістичної одиниці. Мова розглядається як продукт концептуалізації об'єктивного світу людьми, а дискурс як мовна одиниця вищого семантичного рівня, що містить різноманітні індивідуальні семантико-синтаксичні форми, відображає системне пізнання автором певних об'єктивних явищ, предметів, подій тощо. Таким чином, розуміння дискурсу тісно пов'язане з когнітивною обробкою лінгвістичних матеріалів. Коли ми отримуємо дискурс, ми фактично слідуємо лінії думок автора та виконуємо процес міркування, щоб досягти успішної

комунікації з автором. Отже, нам потрібно подолати розрив між об'єктивним змістом у дискурсі та когнітивним світом у нашій свідомості. Такий процес вимагає від нас частого звернення до наших знань і досвіду в розумі, який становить наш когнітивний світ, щоб дати повну інтерпретацію дискурсу. Завдяки тісному зв'язку між цими двома наборами понять ми досягаємо зв'язку на поверхневому рівні, а також узгодженості, досягнутої на семантичному рівні.

Гіпотетична функція полягає у тому, що метафора дозволяє представити те, що не є до кінця усвідомленим, створити припущення про об'єкт.

Моделююча функція проявляється в тому, що метафора створює певну модель світу та досліджує взаємозв'язок його елементів. Наступною функцією, яку ми виділяємо, є естетична функція метафор, виконуючи яку мовні одиниці найбільш повно повинні відповідати своєму призначенню або індивідуальному ідеалу. Образна форма приваблює увагу слухача та може робити повідомлення більш дієвою. Часто пишноту метафоричної форми сприймають як ознаку глибокої точності висловлювання. Через це часто роль красивої мовленнєвої форми нагадує роль гарної упаковки товару: не гарантує якість, але є досить важливою для успішної реалізації продукту

Евфемістична функція від слова евфемізм, з грецької мови означає – гарне мовлення, воно міняє інформацію метафорою яка допомагає пом'якшити неприємний ефект або якщо інформація не зазначена автором зовсім [31, с. 45].

Для нашого дослідження становить інтерес саме метафора, яка функціонує в різних стилях, зокрема, публіцистичному і художньому для порівняння функціонування метафори у кожному із зазначених стилів, розкриття її функцій і способів перекладу на рідну мову. Метафора відіграє велику роль у мові і мовленні, оскільки виконує пояснювальну, номінативну, семантичну, емоційно-оцінну і прагматичну функції.

Номінативна слугує прийомом штучного створення імен предметів (ніжка келиха, вушко голки і т. ін.). Через цю функцію метафора стає своєрідним інструментом пізнання дійсності. Також можна говорити про експресивні функції метафори, підкріпленої експресивними якостями самої мови, тобто особливою

виразною силою мовних одиниць, зокрема слів і словосполучень з метафоричним змістом [31, с. 45].

1.2. Типи та види метафор

Метафора – це риторичний прийом, який використовується для порівняння двох несхожих об'єктів або ідей у натяку, який встановлює еквівалентність між ними. Існує безліч типів метафор. Вони використовуються як у класичних риторичних конструкціях, так і в повсякденній невимушеній мові. Ступінь порівняння визначає тип метафори. Хоча і є багато різних метафор, існує п'ять основних типів: алегоричні, абсолютні, змішані, розширені та мертві метафори.

Алегорія — це метафора, яка використовує розширену історію, яка ілюструє порівняння двох речей за допомогою символів, а не явних слів. Алегорія в літературі часто представляє явні елементи певної історії разом із тонкими, нюансованими коментарями щодо інших подій, з якими автор бажає показати еквівалентність.

Метафора завжди була об'єктом уваги лінгвістів. Теоретичний інтерес до її вивчення зріс за останні десятиліття і, за словами Н. Арутюнової, пов'язаний з широким використанням метафори в різних видах дискурсу» [8, с.150].

Метафора не має одностайного визначення. В практичному дискурсі метафора як приклад стилістичного явища ґрунтується на співвідношенні предметно логічного значення і значення контекстуального, вона містить «приховане порівняння, що і здійснюється шляхом застосування назви одного предмета до іншого і виявляє таким чином певну важливу рису другого» [26, с.154].

З давніх часів багато людей цікавилися метафорами, оскільки вона є ефективним способом вираження мови, а також шляхом осягнення світу. Тому багато вчених мовознавців розглядали метафору в усіх можливих аспектах і стилях, починаючи від філософського і закінчуючи тією, що найбільш досліджена, у літературі. Її багатогранність та активне використання як у усному, так і в писемному мовленні привертає увагу і досі. Тому існує багато видів метафор залежно від ознак класифікації. Так, у мовознавстві метафори класифікують за багатьма ознаками, зокрема:

- 1) поширеністю в мові;

- 2) структурою;
- 3) тематичною належністю вихідного слова;
- 4) цільовим словом;
- 5) ступенем змістової віддаленості вихідного та цільового слів;
- 6) загальністю вихідного та цільового слів;
- 7) ступенем цілісності внутрішньої форми (за часом вжитку в мові);
- 8) способами ускладнення вторинного значення слова;
- 9) функціональною ознакою;
- 10) за кількістю одиниць-носіїв метафоричного образу;
- 11) присутнім у метафорі відмінком;
- 12) подібністю предметів, явищ чи властивостей, на основі якої формуються метафори.

Якщо розглядати метафори за **поширеністю у мові** то їх поділяють на **загальномовні** та **індивідуальні**. Ці два види використовують в різних функціональних стилях, але відрізняються частотою їх вживань та функціями, які вони виконують. Для загальномовних метафор характерним є експресивно-смісловне наповнення, тоді як індивідуальні метафори сповнені експресивно-емоційними елементами.

За нормативним слововживанням метафори формуються по-різному. Звичні лексичні зв'язки утворюються в загальномовних метафорах (*час летить*). Індивідуальна метафора народжується в новому значенні та вимагає іншого семантичного узгодження, ніж та лексична одиниця, у межах якої вона виникла. У момент метафоризації відбувається одночасна операція синтезу та аналізу. Таким чином, мовець виокремлює та узагальнює найбільш типове для об'єкта та синтезує новий образ, вживаючи метафору. Метафора, виявляючи і називаючи той чи інший бік предмета або особи, ніби аналізує, виокремлюючи найбільш індивідуальне та спільне. Процес виокремлення спільних для двох понять властивостей чи ознак, як правило, відбувається свідомо. Слід зазначити, що для метафори характерним є те, що в якості спільної ознаки обирається найбільш інформативна, на думку мовця.

Однією з найпоширеніших метафор є **художня** (поетична) метафора, яка позначає один мовний концепт за допомогою мовного знака іншого, що характеризується образністю, оригінальністю та експресивністю. Художня метафора є результатом творчої думки, витвором автора, що, як наслідок, поповнює метафоричні парадигми певного народу. Приклади: *дзвін небес, кучугури хмар* [13, с. 45–50].

Метафори поділяються за **структурою** на **одночленні** та **дwochленні**, але переважна більшість метафор є двочленими. Дwochленною називається метафора, якщо вона містить і вихідне, і цільове слово. Метафора *життя – подорож* є двочленною, в якій подорож – вихідне слово, а життя – смислове [39, с. 10]. Одночленною умовно називають метафору, якщо вона містить лише вихідне слово. Смислове слово у такій метафорі не є вербалізованим і читач чи співрозмовник повинен зрозуміти його самостійно. Слід зазначити, що одночленна метафора можлива лише у свідомості читача чи співрозмовника, з огляду на те, що відсутність цільового слово виключає метафору з речення. Приклад одночленної метафори:

Пролісків перших блакитні отари. Автор передбачає перенесення з сукупності тварин на сукупність квітів на основі подібності їхньої кількості. [41, с. 73].

Метафори можна класифікувати за **тематичною належністю вихідного слова**: театр (*влаштувати сцену, грати роль*), стрільба (*стріляти очима*), рибалка (*тримати когось на гачку, попасти на вудку*), шахова гра (*опинитися в патовій ситуації*). Класифікація метафор за **вихідним словом** є цікавою не тільки для лінгвістів, а й для істориків та культурологів, оскільки групи метафор можна аналізувати на предмет того, які інтереси були в різні епохи, які ідеали були закладені в культурі тощо.

Для побудови лексичних класів та семантичних полів застосовується класифікація метафор за **цільовим словом**. У якості останнього можуть виступати, зокрема, червоний колір: *вишнева сукня, коралова помада*; велика кількість: *море часу, гори посуду, армія мурах*; смерть: *піти з життя, відійти у вічність* [33, с. 73].

Особливими видами є внутрішня метафора та зовнішня метафора (назви цих видів належать С. Маркусу), що є продуктами класифікації **за ступенем змістової віддаленості вихідного та цільового слів**. Внутрішня метафора формується за рахунок внутрішніх резервів семантичної мікросистеми. В.Москвін демонструє внутрішню метафору на прикладі семантичного поля “влада”, яке включає в себе дієслова керівництва: *керувати, диригувати, командувати, правити* та інші. Якщо замінити одне з цих дієслів іншим, то ми отримаємо внутрішню метафору. Наприклад: *міністр вдало диригує перебігом змін у цій галузі*. Зовнішня метафора утворюється при використанні засобів іншої мікросистеми чи поля. Побачити зовнішню метафору можна, якщо використати замість одного з дієслів керівництва дієслово кругового переміщення об’єкта: *крутити, вертити*, джерелом яких є семантичне поле «рух», що є зовнішнім засобом по відношенню до семантичного поля “влада”. Для прикладу: *директор вертить підлеглими* [56, с. 67].

У науці переважає думка, що основна ідея метафори полягає у взаємодії двох елементів з двох семантичних полів. Проте, слід зазначити, що цей підхід виключає можливість існування внутрішньої метафори.

Метафори також класифікують **за загальністю вихідного та цільового слів**. Цей тип класифікації, пов’язаний з виявленням лексичних груп, здатних приймати переносні значення. Наприклад: обертання – управління: *крутити чоловіком*; вода – невизначено велика кількість: *море емоцій, океан ідей* [56, с. 66–69].

За ступенем цілісності внутрішньої форми (за часом вжитку в мові) виділяють образні, стерті та мертві метафори.

Образні метафори повністю зберігають двоплановість змісту та внутрішню форму. Такі метафори є “живими”, сповненими емоцій. Вони, у свою чергу, поділяються на образні загальномовні (*час летить, дні біжать, Esel, Schwein, süß*) та індивідуально-авторські (*Тополі по волі стоять собі, мов сторожа розмовляють з полем* (Т. Шевченко)).

Стерті метафори знаходяться в процесі втрати двоплановості, не всі носії мови можуть відчувати їх внутрішню форму (*прийшла весна, гуляє вітер*).

Мертві (сухі, лексичні, згаслі) метафори є новими лексичними значеннями. Вони втратили свою внутрішню форму та двоплановість змісту в процесі використання (*ніжка стола, йде дощ*) [12, с. 8].

В. Москвін пише про можливість застосування процесу розгортання метафори з метою її поновлення (для порівняння, *тяжкі спогади та тяжкий хрест спогадів*) [56, с. 69].

За способами ускладнення вторинного значення слова в метафорі (за кількістю одиниць носіїв метафоричного образу) розрізняють: прості, ускладнені та складні метафори. **Прості** – мають певний зв'язок між предметом і метафоричним засобом вираження й поширення думки. В ній когнітивні зусилля є відносно малими, щоб зрозуміти автора або оратора. Такі метафори є протилежними складним і складеним метафорам: *Cool down! (cool = temperature) He was mad. (mad = anger) I'll chew on it. (chew = think), a strawberry mark (a birthmark)*

Складні: прості метафори базуються на другорядних метафоричних елементах: *They stood alone, frozen statues on the plain. That lends weight to the argument. The ball happily danced into the net.* Такі метафори з додатковим значенням стимулюють людей більше думати та вражають лінгвістичними здібностями авторів. Часом складні метафори викликають плутанину: *poison the wells (to spoil things at the source), my belly cries cupboard (to be hungry).*

Складені, які перешкоджають слухачеві розуміти саму суть думки у вигляді прикметників, прислівників: *Thick, primal, blind fog descended before his eyes. She danced, a wild and gothic fairy.* Активні – відносно нові, а тому, не є необхідними для усіх слухачів і читачів: *It's been a purple dinosaur of a day. You're looking pretty rabbit - what's up?* Такі метафори широко використовують у поезії і виступах, для спонукання слухача уважно слухати. При неспівпадінні слів за їх значенням, людина напружує мислення, щоб зрозуміти їх [22, с. 91].

Класифікують метафори і **за функціональною ознакою**. Відомими є такі види метафор: номінативна метафора, декоративна метафора та оціночна метафора. Номінативною називають метафору, якщо вона використовується для позначення предмета чи явища, який не має своєї назви, а застосовують для його позначення

запозичену назву (застібка-блискавка, супутник Землі). Декоративна метафора виконує функцію прикрашення мови (*срібло волосся, діамантова роса, волошкові очі, вогонь життя*). Оцінна метафора має місце, коли засобами метафоризації дають кому-небудь чи чому-небудь оцінку (*вона – лисиця*) [56, с. 72].

За кількістю одиниць-носіїв метафоричного образу метафори поділяються на прості та розгорнуті. У **простій** метафорі план вираження представлений однією одиницею (*золото заходу сонця, море квітів*). **Розгорнута** метафора представляє складне порівняння з кількома предметами. Вона порівнює первинний об'єкт із символічним об'єктом, а потім порівнює вторинні об'єкти, пов'язані з первинним, з іншими елементами символічного об'єкта. Особливість **розгорнутої** метафори, яку ще називають метафоричним ланцюжком, полягає в тому, що в ній носієм метафоричного образу є група тематично пов'язаних одиниць. В. Топоров у передмові до своєї збірки віршів вдало користується засобами метафоричного ланцюжка, називаючи перекладача *перевізником, який зв'язує далекі береги та сприяє прискоренню перевезення вантажу з одного берега на інший*.

Розгорнуті метафори, у свою чергу, можуть бути поділені на підвиди за кількістю ділянок, які утворюють ланцюжок метафоричних образів. Так, розгорнута метафора може бути двочленною, тричленною і так далі. Метафоричний ланцюжок В. Топорова, який був згаданий вище, є чотиричленною розгорнутою метафорою, яка представлена словами: *перевізник, береги, перевезення та вантаж* [64, с. 418].

Розгорнута метафора завжди є цікавим матеріалом для аналізу. Таку метафору можна дослідити на логічну послідовність компонентів та ступінь її повноти. Для визначення логічної послідовності компонентів розгорнутої метафори в ній виділяють дві частини: вихідну метафору та метафоричну розгортку. У розглянутому вище метафоричному ланцюжку вихідною є метафора *перевізник*, а все інше – це метафорична розгортка. Метафора В. Топорова є повною, з огляду на наявність у ній і вихідної метафори, і метафоричної розгортки.

Метафорою-порівнянням (замкненою метафорою, бінарною метафорою) називають таку, яка містить слово-відгадку (ключове слово): *людина – лев, життя – подорож*.

На окрему увагу заслуговує класифікація метафор за присутнім у них відмінком. Так, виділяють **генітивну метафору**, тобто метафора, у складі якої є слово в родовому відмінку (*осінній плач калини, цвіт людських облич, червоні троянди пристрасті, колюча шипшина зневаги*), та **метафору орудного відмінка** (*вітри гудуть джмелями, цвіте весна садами*).

Якщо “слово-відгадка” відсутнє в метафорі, то говорять про метафору-загадку (незамкнену метафору, симфору). [63, с. 420].

Крім того, зважаючи на подібність предметів, явищ чи властивостей, на основі якої формуються метафори, можна їх класифікувати:

1. **За функцією:** “great engines turn on a little pin, “fast a rivet”;
2. **За формою:** “eye of potato”, “head of wheat” ;
3. **За розміщенням у просторі:** “close as the grain of an oak”, “to go downhill”;
4. **За розміром, кількістю:** “square peg in a round hole”, “houses with high foreheads”;
5. **За міцністю:** “a hard nut to crack”;
6. **За кольором:** “dark thoughts” , “a black rage, “true blue ill never stain” (betray), “black as a tinker’s pot”;
7. **За ступенем цінності:** “hard with hard never made good wall”, “strong as a yak”;
8. **За враженням, що на нього сприяє предмет:** “great weights hang on thin wires”, “time is a file that wears and makes no noise”;
9. **За звучанням:** “butt-shut, “a voice like old files in a bucket, “steady as a stithy”.

Т. Стретович написав про метафору як про засіб евфемістичного шифрування. У цьому аспекті М. Гоголь згадує про *кінне військо*, про *скакунів*, зашифровуючи під цими словами *бліх* [73, с. 87].

Особливий інтерес у сучасних науковців викликає **концептуальна метафора**, яка характеризується стійкими відповідностями між вихідним та цільовим словами, що мають місце в мові певного народу. В українській художній літературі найбільш поширеними є концептуальні метафори з цільовими словами: *людина, душа, земля, серце, доля, смерть, кохання, сум, небо*,

час, вітер, вода та іншими. Деякі концептуальні метафори: гроші – вода, війна – суперечка, світло – розум, освіта – майбутнє. Для концептуальної метафори притаманні поняття активізації та пасивізації. Активізація концептуальної метафори – це розгортання метафоричних моделей, їх багатозначність, збагачення. Для прикладу: *обличчя сонця* (В. Свідзинський), *лик сонця* (В. Вовк). Пасивізація – навпаки, поступове згасання певних метафоричних форм. [25, с. 39–42].

Концептуальні метафори з'являються послідовно, щоб утворити різноманітні зв'язні засоби. Згуртованість створюється системою метафоричного вираження, яка керується основними систематичними метафоричними концепціями, що включають дві сфери та відображення між ними. Існує декілька способів як концептуальна метафора сприяє згуртованості, представляючи різноманітні засоби зв'язку. За вихідною класифікацією наведені Холлідеєм і Хасаном, відповідні метафоричні прийоми зв'язування тексту класифікуються на три основні типи: посилення, повторення та співрозміщення. [57, с. 249]

- Посилання, побудоване за допомогою концептуальної метафори

За словами Халлідея та Хасана, лише ендорне посилення в тексті створює зв'язок. Ендорна референція складається з трьох типів референції: особистої, демонстративної та порівняльної. В англійському дискурсі виявлено, що деякі слова не можуть бути семантично витлумачені самі по собі. Натомість деяку інформацію слід отримати з іншого речення. Посилання на метафоричний елемент у тексті допомагає створити зв'язність. Наступні частини в основному зосереджені на цих трьох видах посилення, побудованих концептуальною метафорою. [57, с. 259]

- Особисте посилення, створене за допомогою концептуальної метафори

Персональне посилення передбачає використання персональних даних. Категорія персональних даних включає три види. Перший – особові займенники, наприклад «він», «вона», «воно» і «вони». Другий – присвійні займенники, наприклад «його», «її», «його» та «їх». Третє – присвійні детермінанти. Ці три типи персональних символів представляють посилення на особу.

Marriage resembles a pair of shears, so joined that they cannot be separated; often moving in opposite directions, yet always punishing anyone who comes between them. (Sydney Smith) [83, с.142].

Усе речення пов'язане з концептуальною метафорою: *Шлюб – пара ножиць*. А займенник «вони» належить до домену джерела «ножиці» у попередньому реченні. Згуртованість полягає у неперервності посилання. «*Ножиці*» визначаються як великий ріжучий інструмент, тоді як «*шлюб*» – це законний союз між чоловіком і жінкою як чоловіком і дружиною. На перший погляд, важко поєднати «*шлюб*» та «*ножиці*». Проте наступна частина речення пояснює характеристики «шлюбу». Таким чином, відображення від «пари ножиць» до «шлюбу» реалізується через їх подібності [94, с. 197].

- Порівняльне посилання, побудоване за допомогою концептуальної метафори

Порівняльний зв'язок – це непряме посилання на суть метафори за допомогою порівняння. Розрізняють два типи порівняння: загальне та приватне. «Загальне порівняння» означає порівняння просто з точки зору подібності та несхожості, без урахування будь-якої конкретної властивості, наприклад «однаковий», «схожий», «різний» тощо. З іншого боку, «конкретне порівняння» означає порівняння в певному аспекті кількості або якості, включаючи «більше», «менше», «краще», «інше», «інакше».

“Some books are to be tasted, others to be swallowed, and some few to be chewed and digested”. «*Одні книжки варто спробувати на смак, інші — проковтнути, а деякі — розжувати й перетравити*» [87, с. 197].

У цьому уривку порівняльне посилання реалізовано за допомогою «інших» і «декількох». Легко виявити імпліцитну концептуальну метафору «Книги – це їжа», метафоричне значення якої розкривають дієслова на кшталт «скуштував, проковтнув, розжував і переварив». У цій метафорі характеристики «їжі» спочатку позначаються на «книгах», а потім характеристики «вживання їжі» позначаються на «читанні книг». І «інші», і «декілька» відносяться до «книг» через це відображення, і воно утворює послідовний уривок [87, с.201].

- Повторення, створене концептуальною метафорою

Як один із видів лексичної згуртованості, повторення широко використовується для створення згуртованості в дискурсі. Зазвичай розглядаються три типи повторення такі як: ідентичні слова або близькі до них синоніми, підпорядковані або загальні слова [87, с.206].

- Ідентичне слово

Вживання однакових слів є найбільш прямою формою повторення, яка формує лексичну зв'язність. Наприклад:

«Above me towered the colossal edifice of society and to my mind the only way out was up. Into this early resolved to climb. Up above, men wore black clothes and boiled shirts, and women dressed in beautiful gowns.» «Наді мною височіла колосальна будівля суспільства, і, на мій погляд, єдиний вихід був нагору. У цей рано вирішив залізти. Нагорі чоловіки носили чорний одяг і варені сорочки, а жінки одягалися в гарні сукні.»[91]

У цьому прикладі «суспільство» порівнюється з «колосальною будівлею» з «суспільством» як ціллю та «будівлею» як джерелом. Термін «будівля» повторюється і досягає зв'язності в цьому тексті. У процесі розширення метафоричного значення існує перехідне відображення від конкретного до абстрактного. «Вгору», «піднятися» та «вгору», використані в наступних реченнях, ілюструють природу «будівлі». «Суспільство» жорстко стратифіковане за соціальним статусом, на вершині якого знаходиться вищий клас, а низи — внизу. У цьому сенсі спільним між «суспільством» і «будівлею» є те, що обидва вони розташовані в порядку висоти. Тоді два початково розділених домени з'єднуються цим відображенням. [87, с.211.]

- Синоніми або наближені до синонімів

Частіше можна знайти використання набору схожих або приблизно слів чи фраз для зміни того самого цільового домену: « *Smiles are passports through the desert... visas to all alien countries.* » «Посмішки - це паспорти через пустелю... візи до всіх чужих країн». [91] У наведеному вище прикладі метафори включають один цільовий домен і два вихідних домени. Таким чином, виробляються дві концептуальні метафори “Smiles are passports” і “Smiles are visas”. Виходячи з наших загальних відомостей, паспорт означає офіційний документ, виданий урядом, який посвідчує

особу, надає їй дозвіл на виїзд за кордон і вимагає захисту від інших урядів. Віза — це офіційний дозвіл, який додається до паспорта, що дозволяє в'їзд і подорожувати в межах певної країни чи регіону. Таким чином, «паспорт» і «віза» схожі тим, що обидва вони гарантують, що власник може подорожувати за кордоном. Загальні характеристики двох понять відображаються на «посмішки» за аналогією. Таким чином, «паспорт» і «віза» використовуються, щоб підкреслити, що «посмішки» можуть добре працювати всюди, таким чином даючи читачеві яскравий опис того, як звучить «посмішки». Цей вид метафори має велике значення в організації тексту. [87, с.216.]

- Підпорядковане слово та загальне слово

На відміну від ідентичних слів або синонімів, загальні слова можуть класифікувати різні домени в одну категорію на різних рівнях, таким чином роблячи весь дискурс цілісним:

«I once have said that, my attachment, can be said of many intimate relations, with mainland my mother, Taiwan my wife, while Hongkong a sweetheart and Europe my love». «Якось я сказав, що моя прихильність стосується багатьох інтимних стосунків: з материком моя мати, Тайвань — моя дружина, тоді як Гонконг — кохана, а Європа — моя любов».[91]

У цьому прикладі співіснують чотири метафори: материк – мати; тайвань дружина; гонконг – це миле серце, а європа – кохання. «Жіночий» можна сприймати як слово старшого рівня, тоді як «мати», «дружина», «кохана» та «кохання» є підпорядкованими словами. У когнітивній лінгвістиці цей розумовий процес класифікації називається категоризацією. Зазвичай існує три рівні категорій, тобто категорія основного рівня, категорія підпорядкованого рівня та категорія вищого рівня. Старший рівень виконує збиральну функцію, групуючи разом категорії, тісно пов'язані в нашій системі представлення знань, тоді як підлеглий виконує певну функцію. Тут «мати», «дружина», «кохана» і «позашлюбна любов» знаходяться на підлеглому рівні, а «жінка» — на надпорядковому. Таким чином, зв'язний ланцюжок може бути досягнутий за допомогою набору слів, керованих старшим словом або

узагальнюючим словом. Слід уточнити, що підпорядкове слово «жіночий» тут також можна розглядати як «загальне слово» [87, с.222].

- Словосполучення, створене концептуальною метафорою

Колокація як підклас метафоричної зв'язності включає пару лексичних одиниць, які асоціюються одна з одною в мові. Коротше кажучи, співрозміщення — це тенденція до спільного виникнення: «*Boomerangs were like relationships. You got the process. The boomerang decided what you put in and never had complete control would return and some days, if the conditions were bad, it would never come back. Selecting a suitable boomerang for the conditions helped but not always.*» «Бумеранги були як стосунки. Ви зрозуміли процес. Бумеранг вирішив, що те, що ви вкладаєте і ніколи не мали повного контролю, повернеться, і через кілька днів, якщо умови були поганими, він ніколи не повернеться. Вибір відповідного бумеранга до умов допомагав, але не завжди». [91]

«Бумеранг» — це плоска дерев'яна ракета, яку можна кинути так, щоб вона повернулася до того, хто кидає, якщо нічого не вразить. Спільне між «бумерангом» і «стосунками» пояснюється наступними реченнями - чим більше ви дасте, тим більше ви отримаєте. У цьому прикладі «out» і «in» використовуються для формування свого роду протилежного словосполучення. Насправді «відносини» вказують на просторову метафору. Кожна просторова метафора має внутрішню системність. Просторові метафори вкорінені у фізичному та культурному досвіді. Вони не випадково призначені. «Назовні» та «всередину» дають орієнтації, які узгоджені з просторовими випадками. Тому «вихід» і «вхід» визначають цілісну систему, а не ряд ізольованих і випадкових випадків.

Як згадувалося раніше, концептуальна метафора — це модель мислення, яка має власні наслідки та когнітивні характери. Усі ці втілення в концептуальній метафорі формують ґрунт утворення, на якому генеруються та організуються узгоджені ідеї та підконцепції. Ми вважаємо, що на рівні дискурсу існує чотири типи втілень: внутрішньометафоричне втягнення, інтерметафоричне втягнення, паралельне втягнення та ієрархічне метафоричне втягнення [92, с. 283].

- Внутрішньометафоричне залучення та когерентність

Ми можемо знайти зв'язний дискурс, який включає лише одну концептуальну метафору. У цьому випадку цільова концепція відображає метафоричні змісти вихідної концепції, і ми можемо торкатися цільової області в термінах вихідної області, витканої узгоджено та систематично. Наприклад: «*Time is treated as if it were something almost tangible. We budget it, save it, waste it, steal it, kill it, cut it, account for it; we also charge for it.*»

«Час розглядається як щось майже відчутне. Ми бюджетуємо це, зберігаємо, витрачаємо, крадемо, вбиваємо, скорочуємо, обліковуємо це; ми також платимо за це.»[91]

У цьому прикладі використовується концептуальна метафора час – матеріальний об'єкт, в якій «час» – це цільова область, а матеріальний об'єкт – вихідна область. Ми розуміємо час, абстрактне поняття, у термінах відчутного об'єкта, яким ми можемо розпоряджатися за бажанням. Ці метафоричні наслідки можуть бути задіяні, щоб допомогти нам зрозуміти «час» з точки зору метафоричного часу, що можна розмістити за бажанням.

Одна концептуальна метафора може досягти не лише зв'язності самої себе, але й зв'язності тексту, в якому вона існує.

Концептуальна метафора виконує функцію обрамлення послідовності дискурсу, і весь дискурс розвивається відповідно. Розглянемо інший приклад:

«The chess-board is the world: the pieces are the phenomena of the universe; the rules of the game are what we call the laws of nature. The player on the other side is hidden from us. We know his play is always fair, just and patient. But also we know, to our cost, that he never overlooks a mistake, or makes the smallest allowance for ignorance.»

«Шахова дошка — це світ: фігури — явища всесвіту; правила гри - це те, що ми називаємо законами природи. Гравець з іншого боку прихований від нас. Ми знаємо, що його гра завжди чесна, справедлива і терпляча. Але також ми знаємо, за наш рахунок, що він ніколи не пропускає помилки або робить найменшу поправку на незнання» [92, с. 287].

У цьому прикладі початкова метафора: «світ – це шахова доска», яка є основною в усьому абзаці. За цією структурою «явища всесвіту» порівнюються з

«фігурками», «закони природи» з «правилами гри», а «природа» порівнюється з «гравцем». Концептуальний домен “chess-board” систематично відображається на домені світ, а метафоричний зміст вихідного домену допомагає нам побудувати цільовий домен «світ». Існує лексичний зв'язковий ланцюжок, який міцно з'єднує весь дискурс і допомагає зробити дискурс зв'язним.

- Інтерметафоричне залучення та когерентність

У деяких дискурсах існує тип метафоричного вираження з накладенням наслідків, що створює спільну основу для досягнення узгодженості. Тобто немає центральної концептуальної метафори, а є кілька паралельних концептуальних метафор, які однаково функціонують. Ці різні концептуальні метафори зазвичай мають спільний метафоричний зміст, який може змусити дискурс розвиватися узгоджено. Для текстів такого типу зазвичай існують дві ситуації. Одна — це центральна концептуальна метафора, з якої генерується низка підконцептуальних метафор; а інший — наявність кількох паралельних концептуальних метафор, що працюють разом. Наведемо кілька прикладів, щоб проілюструвати це: « *If Miss had not spoken to him, she would think that his presence was as dark as absence, just like a phantom of early dawn upon the cock's crowing or the Taoist truth that it can be felt but not be seen, can be expounded but can not be touched.*»

«Якби міс не розмовляла з ним, вона подумала би, що його присутність така ж темна, як відсутність, так само, як примара раннього світанку під спів півня чи даоська істина про те, що її можна відчутти, але не побачити, можна викласти, але не можна чіпати» [92, с. 291].

Приклад показує, що низка метафоричних виразів створюється систематично, що забезпечує внутрішню зв'язність дискурсу. Вихідні домени, такі як «розріджене повітря», «фантом» і «даоська правда», мають спільні наслідки. Для «повітря» ми маємо такі наслідки, як «безбарвність», «невидимість». «фантом» — це уявний термін, що означає богів, невидимих для людей. Що стосується «даоської істини», то вона абстрактна, і нам нелегко її зрозуміти. Для цих трьох вихідних доменів загальним змістом є «невидимість», тобто «невидимість» — це перекриття між різними доменами. Саме накладання наслідків робить метафоричний опис зв'язним.

Усі наведені нижче метафоричні вирази служать цій темі, і висновки, виведені з різних доменів, також пов'язані з темою. Іншими словами, ця тема допомагає читачам визначити вибір втілень з кожного домену. Подивіться інший приклад: *«If those department stores that are decorated with colorful Christmas lights are full of French flavor, then the small markets scattered throughout Paris are refreshments for appetizers on a feast. Though the feast may be intoxicating, yet the refreshments give us deeper impression».* [91]

«Якщо ті універмаги, які прикрашені різнокольоровими різдвяними вогнями, сповнені французького колориту, то невеликі ринки, розкидані по всьому Парижу, є підгодівлею для закусок на святі. Хоча бенкет може бути п'яним, але частування справляє на нас глибше враження» [92, с. 295].

У цьому тексті дається яскравий опис універмагів і невеликих ринків Парижа. У тексті присутні дві концептуальні метафори, а саме: універмаги – це свята, а ринки – це частина. Дві концептуальні метафори не поділяють ні ту саму цільову область, ні ту саму вихідну область. Тобто два різних вихідних домени *feasts* і *freshments* використовувалися для опису двох різних цільових понять *universal makets* і *markets*. Дві концептуальні метафори однаково функціонують у цьому тексті та становлять паралельну структуру. Усі метафоричні вирази походять від двох концептуальних метафор, і узгодженість двох концептуальних метафор допомагає досягти текстової зв'язності. Застілля привабливе і від нього мало хто може відмовитися, а в універмагах ми не можемо не купувати привабливі товари. Два домени в кожній концептуальній метафорі створюють систематичні відповідності. Ми виявимо, що універмаги та ринки, свята та частина порівнюються. І порівняння служить основою для узгодженості двох концептуальних метафор і всього тексту.

Інший спосіб полягає в тому, щоб побудувати зв'язність тексту за допомогою однієї передбачуваної концептуальної метафори та двох явних. Розглянемо приклад:

«Людина чесноти - це вода, а людина зла - це олія. Після багатьох років приготування їжі та спілкування з різними людьми я виявив, що в них є щось спільне. Вода прозора, прохолодна і легко випаровується; Де є вода, там і свіжість. Коли вода зустрічається з олією, вона стає каламутною, але не розбризкується. Таким чином,

вода може бути використана для опису добросовісної людини.. З нею не може змішатися крапля води, оскільки вони ніколи не змішуються. Таким чином можна сказати і про лиходія з доброчемною людиною.» [91]

Ми не маємо труднощів у розпізнаванні двох явних концептуальних метафор: людина повна добра – це вода, а людина повна зла – це олія. З людиною добра та людиною зла – цільові домени, а вода та масло, відповідно – домени джерела. Усі речення походять від цих двох концептуальних метафор, і весь текст організовано на їх основі. Ми розуміємо добру людину через її властивість прозорості на відміну від брудних речей, що відповідає доброті людини.

- Паралельне метафоричне втілення та когерентність

Метафора може організувати дискурс за допомогою паралельного прогресивного відображення. Це може включати поступовий розвиток кількох корельованих концептуальних метафор. Завдяки взаємодії між різними сферами дискурс розвивається узгоджено. Розглянемо наступний концептуальний приклад: «*Життя – немов чай. Спочатку має чудовий смак і аромат, який нагадує перші роки життя людини.»[91]*

У наведеному вище прикладі метафора «життя це чай» виступає як основна думка. За допомогою цієї концептуальної метафори вихідний домен «чай» відображається на цільовому домені «життя».

Зв'язність тексту також може бути досягнута за допомогою кількох паралельних концептуальних метафор. У тексті такого типу концептуальні метафори роблять рівний внесок у когерентність і утворюють паралельну структуру.

- *Ієрархічне метафоричне втілення та когерентність*

Різні концептуальні метафори можуть систематично співвідноситись одна з одною та утворювати ієрархічну структуру. У цьому випадку зазвичай існує базова концептуальна метафора, відповідно до якої генерується серія підконцептуальних метафор. Основна метафора діє як основна думка для всього дискурсу та обмежує підконцептуальні метафори. Наприклад:

“All the world’s a stage,

And all the men and women merely players”.

«Весь світ — сцена,

А всі чоловіки та жінки лише гравці».

З цього відомого уривка з «Як вам це подобається» Шекспіра ми знаємо, що існує основна метафора «життя – це гра», де життя є метою, а гра – джерелом. Відомо, що вистава складається з багатьох елементів, таких як гравці, костюми, сцена, аудиторія, режисери, ролі, виходи або входи гравців. У вузькому значенні життя індивіда концептуалізується як гра. Складові елементи в сфері життя, такі як залучена особа, її народження, її смерть тощо, систематично відображаються у п’єсі початкової сфери, наприклад, актор, початок і кінець п’єси тощо. Точніше, п’єса відповідає життю, актор чи актриса – людині, яка веде майбутнє, а його виступ – якості його життя. Більше того, початок п’єси розглядається як народження людини, кульмінація п’єси – стан її життя, тоді як остання сцена чи опускання завіси, що вказує на кінець п’єси, як момент її життя. смерть. У тій чи іншій ситуації момент входу або виходу актора зі сцени також можна розуміти як народження і смерть певної людини. На сцені актор може грати різні ролі у виставі, що відповідає тому, що людина протягом життя може брати на себе різні обов’язки, тобто бути водночас прекрасним батьком для дитини, слухняним сином для батьків і відповідальним чоловіком для дружини. Якщо людина веде щасливе життя із задовільними соціальними відносинами та досягненнями, її життя можна вважати комедією зі щасливим кінцем, але якщо людина переживає багато невдач і розчарувань і має жалюгідний кінець, її життя можна прокоментувати як трагедію.

Традиційно ж у теорії перекладу існує дві найпопулярніші класифікації видів перекладу: за характером перекладних текстів і за характером дій перекладача в процесі перекладу. Відносно до жанрово-стилістичної класифікації перекладу В.В. Сдобніков, О.В. Петрова, Л. Нелюбін та ін. теоретики перекладознавства розрізняють два функціональні види перекладу: художній та інформативний переклад. До текстів інформативного перекладу належать усі матеріали наукового, ділового, суспільно-політичного та т. ін. характеру.

Перед тим, як почати розгляд художнього стилю, необхідно одразу зауважити, що художні тексти рідко перекладаються для друку повністю та в «чистому вигляді». При цьому переклад замінюється більш коротким реферативним викладом.

Перекладачу художньої літератури часто доводиться перекладати твори індивідуального характеру англійських та американських авторів і перекладач має бути добре ознайомлений зі стилістичними особливостями самого письменника з інших перекладів його творів.

Художній переклад є одним із найскладніших видів перекладацької діяльності. Цей вид перекладу необхідно виконати так, щоб атмосфера сюжету, стиль автора збереглися в повній мірі. Перед перекладачем постає завдання зробити текст цікавим, зберегти стилістику, передати задум, думки і почуття автора першотвору шляхом перевтілення його образів у матеріал іншої мови, а також максимально точно відтворити картину світу, закладену автором у творі [31, с.132].

Художній переклад – це один з найкращих проявів міжлітературної (а значить, і міжкультурної) взаємодії. Фактично він є основною частиною національно-літературного процесу. Художній переклад має справу не з комунікативною, а з естетичною функцією мови. У художньому творі відображаються не лише певні події, а й естетичні та філософські погляди автора, його світогляд, це все може передаватись також через метафоричний процес.

Якщо брати до уваги, що різні науковці розуміють метафоричний процес по-різному, то чим більше думок з'являються, тим більше класифікацій метафор вони пропонують.

Візьмемо класифікацією Н. Д. Арутюнової [7, с. 30], яка поділяє метафори на такі:

1. **Номінативна**, яка полягає в заміні одного ширшого значення іншим та їх омонімії, що служить джерелом.
2. **Образна**, яка розвиває фігуральні значення та синонімічні засоби мови.
3. **Когнітивна**, що виникає в результаті перенесення значення та яка створює варіативність.

4. **Генералізуюча** яка стирає в лексичному значенні слова межі між логічним порядком та многозначністю. Проте, виділяють й інші погляди щодо класифікації метафор.

Зокрема, М. Джонсон та Дж. Лакофф виділили два типи метафор за часом і простором: онтологічна, яка дозволяє бачити події, емоції, ідеї як якусь матеріальну річ і орієнтована, яка не визначає один концепт в термінах іншого, проте організовує всю систему концептів відносно один до одного [51, с. 28].

У лінгвістиці існує декілька теорій щодо класифікації метафор. Науковці відрізняли окремі типи метафор, розробляли різні підходи та критерії, згідно з якими метафори класифікували, серед них: В. Москвін, П. Ньюмарк, Н.Стіенстр, В. Харченко, Ю. Левін та інші. Згідно з В. Москвином повна класифікація метафор включає в собі семантичну, структурну та функціональну класифікації. Розглянемо ці класифікації детальніше, оскільки надалі в нашій роботі під час аналізу біблійних та релігійних метафор будемо опиратися на них.

Семантична класифікація метафор. Один з напрямків семантичної класифікації передбачає групування метафор за тематичною відповідністю порівняння, що знаходиться в їхній основі. До такого типу метафори можна віднести саме ті, в яких порівняння взаємодіють зі словами з таких сфер, як медицина, фінанси, військова діяльність, політика тощо:

Анімалістичні. Тобто ті, що базуються на порівнянні з твариною. Завдяки цьому способу часто можуть виникати авторські неологізми, наприклад «*Людина це великий фазан у світі*»

Антропоморфні і (або антропоцентричні) метафори (від грец. Antropos - «людина» і morphe - «форма») в їх основі лежить порівняння предметів, рослин, тварин з людиною, наприклад «*співаючий пісок*».

Просторові і (або, згідно з Дж. Лакоффом і М. Джонсоном, орієнтаційні) тобто, метафори, метафоричність яких пов'язана з космосом, простором наприклад: "Good is up and bad is down" .

Онтологічні. Тобто ті, які виражають емоції, події тощо: *Blood run cold.*

Що стосується структурної класифікації метафор, то тут більшу увагу приділено зовнішній структурі метафори як лексико-семантичної конструкції[51, с. 29].

Зазвичай, в структурній класифікації метафор можуть прийматися до уваги її особливості вираження. Зокрема рівнева приналежність одиниці, яка виступає носієм метафоричного образу. Відповідно є два типи метафор:

Словесні метафори, які за частиною мови поділяються на:

- субстантивні (full of praise, море квітів)
- ад'єктивні (velvet look, грізні стіни)
- дієслівні (he blushed, ходить осінь по траві)
- прислівникові (I am absolutely stony, стіни стоять мовчазливо)

Фразові метафори, які в свою чергу поділяються за кількістю метафоричних одиниць:

Проста, тобто та, яка виражена одним образом, проте не завжди одним словом. Така метафора може бути одночленна чи двочленна (*море сліз*).

Складна, тобто, та метафора, яка складається з декількох слів, які вживаються метафорично, утворюють єдиний образ та доповнюють один одного (*в жилах закипіла юна кров*).

Складена (композиційна або сюжетна метафора). Такий тип метафори реалізується на текстовому рівні[51, с. 30].

В залежності від способу реалізації принципу співставлення О.О. Потєбня виділяє три типи метафор:

метафора-порівняння (де два об'єкти порівнюються між собою)

метафора-загадка (описується об'єкт, який замінюється іншим, наприклад: «*в траві діаманти повисли*» тобто роса)

метафора-епітет (об'єкт наділений можливостями іншого об'єкту, наприклад, «*місяць сміється*», «*сонечко лащить*» [69, с. 431].

Дослідником П. Ньюмарком виділено такі види метафори:

1. **Звичайна**, поле якої частково перетинається з метафорою-кліше, така метафора – це ефективний спосіб опису конкретного, чи абстрактного поняття, що

надає емоційний вплив на читача та має активну естетичну функцію, на відміну від стертих метафор. П. Ньюмарк зазначав, що поле звичайних метафор і метафор-кліше перетинаються і вважав, що не слід включати здатність метафори передавати властивості від одного предмета до іншого до її функції. Слід зазначити, що наслідком використаної метафори може бути те, що реципієнт помітить подібність між зображенням і об'єктом, але це лише результат цього використання, а не його основна мета.

Звичайні метафори - це метафори, які є ефективним засобом опису конкретних або абстрактних понять, які мають емоційно впливати на читача і на відміну від мертвих метафор виконують активну естетичну функцію.

Переклад цих метафор іноді може викликати певні труднощі для перекладача, оскільки метафора може бути застарілою (як англійський вислів *it's raining cats and dogs*) або використовуватися лише представниками певного соціального класу чи віку. Ідеальним рішенням було б підібрати еквівалентну метафору зі схожим образом у перекладній мові: наприклад, *to keep the pot boiling* — одне зі значень заробляти на хліб або *to throw light on* — пролити світло на щось (*to shed light on something*). Цей спосіб найкращий для простих метафор. Його навряд чи можна застосувати до перекладу складних метафор[90, с.112].

Символи та алюзії в перекладі слід передавати без змін, за умови, що передане зображення правильно і повністю зрозуміле носію мови. На думку П. Ньюмарка, конотація образів тварин часто однакова в різних мовах. Іноді, однак, варто бути обережним, як, наприклад, *dragon* на Сході — священна обожнювана істота, тоді як на Заході віками дракона вважають убивцею і причиною всіх бід і нещасть. Іноді переклад прислів'їв і приказок також може бути однаковим: наприклад, *all that glitters isn't gold* — не все те золото, що блистить[90, с.114].

Але не завжди вдається підібрати метафору, яка була б створена за подібним образом. Наприклад, англійський вислів *that upset the applecart* можна перекласти як це зруйнувало наші плани (воно зруйнувало всі (наші) плани) або це спутало всі карти (воно сплутало всі карти). Як видно з наведеного вище прикладу, образи метафори-оригіналу та метафори-мішені не збігаються, але загальний зміст та

емоційний вплив перекладу збігаються. Коли метафори засновані на схожих образах, рівень еквівалентності в перекладі значно підвищується. Наприклад, вираз *he has all the cards* — у нього всі козири в руках (*he has the trumps in his hands*). Різниця лише в тому, що метафора в перекладі може бути сильнішою або, навпаки, слабшою (в українській мові вживається образ козиря, який не зовсім відповідний англійському слову карта) [90, с.126].

Пітер Ньюмарк визначив метафору як будь-який образний вислів: це може бути слово, вжите в переносному значенні, уособлення абстрактних понять (напр., скромність забороняє мені — скромність не дозволяє мені) тощо. За структурою метафори поділяються на прості, що представлені однією лексичною одиницею, і складені чи поширені, які можуть бути представлені групою слів, фраза, речення або цілий текст.

2. **Оригінальна**, тобто індивідуально-авторська метафора, яка використовується автором індивідуально та не поширена у повсякденному вживанні. На думку П. Ньюмарка, таку метафору варто перекладати якнайближче до оригіналу, тому що вона:

- 1) відображає індивідуальний стиль та особистість автора,
- 2) сприяє збагаченню словникового запасу мови перекладу.

П. Ньюмарк вважає, що перекладати авторські метафори необхідно майже дослівно та зауважує, що варто максимально зберігати початкову форму цієї метафори, проте погоджується, що надмірне слідування оригіналу може внести дисбаланс у загальний стиль тексту. [90, с.130]

3. **Метафора-кліше**, метафора, яка втратила естетичний зміст і використовується лише в конотативній функції, для більш чіткого вираження думок, часто з більшою часткою емоцій, висловлення своєї думки.

Проаналізуємо приклад: “*The County School will in effect become not a backwater but a breakthrough in educational development which will set trends for the future. In this its traditions will help and it may well become a jewel in the crown of the county's education*” . «Школа округу, по суті, стане не глушиною, а проривом у розвитку освіти, який задасть тенденції на майбутнє. У цьому допоможуть її традиції, і вона

цілком може стати перлиною у короні утворення округу».[с.newmark] П. Ньюмарк зазначав, що перекладач повинен діяти відповідно, перекладаючи будь-яку авторську промову чи політичну декларацію. І також повинен передати весь набір використаних автором кліше, якими б «дивними» вони не здавалися.

Проте П. Ньюмарк вважав, що в анонімному тексті перекладач повинен уникати буквального перекладу метафор-кліше. У цьому випадку перекладач повинен або видалити всю образність метафор, що перекладаються, або запропонувати менш образну метафору.

Наприклад, при перекладі часто вживаного англійського виразу *at the end of the day* слід використовувати українське «насамкінець, в результаті». Однак краще буде застосовувати відповідники із засобами виразності в мові перекладу, оскільки це матиме більший вплив на читача: *not in a month of Sundays*, — у цьому випадку можна було б перекласти як: «коли рак на вербі свисне». [90, с.125]

4. **Адаптована**, тобто авторський метафоричний оказіоналізм, який адаптований для більшого розуміння; П. Ньюмарк у перекладі таких конструкцій рекомендує максимально «адаптувати» метафору іноземною мовою до носія мови перекладу. В перекладі цієї метафори перекладач має прагнути зберегти форму та зміст. Проте, коли це неможливо, слід віддати перевагу останньому, особливо коли ми маємо справу з журналістським текстом). [90, с.129].

За функціональністю П. Ньюмарк виділив дві функції метафор: конотативну та естетичну. Під конотативною функцією розуміється здатність метафори більш детально описувати як конкретні, так і абстрактні поняття, яскраво виражати думки та характеризувати якість описуваного предмета. Під естетичною функцією розуміється здатність метафори справляти естетичний вплив на читача, зацікавлювати і дивувати його. Учений зазначав, що в метафорі поєднуються ці дві функції: єдність форми і змісту, пізнавальна та естетична функції. [90, с.126]

5. **Стерта**, фігуральний характер якої вже не відчувається і часто зустрічається в описі часу та простору, географічних об'єктів та в позначенні діяльності людей.

Або ще їх називають мертві метафори — метафори без переносного значення. Мертва метафора пропонує порівняння, яке є не символічним за формою, а натомість із фізичним рухом. Така метафора — це просто порівняння, яке залишається непоміченим, оскільки метафора спирається на порівняння, яке просто стало частиною мови. Це часто передбачає використання ідіоми. Наприклад, речення «комітет охопить засідання комісії» є мертвою метафорою щодо слова провести. Комітет фізично не може охопити засідання, але це слово використовується, щоб прирівняти фізичну дію до концептуальної.

Метафорами часто є слова, що розрізняють частини тіла, природні явища, абстрактні астрономічні поняття. Наприклад, такі англійські слова, як *field*, *top*, *foot*, *mouth*, *arm*, *fall*, *rise* тощо. Як правило, перекладач рідко відчуває труднощі з перекладом мертвих метафор, але проблема в тому, що не завжди можна перекласти ці метафори буквально.

Наприклад, англійському виразу *field of human knowledge* відповідає українська метафора «галузь знань», а не поле знань. Англійська метафора *at the bottom of hill* — українська метафора біля підніжжя гори (звернемо увагу, що є англійський вислів, який також базується на схожому образі — *at the foot of the mountain*). Деякі слова можуть мати дуже спеціальне значення в технічних текстах. Наприклад, *dog* як собачка (частина замка). При перекладі мертвих метафор ми повинні керуватися принципами лексичної комбінованості в мові перекладу, тобто мертвим метафорам мови оригіналу повинні відповідати еквівалентні мертві метафори мови перекладу. Образ, на основі якого метафора, може бути різним у різних мовах. Але мертва метафора дуже специфічна, і «образність» у ній зовсім вицвіла; передається лише семантичне значення [90, с.124].

6. Метафоричний неологізм П. Ньюмарк розглядав як новітні метафори, багато з яких є «анонімними» і поширені в мові оригіналу: “with it / in it” в значенні “fashionable”, “pissed” у значенні “drunk”. Деякі такі метафоричні неологізми можуть позначати нові поняття. Перекладаючи їх варто керуватися принципами перекладу неологізмів: «Walkman» - описовий переклад «портативний плеєр» чи «head-hunter»,

увійшов до української мови як «хедхантер» - це фахівець із підбору персоналу [90, с.111].

Наступна класифікація перекладу метафор виділяє такі їх види:

Абсолютні: порівняно з іншими видами, не можуть бути ні в якому разі затьмарені або зменшені. Абсолютна метафора представляє просту еквівалентність, наприклад, світло означає знання або сніг, що вказує на чистоту. Абсолютні метафори можуть бути символічними або буквальними, і вони відрізняються від інших типів метафор тим, що їх неможливо замінити іншими метафоричними конструкціями.

Між предметом та метафорою немає зв'язку: *We faced a scallywag of tasks. I am the dogend of every day.* Ці метафори показують розчарування, невпевненість або збентеження і відомі як паралогічні метафори: *come apart at the seams (lose one's temper), gripped at the knickers (to be nervously tense).*

Ці метафори також відомі як живі метафори: *no lock will hold upon the power of gold (bribery), drain pipes (tight-fitting trousers).*

Пасивні: зв'язок між засобом вираження і поширенням думок й предметом є нечітким: *He was rattled. (Why? By what or whom?). I was lost in thought. (How?) She flew at him. (Why? In anger? Love?)* Такі метафори можуть утворюватись у незакінчених реченнях чи скорочених: *pea-swad days (the time of youth).* Мертві як такі, що «більше не працюють» як метафора, і стають простим словом з елементарним функціональним значенням: слово '*fabulous*' означало '*fable*', але, як і багато інших прикметників втратило своє значення та вже означає '*good*': *Mind you own knitting (mind your own business), buttons and button-holes (entirely), hook and eye (arm in arm), borrowed garments never fit (plagiarism).* Застарілі: непродуктивні у нових умовах мислення, тому виходять з загального вжитку. Це кліше, у деякій мірі: *New era business is a whole different ball game.*

Приховані: предмет повністю неописаний, але здогадки про нього виникають з контексту речення: *Roasting today! She had the screaming. We were drinking the white. Out at elbows (shabby). Suits her down to the ground (completely), put beans up one's nose (to act deceptively).* Такі метафори ще іноді називають химерними: *cut the melon (settle an argument), until the pips squeak (up to the point).* **Змішані:** є одними із

найпоширеніших типів метафор, але їх може бути важко зрозуміти. Змішана метафора — це змішування двох суперечливих елементів, абсолютно неузгоджених за типом, але символічне значення порівняння все ще передається. Іноді змішану метафору можна використати навмисно для досягнення ефекту. Наприклад, «*There's no place like a home on the range*» поєднує дві добре відомі ідіоми. Внутрішньо непослідовні метафори, які завжди мають зв'язок між собою, хоча він незначний та невідповідний: *He often shot his mouth off in the dark. It was playing with fire in the belly.* Такі метафори є результатом того, що ми хочемо бути детальними у розмові і, можливо, є легковажними у виборі метафори. З цих прикладів бачимо, що результат виходить комічним і це дає можливість використати гумор для навмисного ефекту: *overegg the pudding (to exaggerate), has no milk in his cocoanut (to be crazy).* Метафори є чіткими і широкими для розуміння у випадку коли їх застосовують для новизни, введення інтересу і роз'яснення на письмі або у розмові: *Noisy twinkling in the night, the shares blew hypnotic shards of brilliance down on the hopeful investors. (Share price movement as a sky rocket firework). Painting hard, he hand-braked the corner, power-sliding into the doorway. (Running as driving)*[91].

Автором англійського підручника «*Laser*» Стівом Тейлор-Новлесом було розроблено власну класифікацію метафор під назвою «*Magic metaphors*». Дослідник класифікував метафори у групи за тематиками їх первинного значення. До прикладу, метафори із первинним значення таких тем, як життя, час, проблеми, температура тощо [89, с. 203].

Кухаренко В. вважала, що коли говорять про життя (life), вживають слова чи фрази, пов'язані із подорожами та поїздками (travel and journeys), а саме direction, arrive, step, go through, progress, pace: “*You can never predict exactly which direction your life is going to take*”.

А під час розмови про час (time), часом вживають слова чи фрази, що пов'язані з грошима (money): save, spend, valuable, waste: “*My time is very valuable*”.

При розмові про людей, часом використовують слова або фрази, які мають зв'язок із температурою – прикметники: *cool, cold-hearted, hot-tempered, icy, warm.*

«temperature» має первинне значення і в переносному втрачає перший сенс та стає метафорою: “*My father was a very warm kind man who would do anything for anybody*”.

Розмовляючи про думку (mind), думають про це, як про контейнер (container) або коробку – фрази at the back of my mind filled with, an open mind, in your mind, out of my mind etc. “*I head a song on the radio this morning and I can't get it out of my mind*”.

Під час розмови про проблеми (problems), вживають фрази і слова, що пов'язані з хворобою (illness): *headache, recover, unhealthy and get over*: “*Trying to organize a wedding is a real headache*”.

Розмовляючи про опис (descriptions), вживають слова або фрази, що відносять до живопису (painting and drawing): *colorful, image, outline, picture*: “*he was the image of his grandfather at the same year*”.

Розмовляючи про ідеї (ideas), вживають слова або фрази, що пов'язані з рослинами (plants): *fruitful, grow, roots*: “*the idea of writing proteset letters had its roots in a discussion we had in class*” [50, с. 200].

Дослідниця Г. М. Дядюра [32, с. 19] виділила такі метафори терміни:

1) **номінативні** – терміни, утворені шляхом образного переосмислення загальноновживаних слів;

2) **когнітивні** – метафори, які характеризують явище не за зовнішніми ознаками, а за внутрішньою сутністю, за подібністю процесів;

3) **образні** – метафори, які ґрунтуються на простих аналогіях, в основі яких лежить зіставлення наукових понять зі звичайними речами;

4) **концептуальні** – різновид номінативних метафор, які охоплюють терміни, утворені шляхом переосмислення термінів інших галузей знання; явище, яке формується не в мові, а в мисленні ;

5) **безаналогійні** – образні одиниці наукового стилю, створені без участі аналогії.

Отже, узагальнюючи зазначене вище, варто відзначити, що метафоричні терміни, які утворилися шляхом метафоричного перенесення, тобто перенесення назви з одного предмета на інший на основі подібності, становлять для перекладача певну складність. Оскільки в мові перекладу метафоричні терміни часто не мають

усталених лексичних еквівалентів, то вони виступають фактично семантичним новоутворенням [32, с. 24].

Отже, критерії класифікації метафори визначаються своєрідністю планів змісту та вираження, а також залежністю від контексту і функціональною специфікою метафоричних знаків. Метафори можуть аналізуватись не лише за будь-яким одним, але й за різного роду комбінаціями розглянутих вище критеріїв.

1.3. Жанрова особливість творів М.Дочинця

Саме імпресіоністична домінанта творчості М. Дочинця переважає у творі, для якої характерне витончене відтворення «особистих вражень та спостережень, мінливих миттєвих відчуттів і переживань з урахуванням об'єктивної реальності». Серед зображально-виражальних засобів письменник надає перевагу метафорі, за допомогою якої виникає «епізодичний, фрагментарний, суб'єктивізований» подання матеріалу з підкресленням на певній дрібній, а інколи і несуттєвій деталі: *«Думку-образ я припилюю до паперу, як рідкісного метелика. Тому мої прозові твори не розлогі, не багатослівні. Це згустки життя, підсвічені, як акварель, збоку»; «Це коли двома-трьома ретельно відібраними словами передається на аркуші думка, барва, звук, світло. Ні, це не красиві слова, це картина, намальована словами-мазками»* [29, с. 144].

Наприклад, у своїх творах прозаїк не загострює увагу на звичайному імені головного героя, а надає перевагу метафоричним та загальним назвам, завдяки чому кожен заголовок книг має приховану ідею: «Лис у винограднику» – «людина і Родина», «Вічник» – «людина і природа, Вічність», «Криничар» – «людина і Справа», «Горянин» – «людина і Рід, Етнос» [29, с. 82].

«Жанри – це умовне, – наголошує прозаїк. – Їх придумали не ті, хто пише, а ті, що намагаються осмислити написане. Будь-який роман можна сконденсувати в новелі, будь-яку новелу – у короткій фразі. Це відкрив ще Ісус Христос» [29, с. 52]. А саме тому що науковий стиль розвивався досить довго, а у його межах сформувалися багато жанрів задля реалізації певних видів мовної діяльності та

завдань, таких як: науковий, науково-навчальний, науково-популярний, науково-публіцистичний.

Використовуючи метафори в мові або навіть науці, тлумачення будь-якого обгрунтування стає легшим, і тому це дозволяє розглянути явище під кількома кутами і в порівнянні з іншими, а також побачити динаміку у їх розвитку. Завдяки метафорі пробуджуються такі сценарії, де відображається попередній досвід та знання тих людей, які отримали їх в інших галузях. Під час аналізу і порівняння різних термінів можна повніше і конкретніше з'ясувати значення метафори при формуванні становлення термінологічних систем, визначати загальне, окреме та специфічне в системах природних та гуманітарних наук. Під час дослідження процесу створення текстів та їх основних мовних одиниць засвідчує, що в основі такого процесу часто лежить механізм метафоризації[79, с.99].

До основних стильових ознак науково-популярного стилю можна віднести такі: пояснення причинно-наслідкових відношень, узагальненість, ясність і об'єктивність викладу, абстрагованість, однозначність і точність, переконливість, та ін. До ознак наукового тексту відносять чітку, логічну структуру, проблемність, термінологічність, об'єктивність викладу, діалогічність, комунікативність, зв'язність, цілісність, членованість, гіпотетичність, інформаційну, логічну, емоційно-оцінну, спонукальну насиченість, завершеність тощо. Дані нормативні риси наукового стилю співвідносять із мовленнєвими вміннями дослідника, які є важливими у побудові наукового тексту. Кожен підстиль та жанр, де треба зберегти основні ознаки характеризуються своїми особливостями використання мовних засобів. Науковому підстилю властиві різні загальнонаукові терміни, що притаманні не тільки одній мові. Науково-популярному – елементи художнього мовлення, а саме різні засоби збагачення та урізноманітнення її або просто для зацікавлення читача. Якщо казати про науково-навчальний, то це доступність викладу інформації, спрощення системи доведень, структура викладу матеріалу, спрямованість на активне мислення людей що вчать, поступове і послідовне введення термінологічної лексики. Поняття метафори містить достатньо підстав щоб розглядати її як одну із лінгвістичних універсалій та основний засіб формування уявлення про дійсність [79, с. 111].

Одним з прикладом текстів науково-популярного жанру староукраїнської мови є порадики. Лікарські порадики настільки старі, що зазвичай вони публікуються як культурномовна пам'ятка. Але тим не менш вони показують розвиток науки та медицини України того часу, у тому числі і народної медицини. Вони несуть корисне та, без сумніву, практичне значення: тексти порадикиків є невід'ємною частиною людей, які потребували допомоги під час лікування різних хвороб тощо. Проте сьогодні у жодному разі не можна використовувати публіковані порадики як своєрідне «керівництво до того як треба діяти»; це лише культурномовні пам'ятки мови. У творі присутні наукові властивості. Його можна назвати частково науково-лікарським довідником.

Стилістична структура лікарських порадикиків проста. Вона визначається їх науково-практичним завданням, а саме допомогти читачеві дібрати медичні препарати або інші засоби лікування певної хвороби, навчити способам виготовлення ліків. Кожна пам'ятка, як правило, є збіркою відповідних рецептів, настанов, приписів тощо, зазвичай невеликих за обсягом, із вказівкою на хворобу в початковій частині, призначені для лікування, та основним текстом, з потрібними ліками, способами їх виготовлення та застосування. У вигляді заголовка подається початкова частина, а іноді входить до складу основної як частина речення; обидві поєднуються в окремий абзац, інколи — в кілька абзаців. Багатство рис живого народного мовлення, у тому числі діалектного, виразно свідчить про те, що живомовний компонент є визначальним для публікованих пам'яток. Народнорозмовна мова — це основа їх фонетики, граматики, лексики тощо. [74, с. 141] До таких можна віднести збірку духовних настанов «Многії літа. Благії літа» М. Дочинця. Ця книга присвячена постаті закарпатського мудреця й цілителя. Автор використовує реальні факти, насамперед і поради з народної практики, а також художній домисел, художньо зображує життя довгожителя у вигляді записів спостережень за природою, філософських роздумів, молитв, порад головного героя, і це все наближає твір до мемуарно-біографічної прози та жанру повчання. В розрізнених за часом записах він не втомлювався повторювати в різних варіантах одні й ті ж поради — передовсім про спосіб харчування, фізіологію і духовні засади життя. Кожен з тих рядків нам видався

цінним і пророчим» [74, с. 228]. Андрій Ворон у книзі окреслює правила своєї життєвої системи, щедро ділиться секретами довголіття, пропонує рецепти страв для правильного й збалансованого харчування, поради щодо влаштування життєдіяльності тощо: *«Якщо довго шліфувати шматок скла, – наголошує герой, – то вийде окуляр, через який збільшено побачиш світ. Так і себе треба шліфувати – водою (купання), повітрям, сонцем. І зсередини теж: споживати те, що зросло на воді, на повітрі, на сонці. І ти будеш чистий, мов дзеркало і міцний, як скло. І промені з неба, переломившись через тебе, осяють і нагріють інших»* [96, с.52]. Проте важливими у творі вважаємо не рецепти ліків і корисних страв, а філософські роздуми про сутність буття, роздуми над призначенням людини, поради тим, хто прагне віднайти в собі гармонію, душевний спокій:

«Ми – піщинки ріки часу. День нинішній цінуй більше, ніж завтрашній. І так щодня. Бо тільки те твоє, що дістав ти сьогодні, в оцю мить. Рости, піднімайся, з кожним днем. Піднімайся, як сік по дереву». [96, с.76].

Варто зазначити, що у книзі духовних настанов застосована оповідна форма від першої особи, а також присутній дидактизм і філософічність які активно освоєні і показані у стилі письменника.

Творчість Мирослава Дочинця це знакове явище у сучасній українській літературі, вона засвідчує дієву значущість справжнього мистецтва, утверджує вічні життєві істини, вчить жити і виживати за різних обставин. Багато читачів, авторитетних письменників, професійних рецензентів-літературознавців і люди далеких від мистецтва слова професій, спонукають до детального аналізу цього феномену. Проза Дочинця за жанровими ознаками є доволі різноманітною – це публіцистика «Душа Мукачєва», есе «Булава і серце», «Світильник слова», художні нариси «Дорога в небо – до людей», «Курси крою і життя», повість «Оскал Собаки», повість для дітей «Бранець чорного лісу», оповідання «Він і вона», книга духовних настанов «Многі літа. Благі літа», романи «Лис у винограднику», «Вічник. Сповідь на перевалі духу», «Криничар», «Горянин. Води Господніх русел», «Світован. Штудії під небесним шатром». Але жанром який домінує як в малих прозових формах, так і великих романах є новела. З літературознавчого погляду цілком закономірно, що

назви композиційних фрагментів новелістичного роману «Лис у винограднику» асимілюються з назвами малого жанру, зібраними у книжці М.Дочинця. Різняться вони хіба що тим, що у збірці новели виступають самодостатніми витворами (етюдами, образками, ескізами), а в романі це своєрідні його розділи, відносно рівнозначні і художньо рівноцінні. У них – і захоплююча харизма жанру, і філософська афористичність, і художня самоцінність. Стуленими щільниками новел стають й інші романи майстра: «Вічник. Сповідь на перевалі духу», «Криничар», «Горянин. Води Господніх русел», «Світован. Штудії під небесним шатром». Стислість, лаконізм, неймовірна метафоричність, що характерні для жанру новели, у Дочинця призводять до акумуляції в слові чи словосполученні головного ідейного концепту, до створення метафоричних образів чи мікронovel: «Калорійна жінка», «Мінеральний Стьопа», «Філософія віку» [74].

Образ дороги в романах М. Дочинця художньо представлений у двох вимірах: як частина локального простору та як символ шляху до духовного самовдосконалення. Письменник зображує героїв у постійному русі: фізичному та психологічному. Концептуальна думка «дорога», за М. Бахтіним, є місцем створення подій. Тут час ніби вливається в простір і тече по ньому, утворюючи дороги, звідси і така багата метафоризація шляху-дороги: «життєвий шлях», «ступити на нову дорогу», «історичний шлях».

М. Дочинець розглядає шлях героя творів як безперервний процес накопичування досвіду, перевірки знань на практиці, які отримали від духовних наставників та родини. Автор вибудовує оповідь за принципом циклу, що художньо реалізується шляхом повторювання окремих подій, образів, думок. Це не порушує композиційної структури творів, їх моделі, а, навпаки, допомагає простежити розвиток світогляду протагоністів, шлях їх духовного зростання.

У романах письменника топос хати наче оживає: *«Вона й схожа була на жінку. На розповнену, порідну жінку, готову пригорнути до лона доброжиток світу. Вона радо приймає пожилця, як мати дитину»* [29, с. 37].

Проза М. Дочинця містить численні приклади виходу персонажів за межі свого простору і взаємодії з іншим. Вихід за межі свого стає для головних героїв

письменника складним випробуванням, що загартовує фізично й духовно, активізує процес пошуку ідентичності (індивідуальної, родової, національної), збагачує аксіологічно.

Для осмислення специфіки простору часу у прозі М. Дочинця особливого значення набуває образ дому, що представлений: по-перше, як локальний простір, частина створеного автором художнього світу, осередок життєдіяльності; по-друге, як невід'ємна частина внутрішнього простору, що символізує психологічний стан комфорту, захищеності, духовної рівноваги тощо.

У романах М. Дочинця художньо відтворені ідентичності (індивідуальна, соціальна, національна) як своєрідні передумови самопізнання та духовного самовдосконалення протагоністів. У прозі письменника внутрішній хронотоп героїв протиставляється зовнішньому (людське суспільство) відповідно до бінома Свій/Чужий. Формування ідентичностей протагоністів відбувається як у процесі активної взаємодії з людським суспільством, так і ізольовано від нього, що спільнить протагоністів М. Дочинця [29].

Найширше у творі показаний філософський аспект, оскільки сама книга це осмислення мудрецем морально-етичних істин крізь карпатський світогляд. У контексті цього питання автор варіює різними проблемами буття. Враховуючи центризм довголіття, він актуалізує проблеми старості, життєвої дороги, скороминущості днів, місця людини в загальній системі світу. На думку Андрія Ворона, усе в житті має сенс і відбувається так, як нам призначено, тому старість є своєрідним етапом, який важливо провести в роботі та в «русі», а смерть це лише шлях «від земної юдолі» [29, с. 18].

Та якими б спресованими чи мікросюжетними не були витвори митця вже в першій збірці «легкої і світлої» прози, автор у ній дасть філософську чи запозичену з народної або з біблійної мудрості відповідь, за якою звертався до нього допитливий читач. Особливого значення в мистецькому арсеналі митця набирає метафора. На думку письменника, метафора – основа досконалого стилю. *«Метафора, – стверджує автор, – це спроба на звання майстра. А глибину думки виражають його епітети. Це коли двома-трьома ретельно відібраними словами передається на аркуші думка,*

барва, звук, світло. Ні, це не красиві слова, це картина, намальована словами-мазками. В добрій книзі немає місця позолоті, тут кожне слово – як стріла в суть» [74, с. 44]. Якщо проаналізувати новелістичну прозу Дочинця, можна стверджувати, що метафора несе стильову та жанротворчу функціональність. Автор не тільки продовжує кращі традиції новелістичної течії, з характерною мовно-діалектною забарвленістю, з великою кількістю гуцулізмів, бойкізмів [29, с. 12]. Блискуче володіючи літературною мовою, М. Дочинець використовує не діалекти, а мову, що притаманна народу Закарпатської України.

Метафори можуть аналізуватись не лише за будь-яким одним, але й за різного роду комбінаціями розглянутих вище критеріїв. Авторська метафора, яка відрізняється своєрідною новизною, несе у собі індивідуальний стиль автора, який містить оригінальну інформацію. Використовуючи назву предмета відносно іншого, автор підсилює експресивність в емпатичність висловлювання. Через метафору автор підкреслює індивідуальність певного предмета, особи чи явища, передає їх неповторність через порівняння з іншими предметами, особами чи явищами за допомогою спільної ознаки чи сукупності ознак. В цьому розділі ми розглянули визначальні риси метафори, навели традиційні класифікації, у основі яких лежать різні критерії виокремлення певних видів метафори, провели огляд концепцій, які розкривають сутність метафори, її функції в мові. У процесі дослідження тісно взаємопов'язані всі аспекти тексту, а діяльність автора нагадує багатопроцесний алгоритм, оскільки він одночасно обробляє граматичні, лексичні, стилістичні та комунікативні частини інформації. Лексика і граматики тісно пов'язані з жанрово-стилістичними проблемами, оскільки, наприклад, до стилістичним особливостям належить частота вживання певних слів, і навіть використання певних граматичних форм і структур. Тому виділення лексичних, термінологічних та жанрово-стилістичних проблем перекладу в одну сферу теоретично досить умовне і навіть не виправдане.

РОЗДІЛ 2. Методологія дослідження поняття метофори у дискурсі науково-практичного жанру.

2.1.Класифікація способів перекладу метафор

Переклад невід’ємно пов’язаний із поняттями «інтеграція етнокультур», «міжкультурна комунікація», «діалог культур». Інтеграція етнокультур – це синтез та засвоєння типологічних рис і характеристик різних культур. Існує безліч як культур, так і перекладів, обидва поняття потребують класифікацій для простішого вивчення. Якщо розглядати більш конкретно, то це явище взаємодії людей із накопиченим знанням, вектор розвитку яких зумовлено глобалізаційними процесами. Ці знання оновлюються та збагачуються завдяки пізнанню нових принципів мислення, тобто завдяки розвитку систематизування. Систематизування знань, або простіше класифікація є одним із найвагоміших регуляторів взаємодії людей із інформацією.

Оскільки зрозуміло, що зміст оригіналу та перекладу мають бути тотожними, то можна зробити висновок, що переклад має повністю зберігати зміст оригіналу: повноцінність перекладу означає вичерпну передачу смислового змісту оригіналу і повноцінну функціонально-стилістичну відповідність йому. Є багато способів, завдяки яким можна зберігти зміст оригіналу під час перекладу.

Класифікувати способи перекладу – завдання непросте. Багато років цим займалося численні науковці, завдяки яким зараз ми швидко та доступно дістаємо інформацію для того щоб використовувати під час встановлення відповідностей між оригіналом та перекладом.

Одна з дослідниць Н.Д. Арутюнова вважає, що про повну відповідність можна говорити лише відносно, адже при перекладі уникнути втрат неможливо, тобто це буде неповна передача значень, оскільки їх містить саме текст оригіналу. Згідно з цим можна зробити висновок, що вона разом з Л.С. Бархударовом роблять логічне припущення, що текст перекладу не може бути абсолютно повним еквівалентом тексту оригіналу [7, с. 5].

Переклад стилістичних засобів таких як метафора є досить складним і багатобічним процесом. Це не просто заміна слів однієї частини мови на іншу,

переклад являє собою психологічні, літературознавчі, етнографічні й інші сторони людської діяльності, а також об'єднує в собі історію перекладацької діяльності в тій чи іншій країні.

В різних стилях мови, особливо в стилях художньої літератури, широко використовуються мовні засоби, що підсилюють дієвість вислову завдяки тому, що до його логічного змісту додаються різноманітні експресивно-емоційні відтінки.

Важливою умовою ефективного перекладу метафори є усвідомлення її лексико-семантичного й експресивно-оцінного наповнення; зокрема, якщо вербалізація концептуальної метафори є контекстуально вдалою, метафорична номінація схильна закріпитися в мові оригіналу й адаптуватися в мові перекладу, становлячи етноспецифічні чи універсальні назви певних соціальних реалій.

А.Д. Швейцер переконаний, що будь-який переклад є різновидом загальної теорії, оскільки реальна перекладацька діяльність здійснюється перекладачами в різних умовах; перекладні тексти надзвичайно різноманітні за тематикою, мовою, жанровою приналежністю. Переклади виконуються в письмовій чи усній формі, тому це зумовлює існування різних видів перекладу, а отже і різних класифікацій.

Під час аналізу твору М. Дочинця ми зрозуміли, що під час перекладу метафор найчастіше використовувалися наступні перекладацькі трансформації:

- Контекстуальна заміна;
- Калькування;
- Транслітерація, транскрибування;
- Вибір варіантного відповідника;
- Лексична трансформація.

До лексичних трансформацій можна віднести всі способи перекладу речень, враховуючи видозміни у їхній формі і значенні у порівнянні з мовою оригіналу, в нашому випадку із англійською мовою.

Калькування. Сутність даного прийому полягає у тому, що слова і вирази однієї мови перекладаються на іншу мову шляхом точного відтворення засобами мови перекладу, їх морфемної та словесної структури.

Запропонований метод перекладу метафори визнаний адекватним та його достатньо для повного опису відповідників. Причини використання не тільки одного певного методу перекладу дуже складні за ряд об'єктивних і суб'єктивних обставин. Універсальність метафори виявилася одним з важливих факторів для вибору методу перекладу.

Використовуються різні процедури створюють різні ефекти, наприклад, роблять текст більш виразним або менш виразним, а елементи самої метафоричної думки явними чи неявними. [78, с.25].

Перекладач має докласти всіх зусиль, щоб компенсувати брак нерозуміння мови оригіналу читачем, але при цьому не вносити навмисних змін у текст першотвору задля того, щоб зробити його більш зрозумілим та прийнятним для читачів іншомовної версії.

Згідно класифікації Р. Ван ден Брока, вживаними у перекладознавстві вважають лексичну метафору, образ якої стерся, конвенційну, закріплену в літературному процесі й індивідуальну, авторську метафору.

Метафори часто розглядають як одну із загальних проблем «неперекладності». В цьому творі це також не стало винятком. Пов'язано це з тим, що метафори, як правило, пов'язані з непрямим викладом думок, тому їх перекласти одним певним шляхом було неможливо і було застосовано багато різних способів. На це також часто впливає культура. Таким чином, перекладач має ретельно продумати, як перекладати метафору. У цьому дослідженні аналізується переклад метафор у творі М. Дочинця «Многії літа, благії літа», використовуючи структуру, запропоновану Пітером Ньюмарком і ще декількома науковцями. Як стало зрозуміло з теоретичної частини дослідження, існує чотири основних способів відтворення того самого зображення метафоричної думки в мові перекладу, а саме: заміна метафори у мові оригіналу стандартним зображенням у мові перекладу, переклад метафори порівнянням, перетворення метафори в сенс і вилучення метафор і. Можливі причини використання різних шляхів полягають у тому, що мова оригіналу є універсальними зображеннями, які викликають оману, а також зображення метафоричної думки пов'язане з релігійною тематикою.

Метафора використовується, щоб «описати сутність, подію чи якість більш вичерпно та стисло у більш складний спосіб, ніж це можливо за допомогою буквальної мови». Він передає значення предмета шляхом порівняння його з іншим предметом, але вони повинні мати схожість. Це показує, що метафора відіграє важливу роль у спілкуванні, поясненні та передачі повідомлення більш творчим і цікавим способом. Однак метафора зазвичай пов'язана з культурою; на слово, яке використовується, впливає культура. Ньюмарк у своїй класифікації пояснює, що універсальну метафору легше перекладати, а культурну метафору складніше. Відповідно якщо її перекладати дослівно, це може викликати неправильне тлумачення.

Також стає зрозумілим що існують деякі причини, які ускладнюють переклад метафори. По-перше, образ, використаний у метафорі, може бути невідомим у мові перекладу. Наприклад, метафора, у контексті якої ми маємо на увазі сніг, вона не матиме жодного сенсу в людей південної частини Тихого океану, де сніг взагалі невідомий. По-друге, об'єкт метафори вказано імпліцитно. По-третє, точка подібності неявна, і її важко визначити. Наприклад, речення *it is a pig* не містить пункту подібності. У деяких культурах слово «свиня» може надавати ідею «брудного», але в іншій культурі воно означає того, хто є ненажерою, а в іншій культурі може означати того, хто не слухає людей. По-четверте, мова перекладу використовує інше зображення для порівняння. Наприклад, у мові оригіналу може бути речення, у якому говориться, що вчора в місті була буря, але можливо, що мова перекладу не використовує слово шторм, щоб говорити про гарячі дебати. І останнє, що відрізняється це частота використання метафори, вона різна. У деяких мовах метафори використовуються рідко, тому читачам буде важко їх зрозуміти, якщо їх перекладати буквально. Цей перелік проблем доводить, що переклад метафор потребує більшої уваги з боку перекладача.

Одну з теорій про переклад метафор запропонував Пітер Ньюмарк. Оскільки метафора вважається серйозною проблемою перекладу, він пропонує процедури її перекладу. Його теорія вважається найбільш підходящою теорією для аналізу метафори тут, оскільки у своїх працях він намагався абстрагуватися від теоретичних

досліджень і максимально наблизитися до практичного аналізу відповідників, на основі яких намагався сформулювати принципи вирішення низки основних проблем перекладу. Його цікавило питання передачі метафор: незважаючи на величезну кількість праць, що стосуються проблеми перекладу метафор, це питання ще недостатньо вивчене в перекладознавстві. Багато лінгвістів пропонують свою класифікацію метафор; проте не багато намагалися систематизувати принципи перекладу метафор залежно від їх типу. У цьому випадку П. Ньюмарк говорив про три способи рішення перекладача:

- а) використовувати дослівний (дослівний) переклад, в розрахунку на те, що читач буде достатньо освіченим, щоб зрозуміти метафору без перекладача;
- б) запропонувати найбільш логічне тлумачення метафори;
- в) обійти увагою образ, якщо читач зовсім не знайомий із ним, або замінити на той образ який знайомий у його культурі і мові, та який відповідає ситуації.

За його класифікацією можна вважати, що в анонімному тексті перекладач повинен уникати буквального перекладу. У цьому випадку перекладач повинен або видалити всю образність метафор, що перекладаються, або запропонувати менш образну метафору. Переклад метафор іноді може викликати певні труднощі для перекладача, оскільки метафора може бути застарілою або використовуватися лише представниками певного соціального класу чи віку. Ідеальним рішенням було б підібрати еквівалентну метафору зі схожим образом у перекладній мові. Цей спосіб найкращий для простих метафор. Його навряд чи можна застосувати до перекладу складних метафор.

Символи та алюзії в перекладі слід передавати без змін, за умови, що передане зображення правильно і повністю зрозуміле носію мови. На думку Ньюмарка, конотація образів тварин часто однакова в різних мовах. Він виступав за збереження максимальної оригінальної форми авторської метафори, але водночас він погоджувався, що надмірна прихильність до оригіналу може внести дисбаланс у загальну стилістику тексту. За його словами, вибір способу перекладу залежить від типу тексту, що перекладається, кількості метафор, використаних у тексті, а також від рішення перекладача використовувати образне мовлення в тексті перекладу чи

ні. Як видно з наведеного вище прикладу, перекладач має керуватися насамперед тим, для чого аудиторія розрахована на переклад тексту.

Проаналізувавши роботу, ми зрозуміли що у перекладача виникає дві основні проблеми у своїй роботі: як перекласти найоптимальнішим шляхом увесь текст і самі метафори.

Іншим важливим моментом є розуміння того, який обсяг семантичного компонента метафор має бути переданий у перекладі. Семантичний компонент будь-якої метафори знаходиться на перетині полів образності та семантики описуваної сутності. При перекладі метафор перекладач повинен:

а) Визначити причину порівняння (оцінити позитивне чи негативне забарвлення сенсу в цій семантичній області.

б) Зрозуміти, чи є дана область конотативною чи денотативною.

У науково-популярних текстах серед загальнонародних слів та термінів вживаються як мовні («стерті»), так і мовленнєві (індивідуально – авторські) метафори, як зазначає В.І. Карабан. Перекладні відповідники перших, як правило, зафіксовані у перекладних словниках і мовні метафори перекладаються, як і інші слова, шляхом вибору словникового відповідника [37, с. 525]. При цьому такі метафори зовсім не обов'язково перекладаються українським метафоричним словом, якщо внаслідок перекладу певним чином порушуються стилістичні та жанрові норми мови перекладу та мовлення, оскільки вживання таких метафор не є ознакою стилю автора. Отже, мовні метафори у перекладі можуть передаватися:

- 1) метафоричним словом
- 2) неметафоричним словом.

У деяких випадках перекладу мовної метафори перекладач має можливість вибору між метафоричним та неметафоричним відповідником:

- 1) Метафоричним словом:

Опора твого духу – The backbone of your spirit, Потоки мудрості – Streams of wisdom.

У таких випадках вибір метафоричного чи неметафоричного варіанту перекладу визначається перекладачем на підставі загального стилістичного аналізу

тексту. У тих випадках, коли мовна метафора перекладається метафорою, остання не обов'язково містить той самий образ, що й відповідна метафора у мові оригіналу.

2) Неметафоричним словом:

Це ще одне чудо. – This is another providential gift, що має такий же або дуже подібний характер образності.

Слід зауважити, спостерігається більше збереження метафоричної експресії під час перекладу, що певним чином пов'язано з послабленням жанрово-стилістичних норм в українській мові щодо вживання жаргонізмів та професіоналізмів, адже в англійських науково-технічних текстах вони вживаються ширше. Загальне правило перекладу метафор полягає в тому, що її мовну образність у перекладі передавати необов'язково, але по можливості потрібно переробити структуру усєї думки, для більшого розуміння контексту. Для того, щоб компенсувати певну стилістичну втрату через вживання в перекладі слів, які не досить експресивні, замість метафоричних слів в оригіналі, перекладач може в іншому місті тексту вжити метафоричне слово мови перекладу як відповідник слова в оригіналі[37, с. 527].

Переклад зі зміною образності передбачає пошук варіантної відповідності яка може супроводжуватися додаванням чи опущенням та структурним перетворенням [53, с. 56], а також може подаватися роз'яснення терміна в дужках.

У випадку, коли метафора перекладається не метафорою, тобто здійснюється **переклад без збереження образності**, застосовуються пошук відповідності, яка, очевидно, може мати відмінності у структурі від вихідної одиниці, описовий переклад і транскодування [53, с. 62].

Переклад зі збереженням образності полягає у пошуку еквівалентної відповідності, калькування. Ці два прийоми перекладу повністю відтворюють метафору.

Крім того, застосовується трансформаційний переклад, а саме: додавання або опущення, та структурне перетворення[53, с. 49].

«Опора твого духу» – “The backbone of your spirit”[97].

Проаналізувавши твір та його переклад ми дійшли висновку що класифікація Т. Казакової, яка пропонує такі способи перекладу метафори, також підходить:

1) повний переклад, якщо в мові оригіналу та перекладу збігаються і правила сполучуваності, і традиції вираження емоційнооцінної інформації, ужиті в метафорі;

2) додавання/опущення. Один і той самий образ у двох мовах може мати різний ступінь експлікації. Це призводить до необхідності додавати або вилучати слова, що створюють його. Цікаво відзначити, що при перекладі українською мовою переважає додавання слів, що підтверджує думку про те, що українська мова більш експліцитна, ніж англійська.

3) заміна застосовується у випадках лексичної або асоціативної невідповідності між елементами метафори в мовах оригіналу та перекладу. У таких випадках перекладач воліє передати думку автора за допомогою образу, більш властивого цільовій культурі та відмінного від вихідної. Вибір такої стратегії перекладу здійснюється за наявності розбіжностей у метафоричних картинах світу двох мов, тобто за відсутності в цільовій мові метафоричної моделі, що збігається за складом концептів з мовою вихідною.

4) структурне перетворення застосовується при відмінності традицій граматичного оформлення метафори в мовах оригіналу й перекладу;

5) традиційний відповідник уживається стосовно метафор фольклорного, біблійного, античного походження, коли в мовах оригіналу й перекладу склалися різні способи вираження метафоричної подібності;

6) паралельна номінація метафоричної основи використовується під час перекладу текстів, побудованих на поширеній метафорі, коли необхідна заміна або структурне перетворення вихідної метафори, а за характером інформації, яка передається, вихідний образ слід зберегти [34, с. 245–246].

Отже, незалежно від ступеня володіння перекладачем обома мовами, об'єму його фонових знань, він так чи інакше зустрінеться з неочікуваним у тексті оригіналу, що може бути лінгвістичними чи екстралінгвістичними реаліями. Враховуючи це, перекладачеві потрібно знати і вміти користуватися (окрім словників) різними енциклопедичними довідниками.

2.2. Методологія перекладу метафори

Сучасне мовознавство має дуже велику кількість методів. Саме тому ми в цьому розділі розгорнуто ознайомимось із класифікацією способів перекладу і передачі метафор а також, звичайно ж, розглянули, як відбувається переклад метафори. У мовознавчому аспекті лінгвістики використовуються загальнонаукові методи. У цьому розділі ми будемо розглядати лише ті загальнонаукові та спеціальні методи лінгвістичного дослідження, які так чи інакше стосуються нашої роботи. Серед загальнонаукових методів, використовуваних в лінгвістиці, слід зазначити порівняльні методи, що з'явилися на базі системного підходу, типологія – на основі еволюційного і таксономічного принципів, психолінгвістичний метод – на основі природничо-наукового експерименту [3, с. 120]. Текст постає невід'ємною частиною будь-якого дослідження, основою сучасного інформаційного суспільства. Світ не стоїть на місці, наука усіма можливими засобами намагається пояснити те чи інше явище, у мові чи у природі. Далі наведемо характеристику основних лінгвістичних методів дослідження, що були використані під час дослідницької роботи.

Під час роботи дуже важливо визначати правильні підходи до дослідження. На першому етапі головним завданням було ознайомлення з поданим твором М. Дочинця «Многі літа. Благі літа» та його перекладом англійською мовою "Many years. Blessed years", здійснений Кароліною Томпсон та Іриною Головачовою. Досліджуваний твір містить стилістичні засоби вираження думок та порад, які часто поєднуються з різними метафорами і взаємодоповнюють один одного. Наступним кроком на цьому етапі було застосування методу збору даних а саме *суцільної вибірки* як в перекладі, так і в оригіналі, задля знаходження лексико-семантичних та стилістичних відповідників шляхом детального сканування тексту. Серед спеціальних методів лінгвістичних досліджень відзначимо метод збору даних, насамперед, метод суцільної вибірки (відбір усіх одиниць дослідження), що використовувався нами у практичній частині дипломної роботи для збору матеріалу з оригінального англomовного художнього тексту. Також слід виокремити й охарактеризувати такі види аналізу як семантичний, контекстуальний та контрастивний. Семантичний аналіз заснований на зборі матеріалу, висунення

первинних гіпотез про значення аналізованої одиниці, це її семантичне тлумачення. Контекстуальний аналіз заснований на спостереженні слів у типових контекстах мови й виявленні їх взаємовпливів. В основі методу лежить припущення про те, що відмінності у значенні завжди пов'язані з різницею у контексті. Метод контрастивного аналізу – це метод, завданням якого є порівняльне вивчення двох мов для виявлення їх схожостей і відмінностей на всіх мовних рівнях. Дуже важливим є розуміння різниці між контрастивним аналізом та порівняльним. У зв'язку з цим є такі особливості контрастивного методу:

- 1) вивчаються не будь-які мови і не аби скільки;
- 2) досліджуються не структурні одиниці лексичної системи такі як підсистеми, поля, а саме окремі одиниці і явища в обох зіставлених мовах;
- 3) розглядаються не окремо в кожній мові з порівнянням, а в напрямку від відповідника однієї мови до її можливого еквівалента в іншій мові.

На другому етапі головною метою було формування теоретичної бази, а також виокремлення англійських й українських термінологічних одиниць. Було досліджено поняття «метафора» та її роль в текстах оригіналу та перекладу. Окрему увагу було приділено ретельному вивченню існуючих метафоричних засобів вітчизняних і зарубіжних вчених, було виведено спільні риси в класифікаціях та визначений загальний підхід до вивчення прийомів перекладу. Теоретичні засади дослідження мають за основу застосування як загальнонаукових методів, а саме: описового методу, методу порівняння, узагальнення, індукції та дедукції, так і спеціальних методів, що забезпечило формування основних теоретичних відомостей щодо обраної проблематики з ціллю їх детального аналізу та опису, а також встановлення певних гіпотез, закономірностей, правил та визначень.

На третьому етапі відбулося групування стилістичних засобів, виділених методом суцільної вибірки. Таким чином було виокремлено: звичайні метафори, метафори порівняння, метафори евфемізми, сюжетні метафори, стерті, онтологічні та багато інших.

Це дослідження складається з двох аналізів: аналізу метафор українською мовою та способів перекладу англійською, що використовуються для передачі

досліджуваного ефекту, а також виявлення перекладацьких стратегій, що використовувались у творі з або без втрати експресивності.

Художній стиль можна охарактеризувати низкою лексичних, стилістичних та морфологічних особливостей. Для перекладача є необхідністю вміння розпізнавати й аналізувати такі одиниці, оскільки це дозволяє краще та точніше передати стилістику оригіналу та врахувати стилістичний потенціал мови перекладу.

Філологічний та лінгвістичний аспекти мови потребують таких підходів, щоб зберегти формальну відповідність тексту, а також не знехтувати змістовною відповідністю перекладу оригінала.

Саме тому одним з найпоширеніших методів, використаних був описовий метод – система методів дослідження, які застосовуються щоб схарактеризувати явище мовної метафори. Він відноситься до методів синхронного аналізу та має на меті повний аналіз та характеристику мовних одиниць. Описовий метод використовує прийоми зовнішньої і внутрішньої інтерпретації.

На четвертому етапі був проведений аналіз стилістичних засобів відтворення метафор шляхом порівняння мовних одиниць в мові реципієнта та мові донора з метою виявлення суттєвих розбіжностей. Порівняльний метод – це система прийомів і методик аналізу, що використовується для виявлення загального та особливого в порівнюваних мовах, з'ясування схожості та відмінності мов у зв'язку з культурними контактами. На відміну від порівняльно-історичного методу історичний аспект у цьому випадку не має ніякого значення.

Метод дистрибутивного аналізу був використаний для класифікації мовних одиниць в залежності від їх оточення в контексті, що допомогло при визначенні стилістичних засобів, а саме відокремлення від інших видів лексичних одиниць, що відіграють ключову роль в дослідженні. Цьому етапові було приділено найбільше уваги, адже було досліджено тонкощі перекладу на практиці.

На п'ятому етапі був застосований для узагальнення результатів індуктивний метод – для систематизації та узагальнення проаналізованих зразків. Індукція – це логічний умовивід від окремого до загального, що дозволяє побачити результати роботи в цілому.

Переклад метафори вимагає особливої уваги та максимальної точності тому, що твір, який перекладається, несе в собі авторські образи, його культурні реалії та асоціації та образи перекладача та автора. При перекладі тексту перекладачі скористалися стратегією добору традиційних відповідників у рідній мові, тому часто вдавалися до еквівалентів, варіантних чи контекстуальних відповідників. Також ми дізналися, що найбільшу складність викликають авторські метафори, оскільки часто було складно перекласти метафори із цілковитим збереженням образу. Саме образ українського колориту, переданий через численні метафори, є невід'ємною частиною твору М.Дочинця.

Серед загальних наукових методів, використовуваних в дослідженні, слід зазначити порівняльні методи, що з'явилися на базі системного підходу. Слід також виокремити описовий метод та порівняльний метод, що були використані для кращого пояснення та передачі експресивності української мови. Серед всіх інших треба зазначити і семантичний аналіз що заснований на зборі матеріалу, Контекстуальний аналіз, в основі якого ми дізналися що лежить припущення про те, що відмінності у значенні завжди пов'язані з різницею у контексті. Багато лінгвістів пропонують свою класифікацію метафор, проте багато хто не намагалися систематизувати саме принципи перекладу метафор залежно від їх типу. Багато дослідників сперечаються як слід перекладати засоби стилістичного забарвлення, яким метафора і є. В теорії перекладу вже давно сформульований закон збереження метафори, відповідно до якого образ, що показує метафора, повинен якомога точніше зберігатися у процесі перекладу. Якщо не дотримуватись цього закону, то зміст фрази змінюється, а її естетичний і експресивний ефект зменшується.

РОЗДІЛ 3. Способи перекладу метафор та метафоричних символів у творі

М. Дочинця «Многії літа, благії літа».

3.1. Типи та види метафор та метафоричних символів у творі М. Дочинця «Многії літа, благії літа»

Немає єдиного підходу до розуміння метафори. Для правильного і якісного перекладу потрібно насамперед знати які бувають типи та види метафор. Також метафори потребує вирішення низки лінгвістичних, літературознавчих,

культурологічних та інших проблем для кращого розуміння і подальшого використання як у перекладі, так і у тексті.

Серед метафор використовуваних у творі розрізняють звичайні, індивідуально-авторські, персоніфіковані, образні.

1. Звичайні – це ті, в яких фігуральний характер можемо відчутти, “*Cherished desire*”. “*Master of one's will, friend of one's fate , and servant of one's conscience*” [97,с.80].

2. Індивідуально-авторські – це ті, що притаманні конкретному автору та висвітлюють його індивідуальний стиль, самобутність, оригінальність: «вода промиє думки» “*water cleanses thoughts*” [97, с.7]; «давай тілу землю» – “*Bestow the earth to your body*”, «не їсти свого ближнього» – “*Not to eat their relatives*”; [97, с. 45].

3. Образні – це ті, що містять у собі конкретні форму і зміст, емоційно наповнен та яка розвиває фігуральні значення мови: «час летить», «тиха вода»; «рятивна наука»; «минають літа», “*When we do react, we are delivered another blow of evil, and this process is never ending*”. “*And whilst doing this keep in mind your faults and behave and swallow your pride*” [97, с.51]

4. Персоніфіковані – це ті, що уособлюють собою певний суб’єкт/об’єкт, створюють ефект олюднення: “*You need to talk to water, for it also speaks to you*” [97,с.7].

Метафоричний образ має широке розповсюдження в сучасній прозі. Сьогодні говорять уже про метаметафору або метафоризацію прозаїчного образу як засіб виразності, особливо в творах молодих поетів. Справа не в назвах, а в тому, що в нашій дійсності, яка ускладнюється з дня на день, метафора, як один із засобів відображення цієї дійсності, має тенденцію ускладнюватись, і механізм цього ускладнення можна описати. А саме метафора-епітет зустрічається досить часто, де об’єкт наділений можливостями іншого, наприклад: “*Sluggish blood*” [97, с.7], “*A rolling stone gathers no moss*” [97, с.16].

Поняття метафори завжди викликало багато дискусій серед людей, а питання її дослідження завжди було гострим в лінгвістиці. Можна сміливо стверджувати, що саме метафоричне мислення спричинило розвиток як мови, так і культури в цілому.

Метафорика показує не тільки художнє багатство твору, а й красномовність самого автора. «Многії літа, благії літа» насичена метафорами, хоча сам твір схожий на науковий довідник з народної медицини, народного господарства, а для деяких він може стати і внагоді як порада для душі. Тому і не дивно що наріжним каменем цього твору є метафора, навіть сам метафоричний фразеологізм “*Cornerstone*” зустрічається не один раз, і навіть у заголовках: “*Three Cornerstones of early life*” [97, с.80].

Звичайна метафора – це ефективний спосіб опису конкретного, чи абстрактного поняття, що надає емоційний вплив на читача та має активну естетичну функцію.

“*You have kindled a **flame of love, peace, and kindness in my soul***” [97, с.51].

Також виділяються звичайні метафори тим, що вони виражаються одним поняттям, але не завжди одним словом, наприклад: “*Streams of wisdom*” [97, с.84], “*Pearls of wisdom*”. [97, с.7]

Складена чи композиційна або сюжетна метафора. Такий тип метафори можна зрозуміти лише на текстовому рівні, без нього зміст може здатися незвичним. “*Two weeks later I became absorbed into **the fancy lacework of indelible pencil scribblings***” [97].

Завдяки метафорі-порівняння, де декілька речей порівнюються між собою, автор пояснює суть життєвих речей: «*Життя це гра*» – “*Life is like a game*”. «*Коли всього достатньо, людина може їсти все, і її організм працює як годинник*» – “*When it is in sufficiency, a person can eat anything and his **body works like clockwork***”, «*Кістки стають легкими, немов у птаці*» – “*Bones become **as light as those of a bird***” [97, с.10].

«*Ворон - птах давній*» – “*Raven is an ancient bird*” [97, с.3];

Особливо виділяється “*Carpathian socrate*” [97, с.6] автор порівнює героя із сократом, хвалить його знання і те чого він досяг.

Як бачимо, авторська концепція розуміння та застосування метафори суголосна імпресіоністичному принципу зображення з його особливою увагою до деталі предмета чи явища, з точно відтвореним враженням та лаконізмом.

Для того, щоб схопити і відтворити життєвий фрагмент, щоб намалювати замальовку дійсності, зробити звичне незвичним, очудненим, потрібно дуже

скрупульозно, точно і майстерно віднаходжувати потрібні слова. М. Дочинець акумулює в слові чи словосполученні головний ідейний концепт, майстерно добирає слова, що вміщують запах, колір і звук, передають плин часу, динаміку подій та мінливість світу [83, с. 477].

Предмети, події, явища метафори можна розглядати за такими ознаками:

За функцією: «*Живи в поті чола свого*», – “*Live by the sweat of your brow*” [97, с.7];

За формою: «*Посійте у своїй душі зерна світла та добрих думок – і вони проростуть у бажаний урожай*», “*Sow the **grains of light** and kind thoughts in your soul – and they will sprout into the desired harvest*” [97, с.95];

За кольором: «*Золоті поради від Андрія Ворона*», “***Gold Advice** from Andriy Voron*” [97, с.24];

За міцністю: *And you will be clean and **strong as glass***” ;

За ступенем цінності: «*Золоті поради від Андрія Ворона*», “***Gold Advice** from Andriy Voron*” [97, с.24];

За враженням, що на нього сприяє предмет: “*The Most Nutritious Vegetables are Those Enriched by the Rays of the Sun*” [97, с.9];

За розміщенням у просторі: «*Це дар небес*», “*It is a heavenly gift*”. “*This is another providential gift*”.

Також багато випадків метафор з евфемістичною або стилістичною заміною:

“*Tripartite need in you. Spirit: Cleanse and fill your soul with the **power of peace** at all times . Motion : Strengthen your body with motion and physical efforts at all times . Ear : Listen to the world surrounding you , and to your **inner world** at all times*”, насичена евфемістичною метафоричністю, де значення *kindness* замінюється на “*power of peace*” *inner world* замінює *heart*, а в прикладі: “*Do not be afraid of the **fatal hour***” де *Fatal hour* замість негативного “*death*” [97].

Також є номінативна заміна, яка полягає в заміні одного ширшого значення іншим та їх омонімії, що служить джерелом:

«*Посійте зерна світла та добрих думок у своїй душі - і вони проростуть у бажаний урожай*». «*Ти запалив у моїй душі полум'я любові, миру та доброти*».

«Пізнайте дух часу, щоб не відстати від нього» – “*Sow the **grains of light** and kind thoughts in your soul - and they will sprout into the desired harvest*”. “*You have kindled **a flame of love, peace, and kindness** in my soul*”. “*Come to know the **spirit of time** so that you do not lag behind it*”[97, с.111], де усі три метафори подані у значенні того самого «зерна» добра та любові яка є в кожній людині.

Важливим у творі є концепт метафоричних порад на всі випадки, які можливі у житті. Автор називає її «крихтою» мудрості Ворона, “*Grains of Wisdom from A. Voron*”[97, с.110].

Якщо сприймати у прямому сенсі, це може виглядати як набір загальноприйнятих речей, але у метафоричному контексті твору це набуває зовсім іншого значення: «*Ворони, коли їх багато, здатні завалити та вбити навіть коня*». – “*Ravens , when there are many of them are able to put down and kill even a horse*”[97, с. 110]. У прямому значенні ми бачимо негативну конотацію світу тварин. Але якщо сприймати у непрямому сенсі, автор наголошує, що навіть найбільшу проблему можна вирішити, згуртувавшись.

Пряме та непряме значення протиставлено скрізь:

«*Ніч мати дасть пораду*». – “*The evening will show what sort of a day it was*” [97,с.110].

Ми бачимо тут стилістичне перетворення, а саме у оригіналі ми кажемо, що треба зачекати ніч, і вранці обов’язково щось прийде на думку. Але у мові перекладу навпаки, від того що культури різні, люди звикли чекати день, щоб вирішити питання під його кінець.

«*Отрута, яка шкодить вам, може в малих дозах лікувати вас*». *The poison that harms you can , in small doses , treat you*[97,с.110]. Як у прямому значенні у медичному аспекті, так і у непрямому метафоричному, усе погане у малій дозі може допомогти, будь то ліки, чи вимушена незручність.

«*Якщо у вас немає ворогів – отже, щастя покинуло вас*». *If you have no enemies - it means happiness has left you*[97,с.110].

«*Ніщо так не зігріває, як лопата*». *Nothing makes you warm more than a spade*[97,с.110]. Пряме та непряме значення протиставлено скрізь. Що у першому

випадку, присутня концептуальна метафора філософської проблеми, а саме яке ж життя краще, нудне і довге, чи повне пригод, небезбєк. Ми розуміємо що у житті не буває легшого шляху, що якщо не було ворогів, то можливо людина не жила повноцінним життям. Що у другому прикладі, «лопата» порівнюється з «працею», як би вам погано не було, робота вас і зігрєє, і відволіче від проблем.

Важливими у творі вважаємо не рецепти лїків і корисних страв, а філософські сентенції про сутність буття, роздуми над призначенням людини, поради тим, хто прагне віднайти в собі гармонію, душевний спокій: *«Ми – піщинки ріки часу. День нинішній цїнує більше, ніж завтрашній. І так щодня. Бо тільки те твоє, що дістав ти сьогодні, в оцю мить. Рости, піднімайся, з кожним днем. Піднімайся, як сїк по дереву», “We are grains in a river of time. Appreciate today more than tomorrow . And every following day . After all , only what you have gained today , at this very moment , is yours . Grow , and lift yourself up each day . Rise up as the sap does within a tree”*[96, с.76].

Варто зазначити, що яскравою особливістю низки новел письменника є побудова оповіді навколо певного алегоричного образу (це наближає тексти до жанру притчі), який, втілюючи головню абстрактне поняття, уможливує декілька варіантів інтерпретації, що посутньо розширює проблемно- тематичний рівень твору.

Автор демонструє вміння створювати образ лише кількома штрихами, використовуючи розташовані по всьому тексту пейзажні й портретні синонімічні деталі-символи: *«дощ»* і *«мокрый асфальт»*, *«сутула плоть»* і *«голі гомілки»*, *«дїряві гумові чуні»*. Дїя починається раптово *«зсередини»* і раптово обривається, ніби наратор вихопив лїхтарем із темряви лише на декілька секунд постать старого. У мініатюрі відсутні будь-які відомості про героя чи обставини його життя (які вочевидь є трагічними), – цим автор спонукає реципієнта самому домислити історію героя, інтерпретувати інформацію відповідно до свого світовідчуття й культурного рівня (запрошення до творчої співпраці).

Однією з яскравих особливостей творчого доробку М. Дочинця (мала і велика проза) є підпорядкування художньої форми певним повчально - моралізаторським ідеям.

У своєму творі М. Дочинець не акцентує на звичайному імені головного героя а наче сам через нього передає свої настанови, надаючи перевагу метафоричним та загальним назвам, завдяки чому філософські сентенції, висловлені у численних монологіях-сповідях, заповідях, порадах та настановах набувають універсального характеру.

У прозі письменника яскраво виокремлюється хронотоп дому, ріки, дороги, лісу, гори тощо, які, залежно від індивідуальних особливостей героїв та сюжетного контексту, ідентифікуються як «Свої» або «Чужі», вони особливо поширені через філософські роздуми про плин часу, про наше просування в часі або про незворотність часу без великої небезпеки падіння, а коли ми думаємо про час, ми це уявляємо як річку, що протікає повз нас, або як щось потустороннє, ніби дух: *“We are grains of sand in the river of time”* [с.76]. *“Come to know the spirit of time so that you do not lag behind it”*. *“They plant darkness in our minds and steal our time”* [97, с.78].

У романах М. Дочинця топос дім має традиційне значення «свого, безпечного, культурного простору, який охороняють боги» і протиставляється анти-дому – «чужому, диявольському простору, місцю тимчасової смерті, потрапляння до якого рівнозначне подорожі до потойбічного світу».

Оскільки з поняттям «дім» асоціюється ідея єдності членів родини, письменник акцентує на генетичному взаємозв'язку людини зі своїм родом, рідною землею, Батьківщиною.

Одним із основних ціннісних орієнтирів протагоністу М. Дочинця є поняття рідної землі представленої:

- 1) домом, що належав його пращурам;
- 2) землею, на якій побудований дім;
- 4) найближчим природним оточенням.

Самобутність світоцуття герою виявляється в найменуванні цього комфортного простору «своїм берегом», що знаходиться біля «тихої води».

М. Дочинець зображує дім як універсальну категорію, зменшену модель Усесвіту, символ духовності: *«Never bring your problems and troubles into your home. Follow habits and customs»* [97, с. 49].

Символічного значення набувають також окремі частини дому. Наприклад, важливий поріг, адже це «кордон оселі, який із дохристиянських часів відіграв важливу роль; це межа родинного вогнища, його захист, оберіг від злих духів».

М. Дочинець, зображуючи житло, подає детальну інформацію про комплекс народних звичаїв, традицій, свят, обрядів тощо.

У прозі М. Дочинця життєвий простір дому формує «духовний і душевний лад, що виражає себе в упорядкованості речей». Родинний затишок у романах відтворюється за допомогою прикметних елементів інтер'єру: печі, комину, вікна, ліжка, скрині, стола, стільця тощо. Особливе значення також мають явища, пов'язані з життєдіяльністю людини, наприклад, дим – «віддих людського житла, добрий дух хижі» [29, с. 6].

У прозі М. Дочинця життєвий простір дому містить об'єкти, які мають потужний психологічний вплив на мешканців. Предмети хатнього побуту виступають рушійними чинниками сюжету, викликають у персонажів сильні емоційні почуття (сум, самотність, біль втрати), примушують пригадувати минуле тощо.

У М. Дочинця образ дому, окрім локального, набуває й символічного значення. Семантичне наповнення поняття «дім» – як комфортне й захищене місце – переноситься на топоси ліс, гори, ріка: «Навіть у дикій пуці вчувається якась розрідженість, обжитість простору, коли наближаєшся до людського житла» [74, с. 476].

Образ дороги в романах М. Дочинця художньо представлений у двох вимірах: як частина локального простору та як символ шляху до духовного самовдосконалення. Письменник зображує героїв у постійному русі: фізичному – переміщення у просторі (подорожі) та психологічному (подолання часопросторового континууму у вигляді спогадів). Топос дорога, за М. Бахтіним, є точкою «зав'язування і місце створення подій. Тут час ніби вливається в простір і тече по ньому (утворюючи дороги), звідси і така багата метафоризація шляху-дороги: “життєвий шлях”, “ступити на нову дорогу”, “історичний шлях” тощо».

Аристотель колись зазначав, що бачити однаковість у тому, що відмінне, означає бачити подібність. Метафора розкриває логічну структуру «подібного», тому

що в метафоричному висловлюванні «подібно» сприймається незважаючи на різницю, незважаючи на протиріччя: «Ви не досягли головної мети у своєму житті? Це не трагедія, тому не турбуйтеся про це. Не всі кораблі пливають до Америки. Є човни, що використовуються для лову риби. А ще є човни для переправи людей через річку. І вони не менш шановані» – “Are you missing a major goal in your life ? This is no tragedy so do not worry about it . **Not all ships are sailing to America** . There are **boats used for catching fish** . And also there are dinghies used for ferrying people across a river . And they are no less well – respected”[97, с. 80]. У цьому прикладі ми бачимо на перший погляд думку, про те що не всі кораблі пливають до Америки, але з метафоричної точки зору мається на увазі проблема життєвого шляху, що у кожній людини свій шлях, і не кожному потрібно досягати одного чогось величного. Є багато доріг, які також можуть зробити вас щасливішим.

Окрім того, на самоті відкривається найвища мудрість – можливість пізнання себе. Через заглиблення в себе, працю з душею можуть відкритися нові світи, оскільки всі знання про Всесвіт зосереджені в нас. Тому необхідно постійно вирівнювати душу «внутрішнім спокоєм, гарним настроєм, добрим помислом, порядністю стосунків, гідними справами і, звичайно, молитвою чи духовними розважаннями». Тобто ті, онтологічні, які настільки природні та переконливі у нашій думці, що вони зазвичай приймаються як самоочевидні прямі описання психічних явищ або як один із прикладів тут, метафора гріховності:

«Хоч, коли я був молодий, навряд чи існував гріх, який не тримав би мене у міцній хватці». «Прийміть усі ті речі, з якими вас пов'язує доля, подібно до того, як пацієнти приймають ліки» – “Although when I was young, hardly a **sin** existed that did not **have a firm grip** on me”. “Accept all those things to which **fate binds** you, just like patients taking medicines”.

Особливим має бути й ставлення до інших людей, оскільки кожен із них чогось навчить. Такий взаємозв'язок зі світом і є основою щасливого життя, де головними є вдячність, любов до своєї справи, надії на світле майбутнє й добрі вчинки для інших. Ці уявлення про сенс людського буття є відображенням правічного світогляду горян, чие існування було пов'язане з Богом, дією та світлом.

Відомо, що життя жителів Карпат невід’ємне від постійної праці та боротьби за виживання в нелегких гірських умовах, тому саме поняття часу в них нерозривно пов’язана з цінністю кожної хвилини буття. Людина в цьому русі всього лише «золота піщинка ріки часу», ”...like grains of sand in the River of Time”[97, с.76]. Концепція необхідності користування часу так, як робили до цього всі пращери, і саме завдяки такому повторенню дій відкриваються таємниці минулого, теперішнього й майбутнього.

У творі осмислюються й актуальні на сучасному етапі проблеми, зокрема війни та влади. Наприклад через цей уривок автор порушує Такі суспільні кризи, на думку мудреця, є каталізатором людського розвитку і його «падіння».

“During the flourishing period of their empire, Romans used to eat once a day , diluting wine with water . And during the empire's decay , they had four meals a day and drank wine instead of water”[97, с. 77].

У філософському баченні Андрія Ворона центральне місце займає християнське віровчення. Цьому питанню в книзі присвячено окремі розділи «Молитви Андрія Ворона», “Andriy Voron’s Prayers”, «Радься з Ангелом-хранителем», “Advice from Our Guardian Angel”. Окрім того, ідеї християнського смирення, аскетизму є наскрізними й вони природно вкорінені у світогляд карпатців.

Важливо, що християнство у творі представлено не як сукупність певних догм, обов’язкових для виконання, що обмежують свободу дій людини, а є органічною частиною життя горянина, що супроводжує його від народження до смерті:

- “1. Find joy in this life . Joy in each minute given to you*
- 2. Bring joy to others . Be compassionate .*
- 3. Forgive . Always . Everyone and yourself .*
- 4. Repent . Exonerate yourself from sins and mistakes .*
- 5. Laugh . In your face and soul . To others and to yourself*
- 6. Breathe . Freely , deeply , and with pleasure .*
- 7. Sleep . In plenty and to your heart's content .”* [97, с. 46]

Бог, за концепцією книги, не є тою вищою силою, що втілює страх, суворість законів віри й жорстоке покарання відступництва. Він є частиною самої сутності людини, що допомагає їй пройти відведений шлях на життя в правді, мирі та смиренності. Афористичні слова тексту: «Відкрий серце Духові», “*Open Your Heart to the Spirit*”[97, с.20] є ключовими в розкритті особливостей бачення Андрія Ворона щодо відношення між Богом і людиною. Вони означають бути готовим не лише до пізнання себе, але й до відкриття душі для Бога, довіри йому свого серця .

У книзі Бог утілює ідею надії, спасіння, чистоти та вічності людської душі. Принципи християнського віровчення, сконцентровані в тексті, репрезентують найзагальніші морально-етичні цінності: добро, любов, смирення, милосердя, доброзичливість, шанобливе ставлення до всього живого, чесність, мудрість тощо. Тому автор у творі відсилає до семи заповідей через назви розділів або порад харчування чи поведінки:

“Seven blessings” [97, с.45], *“seven most precious foods”* [97, с.46], *“seven most precious drinks”* [97, с.47].

Наприклад, у ранковій молитві Андрія Ворона зосереджені ключові концепти світогляду 104 річного карпатського «мудреця», а саме утіха від роботи, душевне й фізичне здоров'я , радість від життя, любов, мир і доброта.

«(Отче наш...) Господи Ісусе Христе, Ти дав мені спокійну ніч, тепер дай мені спокійний день. Зміцни мій дух і моє тіло, збережи мене від усяких бід, негараздів, хвороб та щоденних спокус. Дай мені легкість тіла і розуму, дай мир моїй душі, доброту, чистоту, простоту, спокій та гідність, поміркованість та скромність у моєму житті. Радість від життя – Твій найвищий дар. Втіха та задоволення від роботи, яку я роблю.» – (*Our Father ...*) *Lord Jesus Christ, You have given a good night, now give me a good day too . Strengthen my spirit and my body, preserve me from any misfortunes, hardships, diseases, and daily temptations. Give me ease of body and mind, give peace to my soul, kindness, purity, simplicity, placidity and dignity, temperance and modesty in my life. Joy from life - Your highest gift. Comfort and satisfaction from the work I do*”[97, с.22].

Варто звернути увагу на те, що християнське віровчення специфічним шляхом адаптувалося до їх правічного укладу життя, тобто розуміння Бога, його філософії нерозривно пов'язано з природними й частково міфологічними уявленнями. Горяни вважають, що постійне проживання в горах робить їх ближчими до Бога, і на основі цього в них сформувалося релігійне життя й сакральні цінності. Показовим у цьому плані є виокремлення Андрієм Вороном двох символів, що відображають єдність релігійного й природного: «Для мене існують 2 символи: хрест – покаєння, яблуко – плід життя» “ *Two symbols exist for me. These are a cross : penance , an apple : a fruit of life* ”[97, с. 49].

Мирослав Дочинець у своїх творах модифікує метафори, надаючи таким чином багатом із них своєрідних відтінків звучання й значення.

Розглядаючи проблеми трансформації на прикладі творів Мирослава Дочинця, необхідно звернути увагу на низку аспектів. Трансформовані автором бібліїзми ми можемо поділити на такі групи, за класифікацією В. М. Мокієнка.

1) індивідуально-авторські заміни компонентів: усталений фразеологізм “*обітована земля*” письменник дещо конкретизує, не змінюючи при цьому семантику;

2) розширення компонентного складу;

3) скорочення компонентного складу (імплікація).

Скорочення компонентного складу не впливає на зміну значення бібліїзмів у творах.

Мирослав Дочинець часто використовує трансформації. Кожен випадок такого вживання має конкретну мету: логічне наголошування того чи того складника бібліїзму, надання вислову емоційності, сатиричного забарвлення, піднесеного, урочистого звучання висловлювання тощо.

Переклад метафор аспекту кольору – тема дослідження, яка може бути цікава як когнітивним лінгвістам так і вченим-перекладачам, незважаючи на відносини любові й ненависті, які, здається, існують між цими дисциплінами, і це також може зацікавити практиків будь-якої іншої галузі, які необхідно знайти відповідність для вираження метафори про колір іншою мовою. Наприклад у творі фігурують вирази: «*Золоті поради від Андрія Ворона*», “*Gold Advice from Andriy Voron*”[97, с.24]. Будь

хто знає, що золотий колір вважається кольором розкоші. Золото дороге, а отже і тут автор підкреслює наскільки поради важливі.

Хоча завдання може здатися відносно простим, і кольори, і метафори часто залежать від культури та мови понять, і пошук правильних перекладів, які належним чином відповідають один одному, може легко стати а виклик. У перекладі метафор кольорів з однієї мови на іншу дуже важливо розуміти перетин між лінгвістикою, перекладом і культурою, оскільки кожен із цих елементів відіграє важливу роль у будь-якому розумінні того, як поведуться інші і які їхні зв'язки один з одним. Наприклад: «Цей жовтуватий напій матиме солодкий ароматний запах літа та вашого дитинства» – “*This golden drink will have a sweet fragrant smell of summer and your childhood.*” [97 с.26] Оскільки жовтий колір у різних культурах має різне значення, наприклад десь це символ багатства, а десь – символ боягузтва, то при перекладі було прийнято рішення замінити жовтий колір на золотий. Важко знайти відповідний переклад, еквівалентний культурно навантаженим метафорам оскільки еквіваленти перекладу зазвичай не мають усіх конкретних семантичних конотацій та асоціацій які можна знайти в інших мовах, тому слід обрати інші стратегії перекладу.

Кольори в різних мовах і культурах можуть передати різні конотативні інтерпретації . Слід пам'ятати, що одиницею перекладу для таких мовних форм є значення, а не саме слово або фраза. Це правдиво тоді, коли йде мова про переклад культурно заряджених виразів, таких як метафори, ідіоми, і прислів'я, де дослівний переклад рідко забезпечує точний цільовий текст.

До найбільш поширених прийомів у художніх творах Мирослава Дочинця належить лексична перестановка, суть якої полягає у заміні одного чи кількох компонентів усталеного виразу семантично близькими елементами. Тому за частиною мови словесні метафори можуть поділятися на:

Субстантивні: “*Kurkuls*”, *куркуль* або «*кулак*», “*The backbone of your spirit*” [97,с.97];

Ад'єктивні: “*Sluggish blood*”, “*And you will quench your spiritual thirst*” [97, с.7];

Дієслівні: “*The smell of fish is being carried from the Latorytsia*” – «З Латориці рибою тягне»[97, с.2].

Прислівникові: “*It is a heavenly gift*”[97, с.21].

У наведених прикладах прикладка концентрує у собі суб’єктивно-експресивну оцінку із виразним негативним чи позитивним емоційним навантаженням, увиразнює художнє мовлення письменника і є потужним характерологічним засобом.

Найпродуктивнішою моделлю прикладкових метафоричних конструкцій є іменник + метафоричний іменник, який виконує функцію прикладки, наприклад: «*Ворон - птах давній; риба-сухий житній хліб; овочі – найкращі гостинці*» – “*Raven – an ancient bird*[106, с.3], *fish - dry rye bread; vegetables – best treats*”[106, с.66].

У наведених прикладах прикладка концентрує у собі суб’єктивно-експресивну оцінку із виразним негативним чи позитивним емоційним навантаженням, увиразнює художнє мовлення письменника і є потужним характерологічним засобом.

Невід’ємною ознакою функціонування прикладки є її здатність виражати суб’єктивні асоціації та авторську оцінку зображуваного. Оцінний компонент значення міститься найчастіше в тому іменнику, який функціонує як прикладка. Семантика цього слова й зумовлює позитивне чи негативне емоційне навантаження. Цим самим надається певне експресивне забарвлення реченню й тексту загалом. Експресивна функція прикладкових конструкцій у поетичному мовленні зумовлюється поєднанням денотативного значення з конотативним. Саме конотація прикладки дає можливість використовувати її для вторинної номінації.

До найбільш поширених прийомів трансформації у художніх творах Мирослава Дочинця належить лексична трансформація, суть якої полягає у заміні одного чи кількох компонентів усталеного виразу семантично близькими елементами.

Також спостерігаємо зміни структурної організації, коли замість усталеного виразу вжито конструкцію з епітетом. Наприклад: замість “*peace of nature*“ ужито як “*the wise peace of nature*”: “*Learn to contemplate the wise peace of nature - and you yourself will grow calm and wise*”[97, с. 77].

Присутня і образна метафора, яка розвиває фігуральні значення та синонімічні засоби мови.

*«Коли ми реагуємо, на нас обрушується ще один удар зла, і цей процес ніколи не закінчується». "І в той же час пам'ятаєте про свої недоліки, поведіться добре і проковтніть свою гордість» – “When we do react, we are delivered another **blow of evil**, and this process is never ending”. “And whilst doing this keep in mind your faults and behave and **swallow your pride**”[97].*

Отже, аналіз метафор та метафоричних символів у творчості Мирослава Дочинця свідчить про широке і вміле використання їх письменником. Метафори та метафоричні символи виступають як важливий засіб художнього відтворення дійсності, свідчать про високий рівень мовної культури, майстерності письменника. Завдяки ним, автор досягає влучності й точності у висловленні думки, надає своїм творам метафоризації, високої досконалості, сакральності й високого стильового звучання.

3.2 Переклад основних метафор та метафоричних символів у творі М. Дочинця «Многії літа, благії літа»

Переклад має передати читачеві той самий образ, те саме враження, яке він, знаючи мову оригіналу, отримав би від прочитання на мові оригіналу. Тобто він мусить підводити читачів до власного погляду, який фактично їм чужий. Тому завдяки художньому перекладу це стає можливим. Він передає думки оригіналу у формі правильної літературної мови. Цей вид перекладу вимагає не тільки активної мовленнєвої діяльності, вишуканого художнього смаку перекладача, широкого світогляду, але й досконалого володіння як іноземними, так і рідною мовами. Художній стиль – один з найдинамічніших функціональних стилів, що відбиває результати творчого розвитку конкретних індивідів на шляху до нового пізнання. Новизна та оригінальність вираження стають запорукою успішної комунікації в рамках художнього дискурсу. Автор художнього тексту не намагається привести його у відповідність до «законів жанру», а навпаки, вдається до таких художніх прийомів, які б зацікавили читача, привернули його увагу.

Щодо способів перекладу метафор у творі, можна сказати, що все не однозначно. Багато дослідників сперечаються як слід перекладати засоби стилістичного забарвлення, яким метафора і є. В теорії перекладу вже давно сформульований закон збереження метафори, відповідно до якого образ, що показує метафору, повинен якомога точніше зберігатися у процесі перекладу. Якщо не дотримуватись цього закону, то зміст фрази змінюється, а її естетичний і експресивний ефект зменшується.

Переклад як термін має полісемантичну природу, його найбільш розповсюджене і здебільшого узагальнююче значення пов'язують з процесом передачі значення змісту слова, групи слів, речення або уривку з мови оригіналу на мову перекладу .

Тому особливу роль у перекладі грають когнітивні метафори, що виникають в результаті перенесення значення та які створюють варіативність настанов «Стримайте коней», «Не пливіть проти течії», «Що посієте, те й пожнете», «Чому не варто котитися конюшиною» – *“Hold your horses[97, c.11]”, “Do not go against the flow”, “You reap what you sow”[97, c.95], “Why you should not roll in clover”[97, c.90].*

Використавши стратегію реметафоризації у творі, або, простіше кажучи, замінюючи одну метафору на іншу, ми передбачаємо, що у автора був намір використати метафоричну форму при заміні образу, що веде до змін в синтаксичній структурі. Це може відбуватися із застосуванням синонімічного перекладу або прийому модуляції. Проаналізований матеріал свідчить, що зі зміною образу може змінюватися і функціонально-стилістична закріпленість та експресивне забарвлення метафори, наприклад: *«Не вір у забобони, не преймайся звідарством, не вдавайся до ворожби. Тримай душу і серце в чистоті. Мене теж, бувало, називали знахарем, але то від незнання, маловірства, від очікування чуда. Найбільші чудеса – Божі дари. Лікують люди – виліковує Господь»*, тоді як у перекладі «маловірству» надали перевагу «слабкої віри», коли у оригіналі «лікують люди», а у перекладі люди лише назначають лікування: *“Do not believe in prejudice , do not become preoccupied with astromancy and do not engage in divination . Keep your soul and heart clean . At one time I was known also as a healer , but this was through ignorance , a weak faith and the*

expectation of a miracle . God's gifts are the greatest miracles . People administer treatment , whereas God heals and cures ”[97, с.13].

Зворотній до реметафоризації є процес деметафоризації, а саме процес пропуску метафори. Цю стратегію ми спостерігаємо, коли значення метафори може бути зрозумілим в мові перекладу або якщо її форма значно збільшує висловлювання чи зовсім не є прийнятною з точки зору нормативної мови перекладу, якщо відтворення метафори не передає той зміст, який був закладений в оригіналі. У цьому випадку перекладач вдається до цілісної трансформації метафори, намагається перефразувати її, пристосовувавши до слововжитку той мови з якою маєш справу, наприклад: «*Заколоти жили й нерви, розбудити серце*» – “*Prepare the veins and nerves, wake up the heart*”[97, с.72]

Переклад метафори багато в чому залежить від того, наскільки близькі між собою культурно-мовні традиції початкової мови і як робиться переклад. Метафоричну семантику становлять кілька частин, взаємопов'язаних між собою: первісне значення слова, образ, створюваний в результаті зіставлення та новий понятійний зміст, нова номінація, що виникає внаслідок осмислення метафори. Зазвичай передбачається, що й семантична база оригіналу передана точно, а результатом є адекватний мовний образ у мові перекладу. Розглянемо такі способи передачі метафор у творі М. Дочинця:

Метафоричним словом, тобто метафора перекладається метафорично, здійснюється переклад із збереженням образності:

«*Перлини мудрості*» – “*Pearls of wisdom*”, «*Потоки мудрості*» – “*Streams of wisdom*”[97, с. 84].

Можливі і випадки, коли метафора перекладається не метафорично, тобто здійснюється переклад без збереження образності, тоді перекладачі застосовували прийом пошуку відповідності, яка, очевидно, може мати відмінності у структурі від вихідної одиниці:

З Латориці йде запах риби – *The smell of fish is being carried from the Latorysia*[97, с.3]. *Опора твого духу* – *The backbone of your spirit*[97, с.97]. У тих

випадках, коли мовна метафора перекладається метафорою, остання не обов'язково містить той самий образ, що й відповідна метафора у мові оригіналу:

Чому не варто жити як у бога за пазухою – Why you should not roll in clover. [97, с.90].

Для перекладу добірки метафор часто використовувалися такі прийоми перекладу як переклад зі збереженням образності, переклад зі зміною образності або переклад без збереження образності.

Переклад зі збереженням образності за допомогою якого ми шукали еквівалентні відповідності:

«Кому на місці не сидиться, той добра не наживе». – *“A rolling stone gathers no moss”*[97, с.16].

Калькування також можна віднести до цієї категорії:

«Карпатський Сократ» – *“Carpathian socrate”*[97, с.2]. Ці два прийоми перекладу повністю відтворюють метафору. Крім того, застосовується трансформаційний переклад, а саме: додавання або опущення:

«Коли всього вистачає, людина може їсти все, що завгодно, і його організм працює як годинник і без хвороб». – *“When it is in sufficiency, a person can eat anything and his body works like clockwork”*[97, с.52]. Якщо у оригіналі наявне уточнення *«...і без хвороб»* то у перекладі це було опущено. *«І ти будеш чистий, мов дзеркало і міцний, як скло»* – *“And you will be clean and strong as glass”*[97, с.52]. Так само і тут *«міцний як дзеркало»* було опущено.

Стилістична нейтралізація є також однією з найуживаніших. Ця перекладацька трансформація є різновидом еквівалентів, що зачіпає прагматичний рівень перекладу. У разі застосування стилістичної нейтралізації при перекладі як креативні, так і конвенційні метафори оригіналу зникають.

«Я дивлюся на кожен новий світанок як на нове життя. Я прагну до того, щоб щодня залишав свій слід: робота, зроблена з любов'ю, отримані знання, докладені зусилля. Таким чином, за роки та десятиліття я зрадив себе, ставши новою людиною. Хоча, коли я був молодий, навряд чи існував гріх, який не тримав би мене у міцній хватці». – *“I look upon each new dawn as a new life . I strive to make each day*

*leave its mark , a job done with love , knowledge attained , some effort made . In this way , I have overhauled myself over the years and decades , becoming a new man . Although when I was young , hardly a **sin** existed that did not **have a firm grip** on me”[97]. Креативна метафора може бути повністю замінена метафорично нейтральним виразом:*

Заповітне бажання – Cherished desire[97].

Генералізація або особливий вид замін лексичних одиниць, коли під час перекладу береться слово з більш широким значенням, ніж слово в мові оригіналу, оскільки відповідно до норм української літературної мови воно більш органічно підходить в даному контексті:

«Повсякденні турботи втомлюють людину. Духовні турботи заряджають людину енергією та прагненнями. Все це прекрасне довкола - хліб насущний для душі».
– *“Everyday worries tire one out . Spiritual worries make one charged with energy and aspirations . Everything around you that is beautiful is daily bread for your soul.” [97, с.78]*

Є приклади і зворотного до генералізації прийому, конкретизації:

Через два тижні я поринув у незліченне багатство незмивних олівцевих каракулів. – *Two weeks later I became absorbed into the fancy lacework of indelible pencil scribblings*[97, с.42]. Де «незліченне багатство» замінюємо словом “lacework” (у перекладі мереживо).

Приховані: тобто предмет повністю неописаний, але здогадки про нього виникають з контексту речення:

...тристороння потреба в тобі, Дух: Очищати і наповнювати душу силою миру в будь-який час. Рух: Зміцнюйте своє тіло рухом і фізичними зусиллями в будь-який час. Вуха: слухайте навколишній світ і свій внутрішній світ завжди. – *...tripartite need in you, Spirit: Cleanse and fill you soul with the power of peace at all times . Motion : Strengthen your body with motion and physical efforts at all times . Ear : Listen to the world surrounding you , and to your inner world at all times*[97, с.97]. Де під силою миру ми розуміємо добро або щось хороше, а внутрішній світ як душа людини.

Метод перекладу порівнянням у традиційній теорії перекладу розглядається як один з найбільш істотних і типових. І в цьому випадку вона не стала винятком.

Найчастіше переклад метафори порівнянням є просто стилістичним варіантом. В такому випадку порівняння нерідко використовується для деталізації з метою надання образу більшої виразності. *Життя подібне до гри – Life is like a game*[97,с.49].

Метод еквівалентного перекладу було використано найбільше та найчастіше, оскільки обидві мови мають відповідники, хоч і не завжди: *Наріжний камінь – Cornerstone, Потоки мудрості – Streams of wisdom* [97, с.84], особливо відповідники метафоричних прислів'я: *Притримайте коней – Hold your horses.*[97, с.11] *Не пливи проти течії – Do not go against the flow. Ви пожинаєте те, що посіяли – You reap what you sow*[97 с.95].

Цілісне або повне перетворення метафори застосовується коли відповідники мов не співпадають за прямим перекладом, і воно переносить певні якісні зміни у процесі перекладу. Наприклад:

«Чому не варто жити як у бога за пазухою» – “Why you should not roll in clover”[97, с.90].

Персонофіковані метафори при перекладі структури речень змінюються та неначе перетворюють об'єкт метафоризації у живу людину:

З Латориці йде запах риби – The smell of fish is being carried from the Latorytsia[97, с.3].

Сучасне розуміння ролі художнього перекладу також розглядає його як особливий вид інформаційної діяльності, як засіб освоєння світового культурно-інтелектуального простору. Тристоронній зв'язок між автором, перекладачем і читачем породжує безліч міжмовних і, отже, міжкультурних контактів. Переклад – один із важливих видів соціальної комунікації, це соціокультурне поліфункціональне явище, отже як нам вже відомо, переклад має відповідати нормам літературної мови, тому кожна фраза мусить звучати влучно і природно, без жодних натяків на синтаксичні конструкції оригінального тексту. Для прикладу, розглянемо декілька прикладів з твору « Многії літа. Благії літа»:

Виховуй волю розуму і спокій душі. – To educate the will of the mind and calmness of the soul[97, с.13].

Тримай душу і серце в чистоті. – Hold the soul and heart clean[97, с.13].

Давай тілу землю, поки вона сама не покликала його. – “Bestow the earth to your body until that time when you are called back to it [97, с.7].

Особливим має бути й ставлення до інших людей, оскільки кожен із них чогось навчить. Такий взаємозв'язок зі світом і є основою щасливого життя, де головними є вдячність, любов до своєї справи, надії на світле майбутнє й добрі вчинки для інших. Ці уявлення про сенс людського буття є відображенням правічного світогляду людей, чиє існування було пов'язане з Богом, дією та світлом.

Відомо, що життя жителів Карпат невід'ємне від постійної праці та боротьби за виживання в нелегких гірських умовах, тому саме поняття часу в них нерозривно пов'язана з цінністю кожної хвилини буття. Людина в цьому русі всього лише «золота піщинка ріки часу», “...like grains of sand in the River of Time”[97, с.76]. Концепція необхідності користування часу так, як робили до цього всі пращури, і саме завдяки такому повторенню дій відкриваються таємниці минулого, теперішнього й майбутнього.

У творі осмислюються й актуальні на сучасному етапі проблеми, зокрема війни та влади. Наприклад через цей уривок автор порушує Такі суспільні кризи, на думку мудреця, є каталізатором людського розвитку і його «падіння».

“During the flourishing period of their empire, Romans used to eat once a day , diluting wine with water . And during the empire's decay , they had four meals a day and drank wine instead of water”[97, с. 77].

Для перекладу « Многії літа. Благії літа» важливим було вживання транскрипції та транслітерації. Транскрипція передбачає переклад лексичної одиниці шляхом відтворення її звукової форми за допомогою букв мови перекладу. Транслітерація – це спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її графічної форми за допомогою букв мови перекладу: *Латориця – Latorytsia; Карпатська Україна - Carpathian Ukraine.*

«Многії літа. Благії літа» насичений метафорами–порівняннями та персоніфікацією.

В. Григор'єв виокремлює термін «метафора-порівняння, в якому відбувається симбіоз цих двох тропів».

Приведемо приклади метафори-порівняння у творі «Многі літа. Благі літа» та надамо до них переклад:

Руба – сухий житній хліб.

Fish - dry rye bread[97, с.9].

Горіх – мозок.

Walnut - brain. [97, с.12]

Овочі – найкращий гостинець.

Vegetables are the best dessert [97.с.46].

Існує ряд підходів до розгляду категорії одухотвореності / неодухотвореності і її потенціалу в художньому дискурсі. Поряд з такими лінгвістами як, наприклад, А. С. Лебедевский, В. Вакернагель, О. С. Ахманова ми дотримуємося терміна персоніфікація, який розуміється як «тип метафори, що дозволяє спостерігати когнітивні моделі її реалізації в дискурсі твору».

Персоніфікація – це стилістичний засіб, особливий тип метафори, що включає передачу атрибутів і властивостей людини або тварини (таких як свідомість, мова, здатність мислити і відчувати) неживому або абстрактного об'єкту, позбавленому людської свідомості.

У такій інтерпретації персоніфікація в художньому дискурсі може виконувати безліч функцій, від стилістичної, для реалізації авторського задуму, до когнітивної, на рівні з метафорою будучи інструментом пізнання світу. У творі актуалізується ще одна функція явища - образопородження. Завдяки метафоричним моделям персоніфікації створюється цілий ряд персонажів. За допомогою творчих метафори, що лежать в основі персоніфікації, створюються нові образи у творі [40, с.8],

В цілому, в ході аналізу тексту виділено дві основні групи висловлювань, що містять елемент персоніфікації: класична і авторська. Однак, не менш цікаві класичні

випадки використання персоніфікації, так як частина їх використання в рамках всього тексту досить велика і складає приблизно половину.

Під терміном класична персоніфікація ми розуміємо такі випадки вживання персоніфікації, коли відбувається уособлення образів природи, міфологізація навколишнього світу, уподібнення об'єктів неживого світу живих істот.

Класична персоніфікація найчастіше дозволяє наділяти неживі предмети рисами живої істоти, тим не менш, не порівнюючи їх з людьми. Сферою джерелом такої метафоричній моделі персоніфікації служить жива істота, яка може рости, розвиватися.

Приведемо приклади персоніфікації у творі «Многії літа. Благії літа» та надамо до них переклад:

«Вода промиває думки». – *“Water cleanses thoughts”* [97, с. 7].

В даному випадку ми використовуємо заміну через асоціативну невідповідність між елементами метафори в мовах оригіналу та перекладу, так « промиває», ми замінюємо на « *cleanses*» (перек. очищає).

«Не їсти свого ближнього». – *“Not to eat their relatives”* [97].

В даних прикладах ми використовуємо заміну різних значень для того щоб зберегти зміст «ближнього», на «*relatives*» (перек. рідні, родичі).

«Робота спориться після заходу сонця». – *“The work is unable after sunset”* [97, с. 107], де значення «спориться», ми замінюємо на « *unable* » (перек. не вдається).

«Минають літа». – *“Pass the years”* [97].

Де значення «літа», ми замінюємо на « *the years* » (перек. роки).

В цих випадках перекладачі використовують повний переклад:

«Ховається лагідна усмішка». – *“A gentle smile hides”* [97].

«Світ тісний». – *“The world is tight”* [97].

«Рятівна наука Христа». – *“Savior Science of Christ”* [97].

«Тиха вода» – *“Quiet water”*. [97].

«Рослинка вгадує, чого нам бракує». – *“Plant knows what we lack”* [97].

В даному випадку ми використовуємо заміну через асоціативну невідповідність, а саме значення «вгадує», ми замінюємо на «*knows*» (перек. знає).

Результати проведеного дослідження показали, що під час перекладу метафор перекладачі у більшості випадків вдаються до збереження образу (76,6 %). Це можна пояснити, з одного боку тим, що схема думки, котра породжує метафоричні значення, концептуальна складова процесів метафоризації має схожі риси в двох мовах, тобто метафоричні картини двох мов частково збігаються.

З іншого боку, перекладач вдається до збереження образу для того, щоб якомога точніше передати індивідуальність авторського стилю в тих випадках, коли метафора заснована на контекстуальному “живому” образі, носить експресивний, художній характер.

У низці випадків перекладачі обирають принципово іншу стратегію перекладу художньої метафори – відмова від збереження авторського образу. До цієї групи ми віднесли випадки, в яких перекладачі використовують зовсім інші образ (реметафоризація) – 13,7% або відтворює авторський образ “за змістом” (деметафоризація) – 9,7 %.

Переклад метафор з точки зору наявності або відсутності семантичних та структурних перетворень під час перекладу метафори збереження образу здійснюється кількома способами. З одного боку, перекладач часто в цілому зберігає як лексичне, оформлення вихідної метафори, тобто вдається до так званого повного перекладу.

З іншого боку, образ в перекладі можна зберегти й при розбіжностях в його лексичному оформленні. Так, найпоширенішим прийомом перекладу метафори є заміна на рівні лексичного оформлення (62,8 %).

Такий результат дослідження, очевидно, можна пояснити тим, що перекладач має адаптувати використані автором оригіналу засоби створення оригінального образу до умов іншої мови з метою відтворення художності даного образу. Досить поширеним прийомом перекладу метафор є часткова зміна семантики метафоричного виразу за рахунок додавання до його складу лексичних елементів або їх вилучення (37,2)

Вважаємо, що зазначені класифікації прийомів перекладу метафорики з рекомендаціями про збереження, додавання чи вилучення метафори, зорієнтовані на

текстовий рівень, де перекладач має враховувати картину подій, свідком і учасником яких був автор та, у разі необхідності, домальовувати за автора пояснювальні штрихи, вводити в текст підказки читачеві.

Таким чином, немає сумніву в тому, що переклад художніх текстів найбільш складний і своєрідний з усіх типів перекладу. Саме в художніх текстах в усьому спектрі представлені виразні засоби мови: порівняння, алегорії, метафори, оксимириони тощо. Адже саме мова художньої літератури відрізняється особливою образністю. Дослідження застосованих перекладачем способів відтворення метафор англійською мовою та зіставлення їх з тими, що описано в лінгвістичній літературі, наочно демонструє відсутність певної універсальної моделі перекладу, що здатна вирішити усі проблеми, які постають перед перекладачем.

Очевидним є те, що у кожному конкретному випадку перед перекладачем не стоїть завдання обрати з кількох готових варіантів, а необхідність творчого пошуку виходу із мовної ситуації з найменшими втратами в плані збереження стилістики та змісту оригіналу.

Отже, ми прийшли до висновку, що сьогодні не існує однозначно точних правил відтворення метафор під час перекладання художніх творів немає, тому при перекладі часто доводиться із двох однаково обов'язкових для перекладу якостей обирати більш важливу, на думку автора перекладу

У творі було реалізовано багато видів метафор. Як ми вже зрозуміли для того щоб зберегти колорит твору у іншій мові треба використовувати багато різних способів, і навіть це не завжди гарантує ту експресивність, яка присутня у мові оригіналу.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що при перекладі метафор у перекладача можуть виникнути труднощі через відсутність адекватного еквівалента в перекладі, відмінностей у реаліях двох мов, їх культурах та системах цінностей, які неминуче ведуть до неможливості прямого перекладу. Але завжди можна знайти прийом перекладу, що максимально точно зможе передати сенс метафори.

ВИСНОВКИ

1. Протягом усієї роботи ми поставили завдання дослідити поняття метафори та її функції. Таким чином ми розглянули точки зору різних дослідників, спробували узагальнити спільні риси та охопити усі семантичні та стилістичні особливості, які характерні для метафори у науково-практичному та художньому тексті. На сьогодні метафора застосовується в різноманітних видах текстів різних галузей, різних функціональних стилях та жанрах. Найчастіше метафора реалізується в художньому, публіцистичному та розмовно-побутовому функціональних стилях, в яких вона виступає як стилістичний прийом чи спосіб образного вираження змісту для посилення образно-виразної функції мовлення. Ми дізналися, що функції метафор бувають найрізноманітніші. Одні використовують з метою створення найменування реалії або явища і така функція є номінативною. Інші – це комунікативні, які передбачають передачу інформації. Ця функція означає, що метафора дозволяє представляти інформацію у короткій і доступній формі, яку автор через певні причини вважає за потрібне не зазначити прямо. Прагматична функція дозволяє метафорі, яка є сильним засобом формування потрібного емоційного стану, впливати на читача. Інструментальна функція допомагає людині думати та формувати світоуявлення за допомогою власного роздуму і аналізу. Зображувальна функція полягає у видозміні певного повідомлення. Вона робить це повідомлення більш образним та яскравим, а також акцентує на важливості тієї думки де була змінена метафорою. А когнітивна функція проявляється в метафоричному мисленні у сучасній лінгвістиці.

2. Відповідно метафору можна назвати основним ментальним процесом, або способом пізнання й осягнення світу. Так, у мовознавстві метафори класифікують за багатьма ознаками, зокрема, розглядаючи за поширеністю в мові, виділяють загальномовні та індивідуальні. За структурою – одночленні та двочленні. За тематичною належністю вихідного слова, за цільовим словом та ступенем змістової віддаленості вихідного та цільового слів, за загальністю вихідного та цільового слів. За ступенем цілісності внутрішньої форми або просто за часом вжитку в мові, що поділяються на: образні, стерті та мертві метафори. За способами ускладнення

вторинного значення слова в метафорі (за кількістю одиниць носіїв метафоричного образу) розрізняють: прості, ускладнені та складні метафори. За функціональною ознакою, а саме: номінативна метафора, декоративна метафора та оціночна метафора. За кількістю одиниць-носіїв метафоричного образу метафори поділяються на прості та розгорнуті. На окрему увагу заслуговує класифікація метафор за присутнім у них відмінком. Так, виділяють генітивну метафору, тобто метафору, у складі якої є слово в родовому відмінку та метафору орудного відмінка. А також розрізняють концептуальну та когнітивну метафори.

3. Головна особливість творчості М. Дочинця така ж сама як і у новели та її жанрових ознак. Незважаючи на те, що у автора є художні твори, які належать до великих епічних форм, письменник продовжує себе передусім вважати новелістом. У своїх творах прозаїк не акцентує на звичайному імені головного героя, надаючи перевагу метафоричним та загальним назвам, завдяки чому кожен заголовок має приховану ідею. Але також присутні риси наукового жанру. Багато творів Дочинця можна віднести до науково-популярного стилю. До основних стильових ознак науково-популярного стилю можна віднести такі: пояснення причинно-наслідкових відношень, узагальненість, ясність і об'єктивність викладу, абстрагованість, однозначність і точність, переконливість, та ін. Одним з прикладом текстів науково-популярного жанру староукраїнської мови є поради. Наприклад твір «Многії літа, благії літа» можна назвати частково науково-лікарським довідником, оскільки присутні рецепти, поради. Стилiстична структура лікарських порадників проста. Вона визначається їх науково-практичною функцією – допомогти читачеві дібрати медичні препарати та інші засоби лікування певної хвороби, навчити його способів виготовлення ліків та ін. Як правило, кожна пам'ятка – це збірка відповідних рецептів, настанов, приписів тощо, звичайно невеликих за обсягом, із вказівкою в початковій частині на хворобу, для лікування якої вони призначені, та основним текстом, де перелічуються потрібні ліки, способи їх виготовлення, застосування тощо.

4. Переклад метафори багато в чому залежить від того, наскільки близькі між собою культурно-мовні традиції мови оригіналу та мови перекладу. Метафоричну семантику становлять кілька частин, взаємопов'язаних між собою: первісне значення

слова, образ, створюваний в результаті зіставлення та новий понятійний зміст, нова номінація, що виникає внаслідок осмислення метафори. Зазвичай передбачається, що й семантична база оригіналу передана точно, а результатом є адекватний мовний образ у мові перекладу. Дослідження показує застосовані перекладачами способи відтворення метафор та зіставлення їх з тими, що описані в лінгвістиці. Саме це наочно демонструє відсутність певної універсальної моделі перекладу, що здатна вирішити усі проблеми, які постають перед перекладачем. Найчастотнішим способом перекладу метафор у творі було порівняння та описовий метод, оскільки через культурні розбіжності зміст метафори, її соціокультурний, експресивний потенціал не завжди можливо зберегти. Найчастіше переклад метафори порівнянням є просто стилістичним варіантом. В такому випадку порівняння нерідко використовується для деталізації з метою надання образу більшої виразності. Найбільшу складність викликають авторські метафори, оскільки часто складно перекласти метафори із цілковитим збереженням образу. Дослідник Ньюмарк вважав, що треба використовувати дослівний переклад тоді, коли розраховуєш на те, що читач буде достатньо освіченим, щоб зрозуміти метафору без перекладача, а кращим варіантом було б запропонувати найбільш логічне тлумачення метафори. Або взагалі обійти увагою образ, якщо читач зовсім не знайомий із ним, чи замінити на той образ який знайомий у його культурі і мові, та який відповідає ситуації.

5. Методом аналізу ми дізналися, що були використані такі способи як переклад за допомогою метафоричного слова, або калькування. Це є найпростішим варіантом перекладу мовленнєвих метафор, який дозволяє зберегти образність та експресивність твору. Однак, часто вимоги українського тексту виявляються більш строгими, а також є відповідники, у яких відсутній еквівалент в англійській мові, в результаті чого перекладач вимушений вдаватися до описового перекладу, або перекладу неметафоричним словом. Досить часто була використана стратегія реметафоризації у творі, або, простіше кажучи, заміна однієї метафори на іншу. Ми передбачаємо, що у автора був намір використати метафоричну форму при заміні образу, що веде до змін в синтаксичній структурі. Це може відбуватися із застосуванням синонімічного перекладу або прийому модуляції. Також був

використаний і зворотній до реметафоризації процес деметафоризації, а саме процес пропуску метафори. Цю стратегію ми спостерігаємо, коли значення метафори не може бути зрозумілим в мові перекладу, або якщо її форма значно збільшує висловлювання чи зовсім не є прийнятною з точки зору нормативної мови перекладу, якщо відтворення метафори не передає той зміст, який був закладений в оригіналі. У цьому випадку перекладач вдається до цілісної трансформації метафори, намагається перефразувати її, пристосувавши до слововжитку тієї мови, з якою маєш справу.

б. Для перекладу метафор часто використовувалися такий прийом перекладу як переклад зі збереженням образності (76,6%), та частково переклад зі зміною образності(10,4%), або переклад без збереження образності(13%).

Генералізація – особливий вид замін лексичних одиниць, коли під час перекладу береться слово з більш широким значенням, ніж слово в мові оригіналу, оскільки відповідно до норм української літературної мови воно більш органічно підходить в даному контексті, а також зворотній до генералізації прийом конкретизації. Для перекладу «Многії літа, благії літа» важливим було вживання транскрипції та транслітерації. Транскрипція передбачає переклад лексичної одиниці шляхом відтворення її звукової форми за допомогою букв мови перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

НАУКОВІ ПРАЦІ

1. Андрієнко Т.П. Переклад як когнітивно-комунікативна діяльність / Т.П. Андрієнко // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. – С. 13–18.
2. Антонівська, М. О. "Лінгвостилістичні особливості функціонування та перекладу метафор у художньому стилі англійської мови." *Молодий вчений* 8, 2017. 115-118 с.
3. Аристотель. Поетика. Риторика / Аристотель. – К.: Азбука, 2000. 110-119 с.
4. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике: Учебное пособие / И. В. Арнольд. – М.: Высшая школа, 1991. 140 с..
5. Арутюнова Н. Д. Process in the Interaction of Cultures // Language, Society, Communication. Yerevan State Linguistic University after Valeriy Brusov. "Lingva" Publishing House. – 2009. – № 1 (2). – P. 74– 83.
6. Арутюнова Н. Д. Теория метафоры / Н. Д. Арутюнова. – М., Астрель, 1992. – С. 5–59.
7. Арутюнова Н.Д. Метафора и дискурс // Теория метафоры / Общ. ред. Н.Д. Арутюновой и М.А. Журиной. М.: Прогресс, 1990. С. 5–32.
8. Арутюнова Н.Д. Языковая метафора (синтаксис и лексика) // Лингвистика и поэтика. М., 1979. С. 147–173.
9. Бакун О. В. Метафора у політичному дискурсі. / О. В. Бакун [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dspace.nbuv.gov.ua>
10. Бауман З. Текущая современность / Пер. с англ. под ред. Ю.В. Асочакова. СПб.: Питер, 2008.
11. Бахтин М. Вопросы литературы и эстетики : исследования разных лет. Москва : Художественная литература, 1975. С. 6-71.
12. Бенвенист Е. Загальна лінгвістика / Е. Бенвенист. – М., 1974. – 198 с.
13. Бергер П.Л. Культурная динамика глобализации / Питер Л. Бергер // Многоликая глобализация / под ред. П. Бергера и С. Хантингтона. – М., 2004. – С. 8–24.

14. Бернадська Н. І. Вступ до літературознавства / Ніна Іванівна Бернадська. – К.: Либідь, 1995. – 256 с.
15. Бик І.С. Теорія і практика перекладу. Курс лекцій // Львівський нац. університет. – електронний ресурс: <http://www.franko.lviv.ua/faculty/intrel/tpp/index.htm> (дата звернення:09.09.2021);
16. Бовсунівська Т. Жанрові модифікації сучасного роману. Харків : Вид-во «Діса плюс», 2015. 368 с.
17. Бурдіна Г. В. Вплив Біблії та конфесійного стилю на збагачення української лексики й фразеології / Г. В. Бурдіна // Матеріали наукової конференції «Християнство й українська мова» (5–6 жовтня, 2000 р.). – Л.: Видавництво Львівської Богословської Академії, 2000. – С. 258–265
18. Васьків М. Наративні особливості «Криничара» М. Дочинця : повчання через розповідь. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. 2013. Вип. 1. С. 25-29.
19. Вдовиченко Г. Мирослав Дочинець : Все, що пишу – про себе. URL : <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/37146> (дата звернення: 09.09.2022);
20. Галич О. А. Загальне літературознавство: Навчальний посібник для вузів / О. А. Галич, В. М. Назарець, Є.М. Васильєв. – Рівне, 1997. – 544 с. – С. 324-328.
21. Гальперин И. Г. Текст как объект лингвистического исследования / И. Г. Гальперин. – М., 1981. – 257 с.
22. Горболіс Л. Теорія літератури і методологічний дискурс : навчальний посібник для студентів-філологів. Суми : Мрія-1, 2014. Ч. 1. 208 с.
23. Грабовська З. Багатогранність мовної метафори / Зоя Грабовська // Українська мова і література. – 1997. – № 12. – С. 8.
24. Гребенюк Т. Візуальний образ у літературному творі: когнітивні аспекти дискурсу. Держава та регіони. Серія : Гуманітарні науки. 2014. № 4. С. 12-15
25. Гудков Л.Д. Метафора и рациональность как проблема социальной эпистемологии. – М.: Русина, 1994.

26. Гуцуляк Т. Є. Художня метафора як джерело формування синонімічних засобів української мови / Т. Є. Гуцуляк // Наукові записки Ніжинського національного університету імені Миколи Гоголя. Філологічні науки. – 2013. – Кн. 1. – С. 45–50.
27. Дацишин Х. Політична метафора в індивідуальній мовотворчості журналіста / Х. Дацишин // Вісник Ун-ту. Серія журналістики. – 2004. – Вип. 25. – С. 427–433.
28. Демидюк Л. Мирослав Дочинець: Писати – це дивитися на світ по іншому : веб-сайт. URL: <http://poglyad.com/blog-109/post-1392> (дата звернення: 8.04.2020).
29. Дочинець М. : Про дух книги, чин письма, енергію слова. Від книги до мети. 2013. № 3. URL: <http://www.vid-knyhy-do-mety.info/ukr/prezentatsiyi/myroslav-dochynets-pro-duk-knyhy-chyn-pysma-enerhiyu-slova.html>
30. ДРОТЯНКО, Любов Григорівна. ГЕРМЕНЕВТИКА ЯК МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПРИНЦИП МОВОЗНАВСТВА//Філософські проблеми мовознавства. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Навчальна книга, 2002 р.– 128 с. 2002.
31. Дубенко О. Ю. Порівняльна стилістика англійської та української мов. Посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів. – Вінниця: Нова Книга, 2005. – 224 с.
32. Дядюра Г. М. Функціональні параметри образності в науковому стилі (на матеріалі текстів природничих та технічних наук) : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Г. М. Дядюра. – К., 2001. – 22 с.
33. Єфімов Л.П. Стилістика англійської мови і дискурсивний аналіз. Навчально-методичний посібник / Л.П. Єфімов, О.А. Ясінецька. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 240 с.
34. Казакова Т. А. Практические основы перевода. English-Russian = Translation techniques. EnglishRussian [обл. загл.] / Тамара Анатольевна Казакова. – СПб.: СОЮЗ, 2000. – 319 с.
35. Казакова Т.А. Теория перевода (лингвистические аспекты) / Т.А. Казакова. – СПб.: Союз, 2003. – 296 с.
36. Калмыкова Е. И. О динамике метафоры в научном стиле / Е. И. Калмыкова // Научные доклады высшей школы. Филологические науки. – 1974. – № 2 (80). – С. 83–

88.

37. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми: навчальний посібник / Карабан В. І. Вид. 5-те, випр. – Вінниця: Нова Книга, 2018 р. 656 с.

38. Карпова Н. С. Роль метафори в розвитку лексико-семантичної системи мови та мовної картини світу (на матеріалі англійських і російських неологізмів). – Саратов: Державний університет ім. Чернишевського, 2007. – 248 с.

39. Клименко Л.В. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації в контексті Євроінтеграції / Л.В. Клименко // Літературознавчі студії. – 2015. – Вип. 1 (1). – С. 228–235.

40. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для интов и фак. иностр. яз. / В. Н. Комиссаров. – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.

41. Комиссаров, В.Н. Общая теория перевода [Текст]: учебное пособие / В.Н. Комиссаров. – М.: ЧеРо, 1999. – 136 с.

42. Копильна О. М. Відтворення авторської алюзії в художньому перекладі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол.наук: 10.02.16 „Перекладознавство” / О.М. Копильна. – К., 2007.– 20 с.

43. Копильна О. М. Відтворення авторської алюзії в художньому перекладі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол.наук: 10.02.16 „Перекладознавство” / О.М. Копильна. – К., 2007.– 20 с.

44. Копистянська Н. Час і простір у мистецтві слова : монографія. Львів : ПАІС, 2012. 344 с.

45. Кравець Л. Ю. Метафора як лінгвоментальний феномен / Л. Ю. Кравець // Українська мова і література в школі. – 2014. – № 1. – С. 39–42.

46. Кричевська Л. А. Особливості перекладу концептуальної метафори у кліше англomовного наукового тексту [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2013_36_101

47. Кубрякова Е. С. Номинативный аспект речевой деятельности / Елена Самойловна Кубрякова. – М.: Наука, 1986. – 158 с.

48. Кузь Г. Т. Вплив християнського світогляду на компонентний склад та функції вигуківих фразеологізмів // Біблія і культура. – 2000. – № 1. – С. 233–237.
49. Куниловская, М.А. Авторская метафора как объект перевода [Текст]/ М.А. Куниловская// *Lingua mobilis*. – 2010. – № 4(23). – С. 73-81.
50. Кухаренко В.А. Интерпретация текста: Учебник для студентов филологических специальностей / В.А. Кухаренко. – 3-е изд., испр. – Одесса: Латстар, 2002. – 292 с.
51. Лакофф, Джордж, and Марк Джонсон. "Метафоры, которыми мы живем." (2004).
52. Лотман Ю. Структура художественного текста. URL : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Literat/Lotman/Index.php (дата звернення: 09.09.2022);
53. Лучук, І. В. "Метафора та інші тропи в дискурсі української лірики." *Наукові записки НаУКМА. Філологічні науки* 124 (2011): 48-57.
54. МакКормак Эрл. Когнитивная теория метафоры // Теория метафоры: Сборник: Пер. с англ., фр., нем., исп., польск. Яз/ Эрл МакКормак. – М.: Прогресс, 1990. 356- 386 с.
55. Макс Блэк. Метафора «Models and Metaphors» (1962) // Теория метафоры. М., 1990. С. 153-172. Пер. М.А. Дмитриховской
56. Москвин В. П. Метафора: параметры классификации / В. П. Москвин // Филологические науки. ООО “Филологические науки”. – 2000. – № 2. – С. 66–73
57. Ортега-и-Гассет Х. Две великие метафоры. Теория метафоры: сб. ст. / пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз./ под ред. Н. Д. Арутюновой. – М.: Прогресс, 1990. 109 с.
58. Палевина Н. Ф. Стилистический анализ художественного текста / Н. Ф. Палевина. – Л., 1980. – 272 с.
59. Передрієнко, В. А. (2016). Пам'ятки другої половини XVII–XVIII ст. як джерело для дослідження української мовної особистості. Магістеріум. Мовознавчі студії, 69-73.

60. Потебня О. Естетика і поетика слова : збірник / Олександр Потебня ; упорядкув., вступ. стаття, приміт. І. В. Іваньо, А. І. Колодної ; пер. з рос. А. І. Колодної. – К. : Мистецтво, 1985. – 302 с. – (Серія «Пам'ятки естетичної думки»).
61. Радчук В.Д. Перевод как отражение и эстетическая задача // Теория и практика перевода:Республиканск. межведомст. науч. сб-к. – Вып. 13. – К. : Вища школа, 1986. – С. 40-50.
62. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : [монографія] / О. В. Ребрій. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 376 с.
63. Рикер П. Живая метафора // Теория метафоры // П. Рикер. - М.: Прогресс, 1990. - 455 с.
64. Рикер П. Метафорический процесс как познание, воображение и ощущение // Теория метафоры. М.: Прогресс, – 1990. – С. 416–433.
65. Рикер, Поль; СТАНЖЕВСКИЙ, Федор; ВДОВИНА, Галина. Живая метафора. Восьмой очерк. Метафора и философский дискурс (перевод Ф. Станжевского, ред. Г. Вдовиной). HORIZON. Феноменологические исследования, 2013, 2.2: 106-150. С. 106
66. Ричардс А. Философия риторики // Теория метафоры / А. Ричардс. – М., 1990. – 149 с.
67. Семашко, Т. Ф. "Вербальна об'єктивізація поняттєвої сфери перцептивне сприйняття." *Мовні і концептуальні картини світу* 51 (2015): 465-472..
68. Скляревская Г. Н. Метафора в системе языка. – СПб.: Наука, 1993. – 150 с.
69. Скопненко О. І. Класифікація; Метафора / О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк // Сучасний словник іншомовних слів. – 2006. – С. 790
70. Солодуб Ю. П. Структурная типология метафоры / Ю. П. Солодуб // Филологические науки. ООО “Филологические науки”. – 1999. – № 4. – С. 67-74.
71. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові А. П. Коваль // Київ, 2001. – 312 с.
72. Стилїстика англійської мови і дискурсивний аналіз. Навчально-методичний посібник. - Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. -240 с
73. Стретович, Т. П. "Класифікаційне розмаїття видів метафор." Науковий часопис Національного педагогічного університету імені МП Драгоманова. Серія 9: Сучасні

тенденції розвитку мов 16 (2017): 232-239.

74. Талько О.Б. Новелістичний характер творчості М. Дочинця / О. Б. Талько // Література. Фольклор. Проблеми поетики. Випуск 39, – Київ: Вид-во КНУ імені Тараса Шевченка, 2013. – 480 с.

75. Теля В. Н. Метафора в языке и тексте / В. Н. Теля. – М. : Наука, 1988. – 269 с.

76. Теля В. Н. Метафоризація та її роль // Роль людського фактора в мові / В. Н. Теля. – М., 1989. – 227 с. трактати. Том 9. 2017. № 2. С. 124-132.

77. Филимонова О. Е. Язык эмоций в английском тексте (когнитивный и коммуникативный аспекты) / О. Е. Филимонова. – СПб., 2001. – 259 с.

78. Чайковська Т.В. Труднощі художнього перекладу / Т.В. Чайковська // Сучасні наукові дослідження – 2006 : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 20–28 лютого 2006 р. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. – С. 25.

79. Чернышева, Анна Алексеевна. "К вопросу изучения политических концептуальных метафор и особенности их перевода." *Филологический аспект* 5 (2019): с. 311.

80. Шахнарович А. М. К проблеме понимания метафоры / А. М. Шахнарович, Н. М. Юрьева // Метафора в языке и тексте. – М., 1988. С. 108-118.

81. ШИТИКОВ, Петр. Способы отражения метафоры в современных англоязычных переводах Библии. In: Ежегодная богословская конференция Православного Свято-Тихоновского гуманитарного университета. Образовательное частное учреждение высшего образования" Православный Свято-Тихоновский гуманитарный университет", 2012. р. 154-156.

82. Шитиков, П. М. (2012). Религиозная метафора в свете когнитивной лингвистики. *Вопросы когнитивной лингвистики*, (3), 40-42.

83. Шулік С. Актуальні проблеми художнього перекладу / С. Шулік ; наук. кер. О.О. Жулавська // Перекладацькі інновації : матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 12–13 березня 2015 р. / редкол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.О. Жулавська та ін. – Суми : СумДУ, 2015. – С. 141–143.

84. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. – М., 1999. – 356 с.

85. CAMERON, Lynne. Metaphor in educational discourse. A&C Black, 2003. 291. p. c.145
86. GIBBS JR, Raymond W.; GIBBS, Raymond W.; GIBBS, Jr. The poetics of mind: Figurative thought, language, and understanding. Cambridge University Press, 1994. c.120
87. HALLIDAY, Michael Alexander Kirkwood; HASAN, Ruqaiya. Cohesion in english. Routledge, 2014.. 392 p.
88. LAKOFF, George. The contemporary theory of metaphor. 1993.
89. Mann, Malcolm, and Steve Taylore-Knowles. *Laser FCE: Student's Book*. Macmillan Education, 2004.
90. Newmark Peter. A Textbook of Translation. – Harlow : Pearson Education Limited, 2008. – 292 p.
91. Newmark P. Approaches to Translation / Peter Newmark. – Oxford : Prentice Hall, 1981. – 200 p.
92. Ponterotto, Diane. "The cohesive role of cognitive metaphor in discourse and conversation." TOPICS IN ENGLISH LINGUISTICS 30 (2000): 283-298..
93. Popova T.G. Cognitive and Semantic Factors of the Translation Process in the Interaction of Cultures // Language, Society, Communication. Yerevan State Linguistic University after Valeriy Brusov. "Lingva" Publishing House. – 2009. – № 1 (2). – P. 74–83.
94. Vasyliiev K.V. (2022, November) MYROSLAV DOCHYNETS` WEALTH OF METAPHORS IN THE ENGLISH TRANSLATION OF HIS WORK "MANY YEARS, BLESSED YEARS". In: II Всеукраїнська науково-практична онлайн конференція з прикладної лінгвістики «Корпус та дискурс».
95. Vasyliiev K.V. TYPOLOGY OF METAPHORICAL TRANSMISSIONS IN TRANSLATION. – ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XXI Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених: [у 2-х т.]. – Т. 1 (м. Київ, 18-20 травня 2022 р.) / [ред. кол.: Н.В.Ладогубець, А.М.Кокарева та ін.]; Національний авіаційний університет. – К.: НАУ, 2022. – 269 с.

96. Дочинець М. Многії літа. Благії літа. Заповіді 104-річного Андрія Ворона – як жити довго в здоров’ї, щасті і радості. URL : <https://www.litmir.me/br/?b=226595&p=1>

97. Dochynets M. I. “Many years. Blessed years” Karpatska Veja Publishing, Mukachevo: 2019. 128 с.

Довідкова література

98. Літературознавча енциклопедія. У 2-х т. Т. 2. / автор-укладач Ю. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 624 с.

99. Розенталь Д.Э., Теленкова М.А. Словарь-справочник лингвистических терминов. – М., 1976 [електрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.textologia.ru/slovari/lingvisticheskie-terminy>.

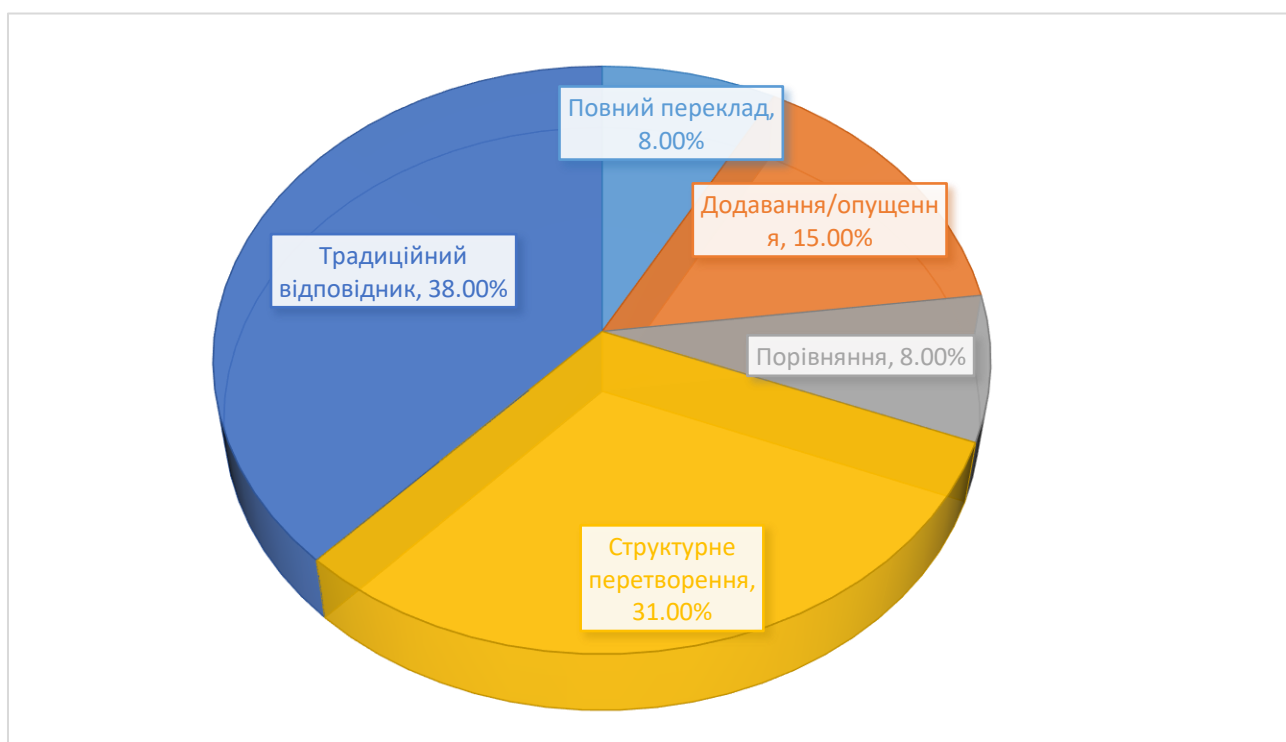
100. Літературознавча енциклопедія. У 2-х т. Т. 2. / автор-укладач Ю. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 624 с.

101. Літературознавчий словник-довідник / ред. кол. : Р. Гром’яка, Ю. Коваліва, В. Теремка. 2-ге вид., доп., випр. Київ : Академія, 2006. 752 с.

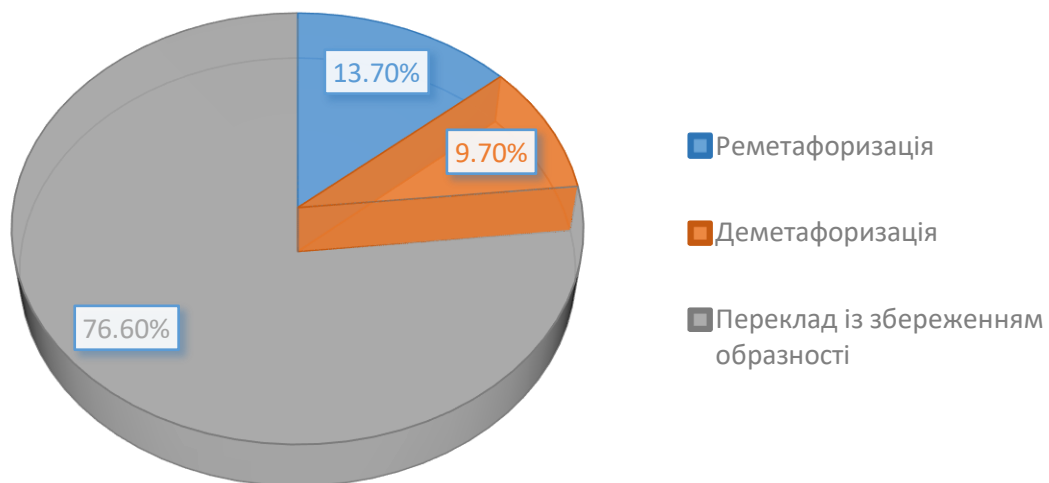
102. Баранцев К. Т. Англо-український фразеологічний словник / Костянтин Тимофійович Баранцев. – К. : Знання, 2005. – 1056 с.

ДОДАТКИ

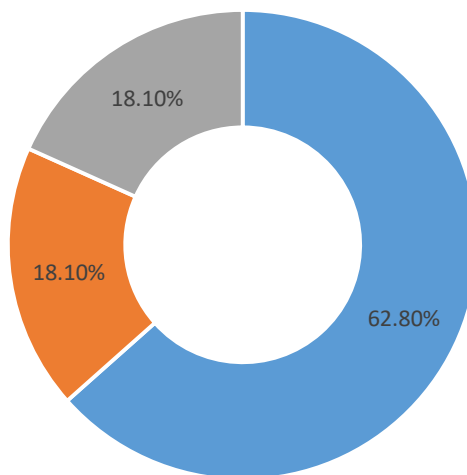
**Способи перекладу метафор у творі «Многії літа. Благії літа» за класифікацією
Т. Казакової: кількісні показники**

**СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ МЕТАФОР У ТВОРІ М.
ДОЧИНЦЯ "MANY YEARS. BLESSED YEARS"**

Переклад метафор з точки зору наявності / відсутності
семантичних та структурних перетворень

- Заміна на рівні лексичного оформлення
- Додавання лексичних елементів
- Вилучення лексичних елементів

Переклад метафор зі збереженням образності

«Перлини мудрості»	“ <i>Pearls of wisdom</i> ”
«Потоки мудрості»	“ <i>Streams of wisdom</i> ”
«Тримай душу і серце в чистоті»	“ <i>Hold the soul and heart clean</i> ”
«Карпатський Сократ»	“ <i>Carpathian socrate</i> ”
«...тристороння потреба в тобі, Дух: Очищати і наповнювати душу силою миру в будь-який час»	“...tripartite need in you, Spirit: <i>Cleanse and fill you soul with the power of peace at all times</i> ”
«Давай тілу землю, поки вона сама не поклікала його»	“ <i>Bestow the earth to your body until that time when you are called back to it</i> ”
« Золоті поради від Андрія Ворона»	“ <i>Gold Advice from Andriy Voron</i> ”
«Це дар небес»	“ <i>It is a heavenly gift</i> ”
«Посійте зерна світла та добрих думок у своїй душі - і вони проростуть у бажаний урожай».	“ <i>Sow the grains of light and kind thoughts in your soul - and they will sprout into the desired harvest</i> ”.
«Пізнайте дух часу , щоб не відстати від нього»	“ <i>Come to know the spirit of time so that you do not lag behind it</i> ”
«Ти запалив у моїй душі полум'я любви, миру та доброти »	“ <i>You have kindled a flame of love, peace, and kindness in my soul</i> ”
«Ніч мати дасть пораду»	“ <i>The evening will show what sort of a day it was</i> ”
«Ми піщинки у річці часу »	“ <i>We are grains of sand in the river of time</i> ”
«Цей жовтуватий напій матиме солодкий ароматний запах літа та вашого дитинства»	“ <i>This golden drink will have a sweet fragrant smell of summer and your childhood.</i> ”

Переклад метафор без збереження образності

<i>З Латориці йде запах риби</i>	<i>The smell of fish is being carried from the Latorytsia</i>
<i>Опора твого духу</i>	<i>The backbone of your spirit</i>
<i>«Життя це гра»</i>	<i>“Life is like a game”</i>
<i>«Ворон - птах давній»</i>	<i>“Raven is an ancient bird”</i>
<i>«Слуга свідомості»</i>	<i>“servant of one's conscience”</i>
<i>«І ти будеш чистий, мов дзеркало і міцний, як скло»</i>	<i>“And you will be clean and strong as glass”</i>
<i>«Друг долі»</i>	<i>“friend of one's fate”</i>
<i>«Господар свідомості»</i>	<i>“Master of one's will”,</i>
<i>«Вода промиває думки»</i>	<i>“Water cleanses thoughts”</i>
<i>«Не їсти свого ближнього».</i>	<i>“Not to eat their relatives”</i>
<i>«Робота спориться після заходу сонця»</i>	<i>“The work is unable after sunset”</i>
<i>«Минають літа»</i>	<i>“Pass the years”</i>
<i>«Розмовляйте з водою, і вона також заговорить з вами»</i>	<i>”You need to talk to water, for it also speaks to you”</i>
<i>«Коли всього достатньо, людина може їсти все, і її організм працює як годинник»</i>	<i>“When it is in sufficiency, a person can eat anything and his body works like clockwork”</i>
<i>«Найпоживніші овочі – ті, що запалені сонцем»</i>	<i>“The Most Nutritious Vegetables are Those Enriched by the Rays of the Sun</i>
<i>«Порожній млин і без вітру меле»</i>	<i>“A grain that has fallen on the earth does not look for wind”</i>
<i>«Ніщо так не зігріває, як лопата»</i>	<i>“Nothing makes you warm more than a spade”</i>